

ŽELEZAR

TEDNIK – GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA SŽ ŽELEZARNE JESENICE

ŠTEVILKA: 22. LETO: XXV

JESENICE, DNE 3. JUNIJA 1976

Železar izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štirinajstdnevnik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glavni in odgovorni urednik Joža Varl – Naslov: Uredništvo Železarnja, SŽ – Železarna Jesenice. Številki internih telefonov: urednik 483, administracija 484. Tisk: GP Gorenjski tisk, Kranj. Oproščen prometnega davka po pristojnem mnenju štev.: 421/1-72

AKCIJSKI PROGRAM ZA UBLAŽITEV POSLEDIC TRŽNIH GIBANJ

V petek, 27. maja, je odbor za gospodarstvo pri delavskem svetu Železarnja na svoji seji obravnaval predloženi akcijski program ter podprl njegova izhodišča in vse konkretne naloge, ki jih vsebuje.

Delavskim svetom temeljnih organizacij združenega dela odbor predlaga, da ga sprejmejo, seznanijo z njim samoupravne delovne skupine, vendar pa naj se začne takoj izvajati. Na osnovi tega programa naj izdelajo obrati, oddelki in druge organizacijske enote podrobne in konkretne akcijske programe, ki naj jih sprejemajo samoupravne delovne skupine, njihovo izvajanje pa redno mesečno zasledujejo.

Odprema gotovih proizvodov jugoslovanskih železarn je v drugem četrtletju pričela naglo upadati. Pri tem so se posamezne železarne znašle v različnih položajih, odvisno od

padca povpraševanja po posameznih vrstah naših proizvodov. Tudi znotraj železarn imamo zelo različno stanje naših proizvodov, tako da nekateri naši obrati odpremljajo

skoraj normalno, drugi pa imajo skromna naročila, pa še ta so izredno razdrobljena.

Posledice take odpreme se bodo pokazale v najostrejši obliki na začetku tretjega četrtletja, ko bomo po zakonu o plačilnem prometu morali in smeli samo na osnovi plačane realizacije oblikovati dohodek in osebne dohodke. Da bi bili na to čimbolj pripravljeni in ob zmanjšani odpremi utrpeli čim manjše neugodne posledice, je potrebno, da odliv sredstev prilagodimo prilivu sredstev. Tako bi zadržali na eni strani likvidnost Železarnja na z zakonom predpisanim nivoju in na drugi strani bi z racionalno porabo in proizvodnjo kljub nižnji odpremi zadržali dovolj dohodka, da bi pokrili osnovne potrebe za poslovanje Žele-

(Nadaljevanje na 3. strani)

FLUKTUACIJA V ŽELEZARNI V UPADANJU

Stališča, zlasti še predsodki, se v naših glavah spreminjajo zelo počasi. To nam jasno potrjuje železarski »kompleks fluktuacije«. Čeravno že od leta 1972 govorimo in pišemo o neprestanem upadanju fluktuacije delavcev, nekateri kar naprej govorijo stare podatke. Stvar je šla tako daleč, da smo morali na netočne informacije novinarjev Dela (Mije Repovš in Vlaste Felc) celo javno odgovoriti (Zlo-rabljeni dodatek, Delo, 29. maja 1976, št. 123). A ne le pri drugih, tudi v Železarni še vedno poslušamo tožbe o visoki fluktuaciji, kar je danes že brez vsake osnove, saj je čista fluktuacija od leta 1971 do 1975 padla s 15,7 % na 6,8 %. Torej se izgublja tudi osnove za nekatere stare izgovore.

NAPREDEK OD LETA 1971

Fluktuacijo spremljamo sistematično od leta 1970. Gibanja prihodov in odhodov delavcev od leta 1970 do 1975 natančno prikazuje grafikon 1, upad čiste fluktuacije pa nazorno grafikon 2. Slike in številke so zgovorne. Ugotovimo lahko, da so šte-

vilni napori kadrovskega sektorja in celotne Železarnje (o čemer smo že večkrat pisali in zato ne bi ponavljali) vsekakor obrodili lepe sadove. Tokrat se želimo bolj poglobiti v fluktuacijo delavcev za preteklo leto.

NAJVEČ V TOZD TALILNICE, NAJMANJ V DS SKUPNE SLUŽBE

Čeprav še vedno drži staro zaporedje glede fluktuacije po TOZD, kakor je razvidno iz grafikona 3, moramo vendarle poudariti zelo ugoden upad v TOZD Talilnice, kjer je bila situacija najbolj kritična. V TOZD Valjarne ni nobenega pomembnega premika, medtem ko se je že zaskrb-ljujoč porast v TOZD Hladna predelava, ki je nastal v letu 1974, občutno popravil, vsega na 4,6 % skupnega staleža. V TOZD VET beležimo postopen, a minimalen upad,

(Nadaljevanje na 6. strani)

NADALJUJEMO Z ZBIRANJEM SREDSTEV ZA POMOČ PRIZADETIM OB POTRESU V POSOČJU

Akcija občinske konference SZDL Jesenice in občinskega sindikalnega sveta Jesenice o pomoči prizadetim ob nedavnem potresu v Posočju je še vedno v teku. Skoraj ni dneva, da se ne bi na sestankih osnovnih organizacij sindikata ali pa na zborih delavcev odločili o prispevku, s katerim naj bi pomagali prizadetim ob potresu. V osnovnih organizacijah sindikata so upoštevali tudi priporočilo in namenili del sredstev, ki jih ima sindikalna organizacija na voljo za izvedbo izletov. Vendar to še ni vse, saj se posamezni delovni kolektivi odločajo poleg denarnih prispevkov tudi za delo v obratu, zaslužek pa namenijo prizadetim ob potresu. Tako so v jeklovleku delali minuli dve soboti ločeno po izmenah, kar jim ustreza tudi pri izpolnjevanju proizvodnega programa. Poleg dela, ki so ga opravili na delovnih mestih so prizadetim ob potresu namenili še 5.000 dinarjev.

Iz podatkov, ki smo jih prejeli pri izvršnem odboru sindikata Železarnje je bilo doslej zbranih 256.500 dinarjev. Vse kaže, da bomo lahko že v prihodnji številki objavili nove podatke o akciji, s katero pomagamo prizadetim ob potresu.

NOVI VARILNI PRAŠKI IZ PROIZVODNJE ŽELEZARNE

Na področju raziskav dodatnih materialov za varjenje je raziskovalni oddelček osvojil tehnologijo izdelave aglomeriranih varilnih praškov. Le-ti se v svetu proizvajajo že vrsto let in si brez njih pravzaprav ne moremo predstavljati sodobne tehnologije varjenja v ladjedelnicah in ostalih panogah predelovalne industrije. Po grobih ocenah je minimalna letna poraba aglomeriranih varilnih praškov v Jugoslaviji okrog 1.000 ton in smo v celoti vezani na uvoz.

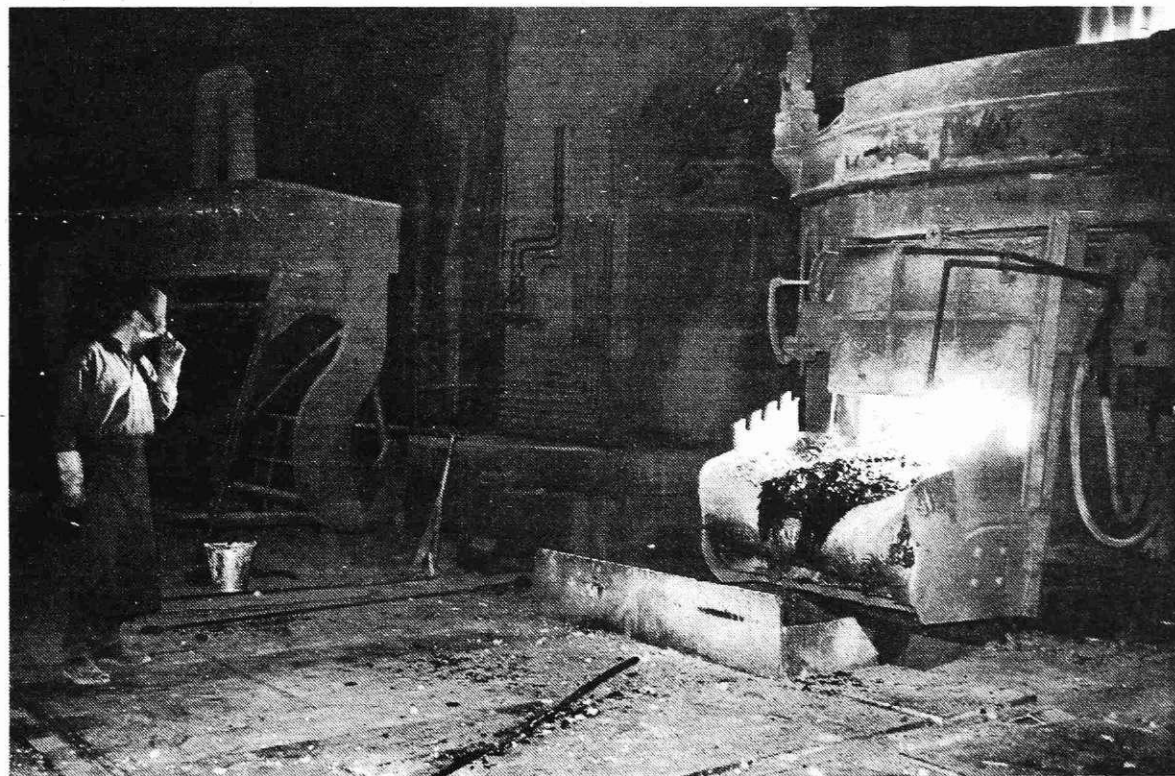
Agglomerirane varilne praške smo razvijali v treh stopnjah:

1. Studij surovin in priprava receptur. Osnovni recepturni podatki temeljijo na licenci Oerlikon. Predvsem smo imeli za cilj nadomestiti tuje surovine z ustreznimi domačimi. V veliki meri nam je to tudi uspelo.

2. Tehnološki postopek izdelave. Izdelavo praška smo razvili na podlagi laboratorijskih poskusov. Dobljeni podatki so bili osnova za študij in izbiro tehnologije.

3. Izdelava polindustrijske naprave. Le-te smo izdelali po lastnih idejah v naši delavnici s sodelovanjem vzdrževalcev na plavžu in energetskega gospodarstva. Naprava ima zmogljivost približno 1.300 kg na dmino.

Agglomerirani varilni prašek je zmes drobno zmlatih delcev, ki so s pomočjo vezivnega medija povezani v okroglo zrno velikosti 1–2 mm.

Sodelavec pri električni peči

V MAJU DOBRI PROIZVODNI REZULTATI

Po prvih podatkih, ki smo jih dobili na pristojni službi sektorja za ekonomiko in organizacijo, ki pa še niso dokončno obdelani na centru za avtomatsko obdelavo podatkov, zato je možna še manjša odstopanja, smo v Železarni v mesecu maju dosegli 128.324 ton skupne proizvodnje ali dobrih 100 odstotkov operativnega načrta. Za primerjavo navajamo, da smo v predhodnem mesecu dosegli 136.369 ton skupne proizvodnje, ali 103,1 % operativnega plana. V maju smo odpremili okroglo 30.186 ton gotove proizvodnje, ali 117,8 % v odnosu na operativni program, medtem, ko je oprema v aprilu znašala le 24.129,7 ton. Pri tem moramo opozoriti, da je bila odprema za mesec maj načrtovana zaradi znanih tržnih razmer nekoliko nižje, zato je tudi tako velik presežek operativnega plana. Po posameznih proizvodnih temeljnih organizacijah združenega dela pa so dosegli naslednje rezultate:

Delavci v temeljni organizaciji združenega dela TALILNICE so operativni program dosegli 100 odstotno. Na plavžu so program presegli za okrog pet odstotkov, v martinarni so dober odstotek zaostali za operativnim programom, v elektro jeklarni so dosegli dobrih 100 odstotkov programa, medtem, ko za livarno in šamotarno nismo uspeli dobiti podatkov.

Tudi v TOZD VALJARNE so delavci skoraj za odstotek presegli mesečni operativni program skupne proizvodnje. Po posameznih obratih pa so delali takole: v valjarni bluming so za okrog štiri odstotke zaostali za operativnim programom, v valjarni štekel pa so ga presegli kar za okrog 20 odstotkov. Za štiri odstotke so plan presegli tudi v valjarni žice, v valjarni profilov pa so ga presegli za dobrih sedem odstotkov, za dobre štiri odstotke pa so za mesečnim operativnim programom zaostali v valjarni debele pločevine.

Dobrih sto odstotkov operativnega programa so v mesecu maju dosegli tudi delavci v TOZD HLADNA PREDELAVA. Za okrog sedem odstotkov so ga presegli v obratu žičarna, za dobre tri odstotke v jeklovleku in za skoraj tri odstotke v žebeljarni. V ostalih obratih pa so zaostali za mesečnim operativnim programom in sicer najbolj v obratu podbojarne za dobrih 37 odstotkov, v profilarni za skoraj 17 odstotkov, v elektrodnem obratu skoraj za štiri odstotke in v hladni valjarni za slaba dva odstotka.

V naslednji številki glasila vas bomo obvestili o natančnih podatkih o doseženi skupni in blagovni proizvodnji ter odpremi v mesecu maju s komentarji direktorjev temeljnih organizacij združenega dela.

V SOBOTO BOMO POZDRAVILI UDELEŽENCE VLAKA BRATSTVA IN ENOTNOSTI

V soboto, 5. junija bo prispel v SR Slovenijo letošnji VLAK BRATSTVA IN ENOTNOSTI s 1.100 udeleženci iz 29 občin SR Srbije. Med udeleženci bo največ tistih, ki so v letu 1941 na svoje domove bratsko in toplo sprejeli pregnance iz Slovenije. Iz občine Valjevo, kjer so v večini živeli jeseniški pregnanci, bo pripotovalo z vlakom 80 udeležencev, katerim bo priključena tudi folklorna skupina valjevske tovarne Krušik. Vsi ti bodo gostje jeseniške občine oziroma občanov, ki so bili leta 1941 izgnani iz svojih domov v Valjevo.

Pokrovitelj letošnjega VLAKA BRATSTVO IN ENOTNOST je zvezna konferenca Socialistične zveze delovnih ljudi Jugoslavije. Tej, že tradicionalni manifestaciji bratstva in enotnosti, v obeh republikah dajejo izreden družbenopolitični pomen.

Jeseničani in okoličani bomo svoje drage goste iz Valjeva pozdravili na jesenškem kolodvoru v soboto, 5. junija ob 15.15. Zvečer istega dne ob 19.30 pa bomo v dvorani amaterskega gledališča na Jesenicah obiskali nastop folklorne ansamble tovarne Krušik iz Valjeva.

Občinska konferenca SZDL Jesenice ob tej priliki poziva občane, da se udeležijo sprejema gostov iz Valjeva v soboto, kakor tudi slovesa z njimi v torek, 8. junija ob 13.30 na jesenškem kolodvoru. Hkrati poziva vse lastnike hiš, hišne svete in organizacije, da v teh dneh izbesijo zastave, s čimer bomo resnično obeležili to izredno pomembno družbenopolitično manifestacijo dveh bratskih republik.

(Nadaljevanje na 2. strani)

KOLIKO ČASA BOMO ŠE TAKO DELALI?

Čeprav je bilo o vprašanju ljudske obrambe in družbene samozaščite že veliko napisanega in povedanega, se moramo k tem vprašanjem še in še vračati, kajti podružbljanje teh dveh družbenih dejavnosti je na eni strani proces, ki zahteva stalno aktivnost vseh organiziranih družbenopolitičnih sil in vseh vzporednih dejavnikov teh sil, na drugi strani pa integralni del razvoja samoupravnih družbenih odnosov, to je integralni del boja za uresničevanje ustavnih določil. S podružbljanjem družbene samozaščite, bo le ta postajala pomemben dejavnik pri krepitvi in razvijanju socialističnih samoupravnih odnosov ter krepitve in izpolnjevanja našega samoupravnega sistema. Seveda pa se moramo pri tem tudi zavedati, da teh smotrov ne bomo mogli dosegati samo z verbalnim delovanjem, če ne bomo sočasno tudi pospeševali vseh aktivnosti pri oblikovanju celovite socialistične osebnosti.

Nemalokrat se začudeno sprašujemo, da ob dosti veliki in dovolj organizirani družbenopolitični aktivnosti ne dosegamo tistega kar pričakujemo. Ob tem naj nam pomaga primer. Ali je mogoče dosegati višjo produktivnost dela z slabo ali neustrezno strokovno strukturo delavcev. Zanesljivo da ne. Zato je tudi ena pomembnih aktivnosti na področju kadrovske politike dviganje strokovne usposobljenosti delavcev. Ali je mogoče dosegati hitrejšo humanizacijo socialističnih samoupravnih odnosov in splošen napredek družbe, če se istočasno ne prizadevamo za napredek vzgoje in izobraževanja, znanosti in kulture, kot pomembnih dejavnikov pri vsestranskem razvoju osebnosti. Isto bi lahko trdili za vprašanje družbene samozaščite, katere podružbljanje se prav tako povezuje z navedenimi dejavniki. Torej gre v vseh navedenih primerih, kakor tudi pri razvoju ustvarjalnih sil ljudi, za skupno izhodiščno vprašanje, to je pospeševanje vsestranskega razvoja celovite socialistične osebnosti, ki ji bodo skozi procese vzgoje in izobraževanja, znanosti in kulture, kakor tudi skozi druge soustvarjalce take osebnosti, te kvalitete del njihove osebnosti.

SKRB ZA NADALJNO PODRUŽBLJANJE DRUŽBENE SAMOZAŠČITE

Tako pri naslovnem vprašanju, kakor tudi pri številnih drugih vprašanjih se še vedno obnašamo preveč prakticistično, to je nenačrtno in nenačelno ob izgubljanju v dnevnih potrebah in nalogah. Da je temu res tako, bi lahko navedli številne primere. Ker smo v času praznovanja TEDNA KOMUNISTA, ki se izvaja po delovnem programu ČLOVEK, DELO, KULTURA, navajamo primer v zvezi s tem. Ko so se v nekem krogu družbenopolitičnih delavcev pogovarjali o programu te letošnje pomembne akcije Komunistična, so bili v večini nejevoljni, ker se v ta čas, ko se v vseh sredinah izvaja javna razprava o osnutku zakona o združenem delu, vnaša še akcijski program o kulturi, ki prav tako zajema vse družbenopolitične organizacije. To kaže, da ne le, da prakticistično delamo, temveč tudi mislimo. Kakor, da ne bi bila kultura, poleg vzgoje in izobraževanja ter znanosti, še po ustavi opredeljena kot bistven dejavnik razvoja socialistične družbe, večje produktivnosti dela, razvoja ustvarjalnih sil ljudi in vsestranskega razvoja osebnosti humaniziranja socialističnih samoupravnih odnosov in splošnega napredka družbe. Kakor, da bi lahko zakon o združenem delu, uspešno uresničevali v praksi, brez navedenih dejavnikov.

To smo navajali le kot primere našega obnašanja predvsem z namenom, da poudarimo nujnost naših skupnih prizadevanj za resnično celovito gledanje, obravnavanje in delovanje na vseh obravnavanih področjih, to je vključno s prizadevanji za podružbljanje družbene samozaščite. To je v tem smislu, da bo družbena samozaščita postala del naše vsakodnevne kulture, kakor je to oblačenje, prehranjevanje, delo, rekreacija in podobno.

Zelo hitro reagiramo, če so v nevarnosti ali ogroženi naši, včasih tudi zelo ozki osebni interesi, kar seveda ni nič nenaravnega, saj je to naravna človekova obramba. Mnogo manj, ali celo nič pa nas ne prizadene, če so ogroženi naši skupni, družbeni interesi, čeprav so v njih vtikani tudi naši individualni. Kaj bi lahko ob tem rekli, kvečjemu to, da smo posamezniki osebno še premalo oblikovani, široki ali zreli, ali kakorkoli že, da nismo spoznali, da so ob ogroženju skupnih, družbenih interesov, ogroženi tudi naši osebni. Da bi se bolje razumeli, obudimo v spomin določilo ustave Socialistične republike Slovenije, ki o družbeni samozaščiti pravi:

»Varstvo neodvisnosti in nedotakljivosti države, ustavne ureditve, bratstva, enotnosti ter enakopravnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti, samoupravnih pravic človeka in občana v združenem delu in na drugih področjih ter drugih pravic in svoboščin človeka in občana, družbene lastnine in premoženja ter zagotavljanje osebne in premoženjske varnosti občanov in nadaljnega družbenega razvoja je kot družbena samozaščita pravica in dolžnost občanov, organizacij združenega dela in drugih samoupravnih organizacij in skupnosti, družbenopolitičnih in drugih družbenih organizacij, društev ter družbenopolitičnih skupnosti.«

Iz določila ustave je zelo jasno in nedvoumno razvidno, da gre za varovanje pridobitev naše socialistične revolucije, za neposreden prispevek k razvoju samoupravljanja, saj družbena samozaščita pospešuje in povečuje odgovornost delovnih ljudi, da sami, med svojim vsakdanjim življenjem branijo svojo družbo in svoje vrednote ter končno tudi svoj lastni položaj v takem družbenem sistemu.

Vse te naloge smo v Železarni konkretno zapisali v družbeni dogovor o družbeni samozaščiti, ki so ga preko sestankov samoupravnih delovnih skupin sprejeli zbori delavcev v temeljnih organizacijah združenega dela in delovni skupnosti Skupne službe. Seveda pa je to suha formalnost, če se z orožjem, o katerem je bilo v sestavku govora, ne bomo dnevno, v taki ali drugačni obliki borili za njegovo dosledno uresničevanje. Pri tem pa se moramo izogibati prakticizmu, da bi tu in tam verbalno analizirali ali ocenili njegovo izvajanje, v bistvu pa naredili za njegovo uresničevanje zelo malo. Vprašanje družbene samozaščite mora biti prisotno v vsakodnevni praksi, pa naj si bo, ko se pogovarjamo o uresničevanju ustavnih določil, ali proizvodni problematiki, delovni in tehnološki disciplini ali o odnosu do dela in delovnih naprav. To mora postati del naše vsakodnevne, življenjske kulture.

Sam ne vem, koliko časa že nosim to v sebi. Nemalokrat sem se odločil, da bom to vrgel na papir, pa sem se pozneje premislil. Toda nisem imel miru, ker »take cvetke niso redke«, kot pravimo in končno sem se odločil ob dogodku, kateremu sem bil priča 28. maja, na dan izplačila regresa za letni oddih. Ta me je spodbudil, da pred sodelavci razgrnem nekaj primerov izigravanja in izogibanja delovnih dolžnosti nekaterih članov našega kolektiva.

Že dalj časa (nekaj let) opažam že eno jeseniških delikatesnih trgovin nenavadne prizore. Ob izplačilnih dnevih posedajo za trgovino (izven Železarn) naši sodelavci v delovnih oblekah in popivajo. Seveda med delovnim časom. Tako je bilo tudi v petek, 28. maja. Ker nisem mogel kar tako mimo, sem na pol v šali dejal: »Ali trpite?« Eden iz skupine pa mi je zabrusil: »Kaj te pa briga, ali si kaj zraven dal!« Po končanih opravkih po mestu sem se čez dobro uro vračal domov. Še vedno so sedeli tam, le da so bili bolj glasni. Ko sem šel na popoldansko izmeno, sem namenoma šel mimo tega prostora. Ob ograji so ležale prazne steklenice, in sicer: dvolitrska steklenica Starčka, litrska Merlota in enajst steklenic piva. Lepa bilanca! Pa naj še kdo reče, da se ti sodelavci niso vrnili na svoja delovna mesta vinjeni.

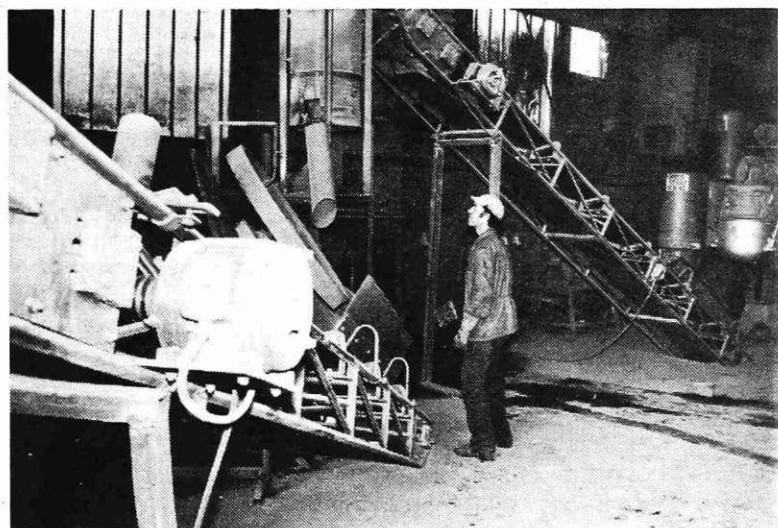
Drugi primer, tudi stara »bolezen« nekaterih sodelavcev, je predčasno zapuščanje delovnega mesta. Ker stanujem v stolpnici za gimnazijo imam predelovalne obrate in skladišče koks kot na dlani. Že pred 13. uro se pojavijo prve manjše skupinice ali posamezniki, ki zapuščajo tovarno za skladiščem koks (ob bohinjski železniški progi). Pred nekaj dnevi sem jih naštel preko dvajset. Zanima me, kdo tem delavcem vpiše v delovno knjigo osem ur. Zavest in delovna disciplina sta v našem kolektivu žal brez stimulacije. Proti kršilec pa tudi ne ukrepamo tako, kot bi bilo treba. Vsaj za sedaj je žal tako. Pred dnevi sem srečal znanca okrog enajste ure dopoldne. Vprašal sem ga, ali ima dopust, ali morda boluje. Povedal mi je, da je skupina, v kateri dela »podelela ta svoje« in šli so domov.

Naj opišem še tretji primer. V manjšem obratu naše železarnje delajo delavci v izmeni 4+1, medtem ko ima en delavec (ne spada pod isti obrat) sobote, nedelje ali praznike plačane kot nadurno delo. Zgodí se, da se včasih niti ne preobleče v delovno obleko, dela urico ali dve, potem pa brž domov. Tako je po eni

strani prost, po drugi pa je na hitro zaslužil kakih dvajset starih tisočakov. Na vprašanje, ali smejo delati tako, sem dobil odgovor, da je to »javna tajnost«. Mislim, da bi si takšen način nadurnega dela želel

prenekateri član našega kolektiva. V vseh primerih sem namenoma izpuščal imena oseb in obratov, saj to niti ni pomembno. Gre zgolj za prikaz, kako malomaren odnos do svojih delovnih obveznosti imajo nekateri naši sodelavci. Stabilizacijski in drugi gospodarski ukrepi nas silijo v to, da bomo v prihodnje proti takim in podobnim kršilem primorani strogo ukrepati. Pozivov in prepričevanj je bilo že dovolj.

Janko Fon

Polindustrijska linija za eksperimentalno proizvodnjo aglomeriranega varilnega praška

NOVI VARILNI PRAŠKI IZ PROIZVODNJE ŽELEZARNE

(Nadaljevanje s 1. strani)

Seveda je operacija mešanja v tem pogledu najpomembnejša. Obliko in velikost zrna določa proces aglomeracije. Zadnja pomembna operacija je sušenje. Sušenje poleg odstranitve vode pospeši kemično reakcijo med vezivnim medijem in posameznimi delci ter zagotovi zrnu določeno trdnost.

V prvi fazi razvoja aglomeriranih varilnih praškov smo se omejili na izdelavo praška z oznako OP-180. To je prašek bazičnega značaja. V kombinaciji z ustreznimi žico se uporablja za varjenje nelegiranih in nizkolegiranih jekel trdnosti do 60 kp na kvadr. milimeter z garantirano žilavostjo do minus 20 stopinj Celzija. Področja uporabe so: ladjedelnštvo, varjenje jeklene konstrukcije, cevi, kotli itd.

Prašek smo preizkusili v različnih podjetjih in rezultati so pokazali, da uspešno nadomešča uvozne varilne praške bazičnega tipa kot npr.: »Lincoln 780« ali »Linde LW 650«.

OP-180 je prvi proizvod s področja aglomeriranih varilnih praškov, ki jih ima raziskovalni oddelček v svojem raziskovalnem programu. Nadaljnje raziskave so usmerjene v razvoj aglomeriranih praškov nevtralnega in kislega značaja ter srednje in visoko legiranih za varjenje specialnih jekel. Dušan Sikošek, ml.

ZAKAJ SI NE NATOČIMO ČISTEGA VINA?

V 21. številki Železarnja je v sestavku Lambert Pantzova nagrada ne – nagrada Novator leta, veliko rečenega, vendar pa tudi veliko nedorečenega.

Najprej nekaj o Lambert Pantzovi nagradi. Vsem v Železarni je v zvezi s to nagrado znana resnica, da smo bili v štirih doslej objavljenih razpisih uspešni samo dvakrat, s tem, da smo prvi razpis ponovili. Na vse te razpise je bilo vloženih razmeroma dosti prijav, seveda je nekaj teh vsaj po izjavah, prispelo prepozno. Nekatere pa niso bile toliko vredne, da bi jih pristojni odbor pri DS Železarni sploh obravnaval. Po vsemu sodeč, je kriterij za pridobitev pravic do Pantzove nagrade veliko strožji, kot pa so kriteriji za podelitev višjih republiških priznanj in nagrad med njimi tudi Kraigherjeve nagrade. Morda pa ima odbor za raziskave, izume in racionalizacije dvojne kriterije, vsaj tako se lahko razume.

Trditev, da je letos prišla prijava prepozno, je kaj malo utemeljena, če vemo, da je bila prijava za kandidaturu za Pantzovo nagrado za Franca Mlakarja prvič vložena že leta 1973, ponovno pa leta 1975, ravno tako je odbor imel na razpolago tudi prijavo za kandidaturu Aleksandra Rjazanceva, ki je bila tudi vložena že leta 1973 in ponovno 1975. Seveda oba kandidata po mišljenju odbora nista na taki višini, da bi lahko prejela tako visoko priznanje. Poudariti pa moram, da oba kandidata izpolnjujeta pogoje, tako iz prvotnega pravilnika, kakor tudi iz pozneje popravljenega. Oba sta bila aktivna inovatorja, na področju metalurgije in tudi po popravljenem pravilniku, sta bila v Železarni več kot dobrih »petnajst let«. Njuno delo pa je bilo tudi tako pomembno, da bi dobila lahko priznanje za »življenjsko delo«, kot to stoji v popravljenem pravilniku.

Mislim, kar je tudi mnenje večjega števila delavcev v Železarni, da v kolikor nimamo v Železarni, ki ima čez šest tisoč zaposlenih, vsaj med tistimi, ki jih vsako leto sprejme glavni direktor, ki so v Železarni več kot 40 let nobenega, ki bi lahko dobil najvišje priznanje, potem tudi v Železarni ne rabimo take nagrade. Najbrž ni samo moje mišljenje, da se ne more vzeti za »življenjsko delo« samo delo tistih, ki zasedajo delovna mesta direktorjev. Morda bi bila lahko tudi enkrat vrsta natistih, ki se

poleg dobrega dela na svojem delovnem mestu razdajajo tudi pri razvoju samoupravljanja ali pri delu v družbenopolitičnih organizacijah.

Drugo vprašanje je nagrada Novator leta. Izgleda, da se je odbor v prepričanju, da bo novi pravilnik, ali samoupravni sporazum tak kot je sedaj, ki je popolna kopija samoupravnega sporazuma oziroma popravljenega, kateri je bil dan v potrditev delavskim svetom TOZD in je bil od delavskega sveta TOZD VET že enkrat zavrnjen, sedaj v popravljeni obliki sprejet, izrekel ZA. Pripominjam, da prvotni pravilnik, imenovan samoupravni sporazum ni bil sprejet v skladu z internimi predpisi Železarn in da je bila zaradi nepravilno sprejetega samoupravnega sporazuma pri prvi podelitvi nagrade Novator leta, napravljena kršitev. Zato je bil tudi letos dan delavskim svetom v razpravo in sprejem popravek, ki naj bi potrdil tisto, kar je bilo samovoljno kršeno, vendar je kot že rečeno, DS TOZD VET tak popravek zavrnil. Morda bodo predlagatelji to sedaj pod drugim naslovom uspeli uveljaviti, seveda pa bodo pri tem morale izreči svoja stališča tudi družbenopolitične organizacije. Ta stališča pa se bodo morala po vsej verjetnosti formirati na širši aktivni, ne pa tako kot smo to delali dosedaj, ko je predstavljal mnenje organizacije samo eden ali dva v forumu. Stane Torkar

FOLKLORA IZ VALJEVA ZA DELAVCE ŽELEZARNE

V ponedeljek, 7. junija, bo ob 19.30 folklorni ansambel tovarne Krušik iz Valjeva, s katero naša železarna tudi poslovno sodeluje, priredil za delavce naše železarn v gledališki dvorani na Jesenicah.

VEČER NARODNIH PLESOV IN PESMI

Referenti za kulturo v osnovnih organizacijah sindikata naj za interese dvignejo brezplačne vstopnice v pisarni sindikata v Delavskem domu na Jesenicah.

Železarski globus

ZVEZNA REPUBLIKA NEMČIJA

Proizvodnja surovega jekla je bila po posameznih postopkih leta 1975 v primerjavi z letom 1974 naslednja (v tisočih ton in %):

	1975		1974
Postopek:	ton	%	ton
Thomas	575	1,4	1.579
Kisikov konver.	28.024	69,3	36.613
SM	6.735	16,6	9.287
Elektro	5.076	12,6	5.748
Ostali	4	0,1	5
Skupaj:	40.415	100,0	53.232

Kljub absolutno nižji proizvodnji je iz tabele razvidno v odstotkih nadaljnje povečanje proizvodnje kislokovga in elektro jekla na račun Thomasovega in SM jekla.

ZVEZNA REPUBLIKA NEMČIJA

V železarni Salzgitter bo v jeklarni pričel v drugi polovici letošnjega leta obratovati tretji LD konverter s težo šarže 210 ton. S tem bo povečana skupna letna proizvodnja zmogljivost surovega jekla železarske družbe Peine-Salzgitter na preko šest milij. ton. Celotno opremo bo dobavilo zahodnonemško podjetje GHH.

AKCIJSKI PROGRAM ZA UBLAŽITEV POSLEDIC TRŽNIH GIBANJ

(Nadaljevanje s 1. strani)

zarne, (nabava surovin in repromateriala, pogodbenne obveznosti, osebni dohodki, sklad skupne porabe in investicije).

Za doseg takih ciljev je potrebno na posameznih sektorjih naše dejavnosti skrajno racionalizirati potrošnjo, učinkovito voditi proizvodnjo in usmerjati prodajo ter skrbeti za ustrezno obračunavanje vseh razpoložljivih finančnih sredstev.

INVESTICIJE

Čeprav prvo četrtletje letošnjega leta kaže zadovoljiv finančni rezultat pa že april in maj kažeta, da očitno v letošnjem letu ne bomo mogli oblikovati kaj več amortizacije kot je z zakonom predpisano. Ker nam tudi ostanek dohodka ne bo omogočil dodatnega oblikovanja sklada za investicije, je potrebno uskladiti investicijska vlaganja z razpoložljivimi lastnimi in tujimi sredstvi.

— vse nezačete investicije se brez ozira na njihovo nujnost odložijo za toliko časa, da bomo ustvarili ustrezno finančno kritje.

Investicije, ki so že v fazi projektiranja, se lahko projektira samo z lastno delovno silo, medtem ko se pri zunanjih firmah z novimi naročili ne pojavljamo, že začeta dela na projektiranju pa nadaljuje ob nekoliko počasnejšem tempu.

Investicije, ki so v fazi predinvesticijskih pripravljalnih del, se odložijo, razen če niso v celoti izvajane z lastno delovno silo.

— investicije v toku, dokončati le tiste, ki omogočajo proizvodnjo takih proizvodov, za katere je tržišče v celoti zagotovljeno.

— investicije v zaključni fazi je možno nadaljevati le, če niso prekoračile predvidenih sredstev, niti po osnovnem projektu, niti po dodatnih spremembah. Pri teh investicijskih tudi ni možno dodajati kakršnihkoli dodatnih del, ki niso v neposredni zvezi s proizvodnjo.

— vsa investicijska dela, pri katerih so ugotovljene prekoračitve iz kakršnegakoli razloga in so že prekoračila sprejeto vsoto, je treba takoj ustaviti. Investicije pa lahko tečejo naprej le, če so ustrezni samoupravni organi sprejeli sklep, v katerem dovoljujejo dodatno združevanje sredstev ali dodatno najetje kreditov ali dodatno črpanje sredstev iz lastne temeljne organizacije in odobravajo tudi vsa dodatna dela in prekoračitve stroškov.

— investicije, ki še niso prekoračile odobrenih sredstev, očitno pa je, da ob zaključku odobrena sredstva ne bodo zadostovala, morajo prav tako biti ponovno pregledane in brez dodatnega odobrenja pristojnega organa takih investicij po izčrpanju predvidene vsote, ni možno nadaljevati.

Sektor za novogradnje bo skupno s finančno računskim sektorjem na osnovi teh kriterijev pripravil usklajeni predlog najnujnejših investicij, pregled investicij v toku in investicij v zaključni fazi ter oceno prekoračitev za posamezne investicijske naložbe.

Reviziji so podvržene vse investicije ne glede na viro sredstev (AZ, IV, SSP, ostala združena sredstva, komercialni krediti, finančni krediti).

NABAVA

Da bi zadržali likvidnost Železarn, je nujno, da prilivu sredstev prilagodimo politiko nabave v Železarni. Izredno velik porast zaloga materiala v letu 1975 (za 496 mio din ali za 149 %) se nadaljuje tudi v letu 1976. Čeprav je velik del porasta zalog posledica revalorizacije (226 mio din), je še vedno več kot polovica zaloga razreda 3 in 6 porasla zaradi fizičnega povečanja zaloga (269 mio din).

— Zaloge surovin, materiala in polfabrikatov je potrebno znižati v globalu za 10 %.

— bistveno je potrebno tudi znižati rezervne dele po vrednosti, zlasti tiste, ki jih dobivamo iz domačih tovarn.

— rezervne dele, orodje in drug material, ki se je v zadnjem letu zelo počasi obračal, je treba znižati na optimalno predpisane količine.

— pri nakupu se je v čim večji možni meri izogibati posrednikov.

— nabavna služba bo mesečno preverjala stanje zaloga in predlagala ustrezne ukrepe.

PRODAJA

Največji pretres zaradi novih zakonov o ugotavljanju in obračunavanju skupnega dohodka in o zavarovanju plačil med koristniki družbenih sredstev v gospodarstvu je bil opazen na sektorju prodaje. Zaradi naše velike naravnosti na prodajo preko trgovskih hiš, ker je za doseganje minimalnih količin to bilo nujno, je v tem obdobju za Žele-

zarno izredno neustrezen prodajni kanal. Trgovske hiše niso niti bile ali pa so bile le slabo pripravljene na novo poslovanje. Res pa je, da tudi vrsta proizvodnih organizacij ni v stanju kupovati oziroma plačati naših proizvodov, čeprav jih nujno potrebujejo.

Ceprav smo v predhodnem obdobju znižali zaloge končnih izdelkov na minimum in smo si s prodajnimi pogodbami za letošnje leto zagotovili prodajo planiranih proizvodov, zaloge končnih proizvodov zaradi odlaganja prevzema materiala rastejo in to kljub zadrževanju proizvodnje. Da bi odpremo povečali, sprejemamo naslednje akcije:

— dosledno poslovno ponašanje v vseh fazah našega dela do vseh naših kupcev,

— ni mogoče odpremljati materiala brez soglasja OTK, ki mora v primerih odstopanja od naročene kvalitete dobiti predhodno soglasje naročnika za eventualno odpremo,

— povečati število direktnih kupcev in tako ustvariti večjo možnost prodaje posameznim solventnim kupcem,

— odstopati od minimalnih količin po pogodbah in pozicijah, s tem Železarna delno prevzame funkcijo grosistov, ki so v tej situaciji odpovedali,

— prilagoditi se kupcem glede na njihovo plačilno sposobnost v skladu z zavarovanjem plačil. Prednost imajo kupci z boljimi plačilnimi pogoji,

— prilagajati prodajni asortiment tržnim potrebam, vendar še v okviru proizvodnih možnosti,

— prodajne cene po potrebi prilagajati z rabati in ostalimi kupo-prodajnimi pogoji,

— tekoče zasledovati pri potrošnikih porabo in viro oskrbovanja,

— dogovor v okviru Slovenskih železarn in Združenja jugoslovanskih železarn, da preko zveznih organov omejimo oziroma zabranimo uvoz proizvodnih organizacij ali grosistov za materiale, za katere ima železarna proste zmogljivosti, kar obenem pomeni delni popravek dogovorjenega uvoza.

— izvršiti ponovno analizo po kriteriju interesantnosti proizvodov po količinah, plačilnih možnostih, razvojnih programih in teritoriji, upoštevaje ostale proizvajalce,

— vpeljati dnevno zasledovanje, sprejemanje in realizacijo naročil po kupcih in vrstah materiala,

— mesečno obveščanje in dogovarjanje s pomembnejšimi kupci o stanju programiranih in realiziranih naročil in prioritetah po želji kupcev v tesnem sodelovanju s tehnološko pripravo dela v TOZD.

— izdelati terminski plan obiskov kupcev in pri tem vključiti sodelavce iz proizvodnih obratov in ostalih služb. Obiski naj bodo individualni ali v okviru skupnega nastopa Slovenskih železarn,

— posvetiti posebno pozornost pri pogodbenih dobavnih rokih kupcev, za katere smo edini dobavitelj za njihovo proizvodnjo (JLA),

— ekspeditivno reševanje količinskih reklamacij. Pri kvaliteten reklamacijah sodelovati z OTK in RO.

— povečati izvoz na konvertibilno področje in neuvrščene dežele v razvoju,

— zasledovati učinke reklame za intenzivno usmerjanje na nova področja prodaje.

Program bomo preko leta dopolnjevali v odvisnosti od tržnih razmer. Akcije za pospeševanje prodaje zasleduje redno prodajni kolegij.

STROŠKI

Stroški poslovanja rastejo veliko hitreje kot dohodek in vseh področjih. Zato je treba v naslednjem obdobju skrbno proučiti akcijski program varčevanja, ki smo ga sprejeli v letu 1975 in ga v celoti prilagoditi situaciji letošnjega leta in kot takega po metodi delovnih ciljev zasledovati. Vsi sektorji, temeljne organizacije ter znotraj oddelki ter obrati morajo zato pripraviti za ta del naše aktivnosti posebne programe.

Daleč najpomembnejši strošek je izplen, normalno programiranje proizvodnje brez nepotrebnih preklasifikacij in znižanje medfaznih zaloga. Izpleni od jeklarne do štetila so nižji od že doseženih, zato mora posebna strokovna grupa pripraviti podrobni načrt za doseganje optimalnega izplena. V predlogu poda strokovna grupa tudi osebne zadolžitve za posamezne faze dela.

Pri izdelavi podrobnih internih ciljev moramo zasledovati zlasti:

— zmanjšanje deleža izvenprogramske proizvodnje,

— izboljšanje kvalitete in namenske proizvodnje toplo valjanih trakov,

— dosledno izvajanje regulativov za pregledovanje in čiščenje površine blumov za nadaljnjo predelavo v žico in profile,

— zmanjšanje izmečka in nena-menske debele pločevine in profilov,

— zmanjšanje izmečka v proizvodnji pri finalizaciji vseh izdelkov kot posledica predelave predhodno nepreizkušenega materiala.

Stroški upravno prodajne režije:

— razen v finančno računskem in prodajnem sektorju, število zaposlenih v sektorjih ne sme rasti,

— potovanja kakršnakoli in kamorkoli znižati pod lanskeletni nivo, po številu in vrednosti — razen za prodajo,

— seminarji in študijsko izpopolnjevanje ob delu se v obdobju manjše odpreme izvaja po minimalnem programu,

— kvartalni reprezentativni stroški ne smejo prekoračiti lanskeletne kvartalne višine,

— znižati stroške za pripravo in izdelavo manj pomembnih informacij.

Stroški sklada skupne porabe:

— z ozirom na omejena sredstva se dotacije za družbene dejavnosti lahko dodeljujejo samo v okviru letnega sprejetega sklada skupne porabe,

— prekoračitev stroškov v stanovanjski izgradnji tako za individualno kot družbeno gradnjo ne more vnaprej nihče v Železarni sprejemati,

— vse vloge, ki prihajajo za kakršnokoli pomoč, se odlagajo za čas, ko nam bo ekonomski položaj to dovoljeval oziroma se rešujejo, v kolikor nekatere druge izdatke iz sklada skupne porabe znižamo.

NAGRAJEVANJE IN ZAPOSLOVANJE

Z ozirom na izredno dinamiko pri spremembi položaja posameznih proizvodnih delov Železarn in velike razlike iz meseca v mesec na področju obračuna in predvidenih ukrepov kot posledica zakonov o plačilnem prometu in o ugotavljanju dohodka, je potrebno nagrajevanje zlasti ob nadaljnjem izgrajevanju zasledovati, da bo:

— stimulativno za vsakega posameznika,

— učinkovito za Železarno kot celoto,

— solidarno med vsemi deli Železarn skladno z gibanjem proizvodnje in stanjem naročil.

Večja mobilnost kadrov nam bo olajšala težave ob različni zasedenosti proizvodnih zmogljivosti v posameznih obratih. Za bolj sistematični pristop bo posebna študijska grupa pripravila navodila, ki bodo zagotovila polno izkoriščenost strokovnega znanja in socialno varnost.

Zaposlovanje delavcev v Železarni se v nadaljnjem omeji, razen za povratnike iz JLA in štipendiste.

DELOVNA DISCIPLINA

Čeprav nimamo dovolj naročil, imamo dela dovolj. Zato je potrebno skrbeti za nadaljnji rast produktivnosti in izkoriščanje našega delovnega časa. Predvsem moramo doseči naslednje:

— delo se v principu predaja naslednji izmeni na delovnem mestu. Z ozirom na različne možnosti prevzema, je potrebno natančen čas menjave opredeliti na osnovi posebnih analiz.

— v času zmanjšane odpreme, nadur razen iz izredno utemeljenih razlogov ni. Predlagatelji in podpisniki nadur pa morajo za mesečno kvoto dobiti soglasje nadrejenih organizatorjev.

— sestanke omejiti na dnevni red in čas, ki ga na začetku sestanka sprejmejo udeleženci.

— počitniškega dela v letošnjem letu ni. Štipendisti pa lahko opravijo le obvezno počitniško prakso.

— dokler delajo v obratu delavci iz tujih firm, ni možno zaradi pomanjkanja naročil poslati delavce na neplačani dopust.

— da bi zvišali prisotnost na neposrednem delovnem mestu, se v načelu sestankov in seminarjev iz Železarn ne more udeležiti več kot en predstavnik, razen v kolikor niso to izvoljeni delegati ali člani odbora oziroma poročevalci na seji odbora ali predavatelji na seminarju.

— dosledno izvajati določila samoupravnega sporazuma o enotnem delovnem času,

— odgovornost za prisotnost pri delu prenesti neposredno na nadrejene organizatorje.

— na vseh področjih dajati poudatek na učinkovitost dela.

Tako so se poslovili elektrojeklarji od svojega sodelavca Karla Markoviča ki je odšel v zaslužni pokoj

OBVESTILA KOLEKTIVU – OBVESTILA KC

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

DATUM:	DNEVNI:	NOČNI:
PONEDELJEK – 7. 6.	BRUMAT MARTIN	BURJA ANTON, st.
TOREK – 8. 6.	SVETINA JOŽE	PIKON JANEZ
SREDA – 9. 6.	KRAPEŽ BERTI	GMJANAR JANEZ
ČETRTEK – 10. 6.	RAVNIK JOŽE	ROZMAN JANEZ
PETEK – 11. 6.	VARL ALOJZ	ERZEN STANE
SOBOTA – 12. 6.	PRISTAVEC BOŽIDAR	KAVČIČ IVAN
NEDELJA – 13. 6.	KORDEŽ FILIP	DROLČ MARJAN

OPOMBA: Vse event. zamenjave odobrava samo šef vzdrževanja. Telefon dežurnega za vzdrževanje v Železarni je: 358

Na redne delovne dni dela dnevni dežurni od 14.00 do 18.00 ure

Na proste sobote, nedelje in praznike dela: dnevni dežurni od 6.00 do 18.00 ure

Prejema poslov se izvede v sobi tajništva vzdrževanja št. 5 v upravni zgradbi TOZD-VET. 410

SLUŽBA OBRATNE AMBULANTE

V dneh od 7. do 12. junija bodo delale naslednje obratne ambulante dopoldan: I. obratna ambulanta
popoldan: II. in IV. obratna ambulanta
V soboto, 12. junija samo dopoldan IV. obratna ambulanta
V zobni ambulanti:
dopoldan: II. zobna ambulanta
popoldan: I. zobna ambulanta
V soboto, 12. junija samo dopoldan II. zobna ambulanta
Ordinacijski čas dopoldan od 6.30 do 13., popoldan od 13. do 19.30. V soboto samo dopoldan od 6.30 do 13. ure.

VSEM DELOVNIM LJUDEM IN OBČANOM, ORGANIZACIJAM ZDRUŽENEGA DELA IN KRAJEVNIM SKUPNOSTIM!

Ob razpravi o srednjeročnem planu vzdrževanja in modernizaciji magistralnih in regionalnih cest ter posojila za ceste za obdobje 1976–1980 se je skupščina občine Jesenice na seji vseh treh zborov dne 27/11-1975 opredelila za razširjeni program (program I) vzdrževanja in modernizacije magistralnih in regionalnih cest ter s tem tudi praktično podprla zamisel republiške skupnosti za ceste o razpisu javnega posojila za ceste v SRS. Uresničitev razširjenega programa razvoja cest je bila možna že v predlogu programa, le da se zberejo poleg rednih sredstev še dopolnilna sredstva, ta pa je možno zbrati samo s posojilom. Tak program razvoja cest so podprle vse občine v Sloveniji, zato je republiška skupnost za ceste sprejela sklep o razpisu posojila in hkrati določila pogoje in način vpisovanja. Skupščina občine Jesenice predpostavlja, da se delovni ljudje in občani občine Jesenice zavedajo pomena kar najbolj urejene cestne mreže za celotno gospodarstvo SR Slovenije in s tem seveda tudi za jeseniško gospodarstvo ter se zato tudi zavedajo, kako pomembna družbena akcija je vpisovanje posojila za ceste v SR Sloveniji.

Za izvedbo akcije v jeseniški občini je izvršni svet občinske skupščine imenoval poseben štab, ki je že pričel z organizacijskimi pripravami za nemoten potek vpisovanja posojila.

Z namenom, da bi vpis posojila za ceste kar najbolj uspel, skupščina občine Jesenice predlaga organizacijam združenega dela ter krajevnim skupnostim, da čimprej imenujejo odbore za spremljanje in spodbujanje te pomembne družbene akcije. Vse delovne ljudi in občane, delovne in druge organizacije, krajevne skupnosti ter druge skupnosti pa skupščina občine Jesenice poziva, da vpišejo posojilo za ceste v SR Sloveniji.

SKUPŠČINA OBČINE JESENICE

ŽELEZARJI SE ŽE VKLJUČUJEJO V AKCIJO

V akcijo za vpis posojila za modernizacijo magistralnih in regionalnih cest v Sloveniji se vključujemo tudi železarji. V prvi fazi bodo delavski sveti temeljnih organizacij združenega dela in DS SS na svojih prvih sejah imenovali vpisne komisije za posamezna vpisna mesta, ki so v Železarni določena po obratih in sektorjih (skupaj 33). Sindikatski predloga naslednji sestav komisij: predsednik OO sindikata, personalka (oz. tajnica) ter predstavnik mladine. Njihova naloga bo voditi in izvajati vpisovanje in vplačevanje posojila. V prihodnjem tednu bo občinski štab za izvedbo posojila pripravil za člane teh komisij instruktazo, zato z njihovo sestavo ne smemo odlašati.

Obratovodjem in direktorjem sektorjev smo poslali po en komplet gradiva o posojilu, zato naj o imenovanju komisij obveste člane komisij in občinski štab za izvedbo posojila za ceste Jesenice.

Po kriterijih za določitev višine posojila se predlaga, da redno zaposleni občani vpišejo kot posojilo polovico mesečnega osebnega dohodka, ki ga je možno vplačevati do 24 mesecev. Rok za vpis posojila je vključno oktober 1976. Vse ostale informacije bomo posredovali sproti v prihodnjih številkah Železarja.

CENTER ZA PROUČEVANJE SAMO-UPRAVLJANJA IN INFORMIRANJE

GLAS
v vsako
gorenjsko hišo!

48. SEJA ODBORA ZA GOSPODARSTVO PRI DELAVSKEM SVETU ŽELEZARNE

Predsednik odbora za gospodarstvo pri delavskem svetu Železarne EMIL AŽMAN je sklical 48. sejo odbora v petek, 28. maja. Zaradi pomembnosti in obširnosti dnevnega reda odbor dela na tej seji ni dokončal, zato je nadaljeval s sejo v torek, 1. junija. V današnji številki posredujemo poročilo s petkove seje odbora, na kateri so obravnavali naslednje točke dnevnega reda: pregled sklepov zadnje seje, poslovno poročilo za I. kvartal in informacija o poslovnih rezultatih v aprilu, akcijski program, revizija izvoznega plana, odstopanja od družbenega plana v aprilu, ocena izvršitve operativnega programa za maj in operativni program za junij.

Pri pregledu, kako so bili izpolnjeni sklepi zadnje seje so ugotovili, da so izpolnjeni, nekateri pa so daljšega pomena. Še vedno ni izvršen sklep 37. seje pod točko 6 glede problematike vrtnih podbojev, zato so sklenili, da je treba do naslednje seje pripraviti analizo oziroma najti rešitev. Tudi sklep 40. seje pod točko 11. 2. v zvezi z novim načinom stimuliranja, ki bo nadomestil stimulacijo za izpolnjevanje operativnega programa še ni izvršen.

Na predlog finančno računovodskega sektorja so predlagali delavskim svetom TOZD, da sprejmejo v skladu z določili zakona o zavarovanju plačil med uporabniki družbenih sredstev (Uradni list SFRJ št. 60/75) več sklepov pod katerimi bodo opravljale plačilni promet. Sklepi veljajo od 1. 4., s tem pa prenehajo veljati vsa časna navodila, ki so bila sprejeta v zvezi s tem v mesecu marcu.

V nadaljevanju seje so razpravljali o poslovnem poročilu za I. kvartal in sprejeli informacijo o poslovnih rezultatih v aprilu. Pri razpravi o poslovnem poročilu za I. kvartal so ugotovili, da smo z rezultati I. kvartala lahko zadovoljni, saj je bil dosežen presežek dohodka v višini 35 mio din, prostega dela pa je ostalo 12 mio din. Slaba plačana realizacija je posledica prehoda na poslovanje pod novimi pogoji in zaradi manjše proizvodnje v nekaterih obratih.

Aprilski rezultati so bili bistveno slabši, saj je bila dosežena izguba 20 mio din zaradi česar prostega dela v kumulativni za štiri mesece ni več, znižan pa je tudi del sklada skupne porabe. Vzroki za to situacijo so v nizki odpravi, večjih fiksnih stroških, prodajni ceni, ki je močno pod planirano in pospešenem izvozu, zaradi česar je bila dosežena nizka prodajna cena pri izvozu.

Obširno so razpravljali o akcijskem programu in podprli osnovna izhodišča, ki so vodila k sestavi tega programa, da se najprej ustavljajo investicije po vrstnem redu, ki je v akcijskem programu naveden. V zvezi s tem so sprejeli še naslednje sklepe:

- Odbor za gospodarstvo akcijski program z vsemi točkami in na vseh področjih v celoti podpira.
- Odbor je že ob analizi rezultatov za prve štiri mesece letošnjega leta ugotovil, da posamezni vodilni in odgovorni delavci niso v celoti izpolnjevali sprejetih ukrepov za ublažitev sedanega stanja. Potrebno je uvesti osebno odgovornost za doslednejše izvajanje ukrepov in akcijskih programov na vseh področjih.
- Odbor predlaga družbenopolitičnim organizacijam, da si v sodelovanju z obratovodstvi prizadevajo, da izpeljejo način spremljanja, izvajanja in sankcioniranja akcijskega programa. V zvezi s tem odbor predlaga, da bi samoupravne delovne skupine akcijske programe znotraj obratov in oddelkov obravnavale vsaj enkrat mesečno. Tiste vodje samoupravnih delovnih skupin, ki ne bodo redno sklicevali sestankov po teh vprašanjih pa je treba poklicati na odgovornost.
- Akcijski program, vključno s sklepi odbora za gospodarstvo, se posreduje v razpravo in potrditev delavskim svetom temeljnih organizacij in DSSS, objaviti pa ga je treba tudi v tedniku Železar.

— povečan izvoz omogoča optimizacijo mesečnih proizvodnih programov,

— povečanja retencijske kvote za uvoz reprovromateriala in ostalih deviznih izdatkov.

V kolikor se bo v naslednjem obdobju tržna situacija na domačem tržišču bistveno izboljšala, potem prodajni sektor ni dolžan v celoti realizirati rebalansirani plan izvoza. Zato so pooblastili ta sektor, da prožno uravnava prodajo na domačem in tujem tržišču.

Sprejeli so tudi informacijo vodje oddelka za ekonomske analize in planiranje o odstopanjih od družbenega plana v aprilu in oceno izvršitve operativnega programa za maj, kjer so ugotovili, da se bodo doseženi rezultati v maju v skupni proizvodnji približali predvidenim s programom in da bodo 10% nižji kot so načrtovani z družbenim planom. V gotovi proizvodnji bodo doseženi nekaj boljši rezultati kot so predvideni z operativnim programom, za družbenim planom pa bodo zaostajali za 5%, kar je v sedanjih situaciji zadovoljivo.

Sprejeli so še informacijo o operativnem programu za junij, ki je po mnenju odbora za sedanjo situacijo sprejemljiv tak kot je bil predložen. O seji, ki se je nadaljevala 1. junija bomo poročali v naslednji številki Železarja.

J. S.

20. SEJA ODBORA SAMOUPRAVNE DELAVSKE KONTROLE ŽELEZARNE

Predsednik odbora samoupravne delavske kontrole Železarne Franci Fon, je sklical 20. sejo v torek, 25. maja z naslednjim dnevnim redom: pregled sklepov zadnje seje, poročilo o nadurah v elektroodnem obratu, odgovor družbenemu pravobranilcu samoupravljanja v zvezi z nagrado Novator leta, obravnavanje pritožbe Vide Jelovčan zaradi gradbenih posojil za individualno gradnjo.

Pri pregledu sklepov zadnje seje so ugotovili, da so bili izvršeni.

Obravnavali so poročilo o nadurah v elektroodnem obratu in na osnovi razprave zaključili, da je treba pregledati v celotnem podjetju način vpisovanja in oblike vpisovanja ur v dninsko knjigo, ki jih posamezni oddelki oz. obrati izvajajo in jih potem spravljajo v okvire nadur. Tam, kjer pišejo večje število nadur zaradi pomanjkanja strokovnega kadra, je treba v najkrajšem času pridobiti in usposobiti zadovoljiv kader za nadomeščanje. Odbor je tudi sklenil, da v elektroodnem obratu po čimkrajši poti obratovodstvo skupno s kadrovskim sektorjem usposobi kader za delovodska mesta

ter priporoča boljše sodelovanje med obratovodstvom elektroodnega obrata in družbenopolitičnimi organizacijami, da do podobnih pritožb ne bi več prihajalo.

Odbor samoupravne delavske kontrole je zadolžil pravno službo, da na osnovi priloženega pisma in razprave na seji sestavi odgovor družbenemu pravobranilcu samoupravljanja v zvezi s samoupravnim sporazumom o dodelitvi nagrade Novator leta. Ker je pri sprejemanju samoupravnega sporazuma Novator leta prišlo do nepravilnosti, odbor naroča temeljnim organizacijam, da naj pristopijo k reviziji postopka in pri tem vnesejo v samoupravni sporazum spremembe, ki jih predlaga odbor za izume, raziskave in racionalizacije vključno z možnostjo spremembe samoupravnega sporazuma v pravilnik.

V zvezi s pritožbo Vide Jelovčan, zaradi gradbenih posojil za individualno gradnjo, je odbor pregledal dokumentacijo o dodeljevanju kredita njej in njenemu možu za adaptacijo hiše ter ugotovil, da je pritožba neutemeljena, saj ji je odbor za delovne in življenjske pogoje na predlog stanovanjske komisije odobril posojilo v skladu s pravilnikom.

RM

KADROVSKE SPREMEMBE NA VODSTVENIH MESTIH V TOZD VET

V letošnjem letu je odbor za kadre in medsebojna razmerja TOZD VET razporedil na izpraznjena vodstvena delovna mesta naslednje tovariše:

- vodja tehničnega inšpektorata VINKO ROTAR, tel. 548,
- vodja remontnega oddelka v RTA PETER SEKLOČA, tel. 294,
- vodja oddelka proj. avtom. meritve v RTA dipl. inž. ALOJZ SLIVNIK, tel. 292,
- vodja reparaturnega oddelka v RTA IGOR LOGAR, tel. 264,
- vodja orodjarne v obratu strojne delavnice VLADIMIR REPE, tel. 561,
- inšpektor za žerjave v tehničnem inšpektoratu BOŽIDAR PRISTAVEC, tel. 314.

Iz tajništva TOZD VET.

49. SEJA ODBORA ZA KADRE IN MEDSEBOJNA RAZMERJA

Predsednik odbora za kadre in medsebojna razmerja TOZD VET Ignac Juran je 21. maja sklical 49. sejo odbora z običajnim dnevnim redom. Pri pregledu izvajanja sklepov 48. seje je odbor ugotovil, da so bili vsi sklepi v glavnem realizirani, razen sklepa 2.2, za kar je bil podan prigovor, sklepa 2.5, ki se spremeni v terminu, sklepa 2.8, na osnovi katerega premestitev ni bila izvedena, ker se prizadeta tovarišica ni strinjala z delom v dveh izmenah, sklepa 2.9 in 3.4, po katerih vprašanje viška kadra še ni bilo rešeno ter sklepa 2.8, ker še ni bilo posredovanega predloga za zasedbo delovnega mesta tehtalca.

Pri reševanju kadrovskih problemov je odbor razporedil in premestil nekaj delavcev, nekaterim pa je ukinil odbitek od osnovne tarifne postavke kar je razvidno iz razporednice:

obrat	razporeditev delavcev	premestitev delavcev	ukinitvev odbitkov	skupaj
CPDV	—	2	—	2
tehnični inšpektorat	2	—	—	2
strojnov vzdrževanje	2	5	7	14
			1 ni ukinil	
hladna valj.	—	—	—	—
Bela	4	5	—	9
strojne delavnice	1	4	—	5
elektro vzdrževanje	2	2	2	6
transportni obrati	4	1	—	5
RTA	1	2	1	4
Skupaj	16	21	10	47

Na objavljena delovna mesta v obratu RTA je odbor na osnovi prijavitelj predloga komisije za izbor kandidata razporedil na delovno mesto:

- vodja remontnega oddelka Petra Sekloča
- vodja oddelka PAM dipl. inž. Alojza Slivnika in
- vodja reparaturnega oddelka Igorja Logarja.

V obratu strojne delavnice pa na delovno mesto:

- vodja orodjarne Vladimirja Repeta.

Na objavljena delovna mesta v obratu RTA se je prijavil po en kandidat, na delovno mesto v strojni delavnici pa so se prijavili štirje kandidati.

Nadalje je odbor reševal 11 prošenj za premestitev, pridobitev lastnosti delavca v TOZD VET, ter eno prošnjo za prekinitev lastnosti delavca TOZD VET. Na osnovi sklepa zadnje seje delavskega sveta TOZD VET glede na pritožbo na postopek pri razporeditvi na delovno mesto vodja tehničnega inšpektorata, je odbor z odločbo za določen čas razporedil na to delovno mesto Vinka Rotarja.

Odbor je obravnaval tudi potrebe po strojnih vzdrževalcih za novo hladno valjarno Bela. Po posameznih mesecih bodo rabili in sicer v maju 4 osebe, v juniju 6 oseb, v juliju 7 oseb in v septembru 4 osebe ali skupaj 21 delavcev.

Odbor je bil seznanjen tudi z obvestilom kadrovskega sektorja z dne

5. maja o kadrovanju za hladno valjarno Bela.

Obravnavali so pritožbo iz gradbenega vzdrževanja in razlago obratovodstva o potrebi po višji strokovnosti in specializaciji na nekaterih delovnih mestih ter sprejeli sklep, da v kolikor bo predlog, ki je bil posredovan SEO, oddelku za organizacijo dela odobren, se na taka delovna mesta predlaga najboljši kandidate. Nadalje je odbor obravnaval predlog vzdrževanja za postavitev grupe za tehnično izboljšavo tehnoloških procesov pri bodoči TOZD Vzdrževanje ter predlagal, da se vanj načrtuje take osebe, ki so strokovno zadosti močne, starejše z zadostnimi izkušnjami, ne pa mlajši štirje.

Pri obravnavi predloga transportnih obratov za udeležbo na specializaciji za varilca-kotlarja, ki bo v zadnjih petih dneh meseca maja v Šiški v Ljubljani, je odbor sklenil, da se ta specializacija odobri.

Odbor je vzel na znanje tudi poročilo o premestitvah delavk na delovna mesta, kjer ni potrebno nočno delo skladno s sklepom o ukinitvah nočnega dela žena, predvsem v obratih PIV in ETE.

Ob sklepu seje so skladno z akcijskim programom obravnavali koriščenje dopustov. V TOZD VET je bilo v prvih štirih mesecih izkoriščenih 25 odstotkov dopustov, po programu pa bi jih morali koristiti 32 odstotkov. Pri tem so ponovno poudarili, da je dopuste do prve polovice letošnjega leta treba izkoristiti 48 odstotkov.

NZ

25. SEJA ODBORA ZA DOHODEK IN NAGRAJEVANJE

Predsednik odbora za dohodek in nagrajevanje Viko Smolej je sklical 25. sejo odbora, 31. maja in v obravnavo predložil: pregled izvajanja sklepov zadnje seje, stimulacijske dodatke in osnutek OŠDC za premije v TOZD VET.

Pri pregledu izvajanja sklepov zadnje seje je bilo ugotovljeno, da so bili vsi sklepi realizirani. Odbor je na osnovi predlogov obratovodstev odobril dvema delavcema stimulacijski dodatek, 14 delavcem podaljšal dodeljevanje, enemu delavcu ga je povišal, trem ukinil, trem pa znižal dodeljevanje stimulacijskega dodatka. Eni delavci ni ukinil dodeljevanje, ker ni bilo zadostne utemeljitve vzroka za ukinitve.

Člani odbora so bili seznanjeni z analizo premij v TOZD VET po kriterijih za transport, ki jih je izdelal OŠDC z dne 8. 4. 1976, kar so potrdili tudi s podpismi na tem aktu.

Odbor je sprejel sklep, da se premije po M- III od 1. 5. 1976 dalje

izračunava za vse obrate TOZD VET, ne pa samo za transport kot je bilo prvotno predlagano.

NZ

Železarski globus

BRAZILIJA

V kraju Ipatinga (zvezna država Minas Gerais) je pričela obratovati nova železarna, ki jo je zgradila železarska družba Usiminas. Tako bo letna proizvodna zmogljivost železarn te železarske družbe narasla na 2,4 milij. ton surovega jekla, v letošnjem letu in leta 1978 na 3,5 milij. ton.

PREGLAD SESTANKOV SDS

V Železarni smo že pričeli z razpravo osnutka zakona o združenem delu. V razpravo se vključujejo tudi samoupravne delovne skupine in so se v minulem tednu razprav udeležile naslednje: **adjustaža štelka Bela 3, strojno vzdrževanje jeklarne, montaža Javornik, instalacija Jesenice, Javornik in Bela ter hidravlika in pnevmatika.** Pripomb k osnutku zakona ali predlogov skupine niso imele.

Ostale samoupravne delovne skupine, ki so se sestale v minulem tednu pa so obravnavale:

Samoupravni delovni skupini **peči 2 in livna jama 2** v martinarni o srednjeročnem razvojnem programu, analizi rezultatov v letu 1975, samoupravni sporazum zdravstvene skupnosti Jesenice ter varnost in disciplino. K obravnavanim vprašanjem niso imeli pripomb, dogovorili pa so se, da tistemu, ki predčasno zapusti delo pišejo ta dan le toliko ur, kolikor jih je prebil na delu.

Samoupravni delovni skupini **adjustaže štelka Javornik** sta obravnavali srednjeročni razvojni program, solidarnost s

potresnim območjem, disciplina, priprava k razpravi zakona o združenem delu, pristop h klubu samoupravljalcev in razno. Glede solidarnosti s potresnim območjem so se strinjali in so pripravljeno narediti eno dnino, čim bodo v Železarni za to podani pogoji, kot prvo pomoč pa naj se iz sredstev osnovne organizacije sindikata namenjenih za izlete nakaže potresnemu območju 1.000.— dinarjev. Ti skupini sta prvi načeli razprave o pristupu temeljne organizacije valjarn h klubu samoupravljalcev in se strinjali, da se za delegata valjarn izvoli Ludvik Pagon.

Adjustaža bluming 3 je pregledala rezultate dela v aprilu, izplele in naloge za tekoči mesec, ukrepe za delo brusilnih strojev in srednjeročni razvojni program. Precej časa so posvetili brusilnim strojem, ki so že nekaj časa šibka točka v proizvodnem procesu njihovega oddelka. Menili so, da je za izboljšanje stanja treba narediti zlasti tole:

- popraviti hidravlike na vseh RAU strojih tako, da ne bo teklo olje iz cevi in ventilov,
- na RAU strojih je treba napraviti drugačne čeljusti za vpenjanje, ker so sedanje prenizke in blumov ne držijo dovolj čvrsto, večkrat blumi izpadajo in s tem povzročajo nepotrebne zastoje, ki pa se ne registrirajo,
- ponovno je treba usposobiti avtomatsko zapiranje čeljusti tako, da se hidravlika izključi, ko je blum dovolj čvrsto

prijet in vpet. S tem bi se zmanjšalo pokanje hidravličnih cevi in okvare na elektromagnetnih navojih,

— določiti na vseh dlinah dežurnega električarja na brusilnih strojih in portalnih žerjavih, da se s tem zmanjša čas zastojev,

— zaostri nadzor nad čiščenjem strojev, če brusilec na koncu dne ne bi očistil stroja, naj bi mu se tisti dan ne priznalo toliko časa, kolikor je porabil naslednji brusilec za čiščenje stroja, predno je začel delati,

— zaostri je treba tudi nadzor brusilcev glede izkoriščanja delovnega časa, kar je predvsem naloga vodij brusilnih strojev, ki bodo morali biti po tem vprašanju veliko bolj dosledni.

Samoupravna delovna skupina **remontne delavnice RTA** je obravnavala zmanjšanje nedeljskega nadurnega dela, glede na sedanje stanje v Železarni in na akcijski program. Večina se je strinjala s tem, da nedeljsko osemurno dežurstvo ostane, od tega pa se plačajo le štiri nadure, ostale štiri pa se nadomestijo v tednu.

Sestanke je analiziral Milan Polak.

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje

OB ROB PODELITVI LETOŠNJIH PRIZNANJ MESECA MLADOSTI

Občinska konferenca ZSMS Jesenice vsako leto v mesecu mladosti podeli deset priznanj mentorjem in mladim družbenopolitičnim delavcem. Ta priznanja mentorji prejmejo za večletno delo z mladimi na najrazličnejših področjih, prav tako pa mladi družbenopolitični delavci prejmejo priznanja za aktivno delo v Zvezi socialistične mladine.

Letos so bila na zaključni slovesnosti praznovanja meseca mladosti na Pristavi namesto desetih priznanj, podeljena le štiri. Marsikdo se je upravičeno vprašal odkod odločitev, da se podeli manj priznanj. Nima namena polemizirati okrog tega, vendar se mi zdi potrebno, da enkrat odkrito spregovorimo v ZSMS tudi o podeljevanju priznanj, ki navsezadnje ni obrobno in formalno opravilo občinske konference ZSMS.

Odgovor na vprašanje zakaj letos manj priznanj je povsem preprost: OK ZSMS ni uspelo zbrati deset predlogov za priznanje. Občinska konferenca je več kot mesec dni pred podelitvijo z dopisom opozorila vse osnovne organizacije ZSMS v občini, da predlagajo mentorje in mlade aktiviste za priznanja. ter da utemeljijo za priznanje takoj pošljejo na OK ZSMS. Do predpisanega datuma ni prispel niti en predlog, šele kasneje so uspeli zbrati štiri.

Kaže, da so tukaj vse osnovne organizacije ZSMS brez izjeme zatajile in (spet) pokazale zelo neodgovoren odnos do sicer majhne, a zato nič manj pomembne naloge. Iz vsega tega je moč sklepati, da najodgovornejši v OO ZSMS v priznanju ne vidijo ničesar drugega kot nepomemben list papirja, ki ga je pač treba nekomu izročiti, bolj iz formalnosti, kot za iskreno skromno priznanje za delo in vložen trud.

Sprašujemo se, ali člani ZSMS v občini ne poznajo (razen dve) nobene mentorja, ki bi zaslužila, da se mu Zveza socialistične mladine oddolži s priznanjem za požrtvovalno delo pri vzgoji mladih, pri razvijanju osebnosti mladega človeka v dobroga samoupravljalca in člana naše so-

cialistične družbe. Veliko takšnih živi med nami, molče hodimo mimo njih in nikoli nas ne zanima njihovo delo, njihov prispevek v boju za lepšo prihodnost, v katero kot člani najmlajše organizacije stopamo preveč lagodno, nezavedajoč se odgovornosti, ki nam jo nalagajo starejši, ki imajo zaupanje v mlado generacijo, to pa pomeni, da v Zvezi socialistične mladine vidijo udarno moč, ki bo kos vsem nalogam. Mentorje so člani ZSMS očitno zanemarili, kar vsekakor ni v čast in ponos Zvezi socialistične mladine.

Upravičena kritika gre vodstvom osnovnih organizacij tudi glede predlogov priznanj mladim družbenopolitičnim delavcem. Ob letošnjih dveh predlogih je moč sklepati, da med 4.500 člani ZSMS nihče več ne

zasluži priznanja za aktivno delo. Mar to pomeni, da v občini nimamo aktivnih mladincev, da med 200 resnično delovnimi člani ZSMS nihče ne izstopa toliko, da se ga v mesecu mladosti predstavi ter se mu podeli priznanje za vložen trud?

Marsikaj bi lahko še kritičnega napisal okoli podeljevanja priznanj, vendar to ni moj današnji namen. Morda bi le še opozoril, da tudi tukaj enkrat stvari uredimo kot je treba, da morda prihodnje leto ne bomo presenečeni, če nam ne bo uspelo dobiti niti enega predloga.

Letošnji primer nam je resnično pokazal koliko nam je do tega, da se petim mentorjem in petim mladim družbenopolitičnim delavcem s priznanjem skromno oddolžimo za uspešno delo in napore. Naj bo to zadnji primer, da so osnovne organizacije ZSMS na skrajno neodgovoren način izničile vrednost podeljenih priznanj v mesecu mladosti.

Janko Rabič

MAJSKO SREČANJE MLADIH ŽELEZARJEV NA RAVNAH

V soboto, 29. maja smo se mladi iz delovnih organizacij SOZD SŽ že šestič zbrali na tradicionalnem majskem srečanju mladih železarjev in sicer to pot na Ravnah na Koroškem. Srečanja se je udeležilo okrog 250 mladih članov kolektiva iz železarn Jesenice, Štore in Ravne, Plazna Kropa, Tovila Ljubljana, Verige Lesce, Žične Celje, metalurškega inštituta Ljubljana in skupnih služb SŽ iz Ljubljane.

Na tem srečanju smo nadaljevali z utrjevanjem prijateljskih in tovariških stikov, ki se vedno bolj razširjajo na različnih področjih sodelovanja.

Srečanje smo preživeli v naravi, daleč od zakajenih tovarn. Ravenčani nas to pot niso popeljali na ogled železarne, temveč smo si ogledali znamenitosti, ki so poleg jeklarstva značilne za ta del slovenske Koroške.

Ob lepem sončnem jutru smo se zbrali pred upravno zgradbo železarne Ravne, kjer je bil tudi slavnostni govor in kulturni program. Po pozdravnem nagovoru predstavnika ZSMS železarne Ravne, se je zvrstil kulturni program, v katerem so

sodelovali: godba iz Prevalj, domači vokalni oktet in folklorna skupina.

Po kulturnem programu so nas mladi Ravenčani popeljali na ogled tehničnega muzeja, študijske knjižnice in likovnega salona. Po ogledu teh zanimivosti smo se odpeljali v Kotlje na ogled hiše pisatelja Prežihovega Voranca, kjer nam je po ogledu pisateljeve hiše Jože Slavič orisal in obudil nekaj spominov na pisatelja.

Popoldansko srečanje smo preživeli v bližnji izletniški točki na NARAVSKIH LEDINAH, kjer so se zvrstili tudi različni športni srečanja.

Srečanje smo zaključili v domu železarjev na Ravnah z družabnim večerom.

Ob slovesu se je marsikateremu med nami zarosilo oko, kar kaže kako trdne in prijateljske so naše vezi.

Jože Žerdin

DELEGACIJA ZSM BOSNE IN HERCEGOVINE V NAŠI OBČINI

Med večdnevним obiskom v Sloveniji se je v soboto, 29. maja mudila tudi v jeseniški občini delegacija Zveze socialistične mladine Bosne in Hercegovine. Delegacijo so spremljali člani zvezne konference ZSMJ in člani slovenske konference ZSMS.

Na poti skozi našo občino so se ustavili v hotelu Lek v Kranjski gori, kjer so se v soboto zvečer sestali s političnim aktivom občine. Goste je med drugim najbolj zanimalo kako živijo in delajo pri nas delavci iz sosednjih bratskih republik, ki jih je na Jesenicah 3.500 med njimi največ mladih. Prav tako jih je zanimalo, kako se vključujejo v družbenopolitične tokove, kako je poskrbljeno za njihovo razvedrilo in podobno.

Predstavniki družbenopolitičnih organizacij in skupščine občine so goste seznanili tudi z razvojem naše občine ter z aktualnimi nalogami v prihodnjem obdobju, predvsem v okviru javne razprave o osnutku zakona o združenem delu ter zavarovanju medsebojnih plačil.

J.

MLADI INFORMATORJI IZ NOVE GORICE NA JESENICAH

V soboto, 5. junija bodo obiskali jeseniško občino člani centra za obveščanje in propagando pri občinski konferenci ZSMS Nova Gorica. Mladi jeseniški informatorji jih bodo dopoldan najprej odpeljali na ogled tehničnega muzeja Železarne, popoldan pa bo v prostorih Kazine delovno srečanje mladih informatorjev iz obeh občin. Člani komisije za informiranje pri OK ZSMS bodo najprej seznanili sovostnike z dosedanjim delom na področju informativne dejavnosti med članstvom ZSMS in z delovnimi nalogami komisije. Mladi informatorji iz obeh občin bodo na srečanju izmenjali tudi medsebojne izkušnje ter se dogovorili o možnostih tesnejšega sodelovanja v prihodnje.

J.

Pripravljenost je vedno boljša kakor golo pričakovanje...

Tito

VARNOST ZAKLONIŠČ PRED JEDRSKIM SEVANJEM

Zaklonišča so objekti skupne zaščite prebivalstva v vojni. Z ozirom na zaščitne lastnosti jih delimo v tri vrste:

- zaklonišča za dopolnilno zaščito,
- zaklonišča za osnovno zaščito in
- zaklonišča za ojačano zaščito.

Tovrstna zaklonišča nudijo relativno zaščito pred jedrskim, biološkim in kemijskim orožjem. Varuje nas pred jedrskim sevanjem. Občasno se vrši kontrola pred sevanjem v samih zakloniščih. Radiacijska dozimetrična kontrola se v času vojne opravlja tako na terenu kot v zakloniščih. To je strokovna služba, ki opravi analize in predloge za dodatno zaščito.

Seznanili naj bi se s postopki, kako tovrstne informacije uporabljati in ukrepati v danih trenutkih.

Če so zaklonišča ob jedrskem napadu dovolj daleč od tkim. ničelne točke eksplozije, potem bodo le za krajši čas obsevana z začetnim sevanjem nevtronov in gama žarkov. V tem primeru je teren oziroma ozemlje na katerem so zaklonišča zaščiteno z radiativnimi padavinami. Prisotni gama žarki in nevtroni predstavljajo radiacijsko nevarnost. Odlikujejo se po veliki prodornosti skozi različne materiale. Ljudi v zakloniščih zaščitimo pred tovrstnim izjemno prodornim sevanjem z zadostno debelino zaščitnih materialov. Faktorji zaščitnih slojev pred sevanjem nihajo od 50 do 150. Zaščitni faktor je primerjalno število, ki pove kolikokrat je pričakovana moč sevalne doze v zaklonišču manjša od sevalne doze na odprtem nezaščitenem terenu. Visokokvalitetna zaklonišča imajo faktor 1000 in več.

Zaščito pred sevanjem dosežemo na različne načine:

Prvič, s ščitom iz materiala, ki dobro vpija (absorbira) sevanje med človekom in virom sevanja. S pravilno izbiro materiala in debeline dosežemo za ščitom ustrezno oslabljeno sevalno dozo.

Drugič, s primerno oddaljenostjo človeka od vira sevanja. To dosežemo s premikom in evakuacijo enot ter prebivalstva od predvidenega objekta napada.

Tretjič, s skrajšanjem bivanja v polju sevanja.

Zaščita v zakloniščih je pasivna zaščita pred sevanjem. Zaščita, ki jo izvedemo s skrajšanjem v ogroženem polju sevanja pa je aktivna zaščita.

Radiacijska merjenja v zaklonišču obsegajo merjenje polja sevanja in merjenja osebnih prejetih doz.

Polje sevanja v zaklonišču merimo z merilcem jakosti - radiološkim detektorjem. Ta nam pokaže število rentgenov na uro na določenem kraju v zaklonišču. Osebna dozimetrija zajema merjenje gama in nevtronskega sevanja, ki ga prejme oseba v polju sevanja na prostem.

S proučevanjem evidence osebnih dozimetričnih informacij sklepamo na predstoječo radiacijsko nevarnost ter izid morebitnih poškodb. Vodja zaklonišča je odgovoren tudi za to, koliko časa naj kdo ostane v zaklonišču, kakšen zaščitni mere naj podvzame posameznik.

Za radiacijska merjenja uporabljamo v osebni dozimetriji radiološki detektor M-3, z obsegom jakosti sevanja gama žarkov od 0 do 500 mR/h (milirentgenov na uro) ter ustrezno skalo od 0 do 500 R/h (rentgenov na uro). Poleg tega poznamo še kemični dozimeter ter termoluminiscenčni dozimeter.

Zaklonišča kot objekti skupne zaščite varujejo prebivalstvo pred jedrskim sevanjem. Z ozirom na njihovo zmogljivost in gradbene lastnosti so pri nas predvidene različne vrste zaklonišč. Z njimi uresničujemo predvideno pasivno zaščito prebivalstva pred sevanjem. Ker sevanja ni mogoče drugače zaznati, ga ugotavljamo z ustreznimi detektorji in sredstvi dozimetrične kontrole. Služba dozimetrične kontrole bo povsod tam, kjer bo civilno prebivalstvo in vojne enote. In to z enim edinim namenom, zaščititi in pravilno dalje usmerjati prizadeto prebivalstvo za zmanjševanje poškodb in ustreznega zdravljenja.

Železarski globus

TANZANIJA

V tej afriški državi so pred kratkim odkrili v njenem jugozahodnem delu nova nahajališča železove rude in premoga za koksiiranje. Ugotovljene rezerve so 130 milijonov ton te rude in 200 milij. ton premoga. To bo tudi osnova za prvo integralno železarno v Tanzaniji.

ZDA

Po ameriških podatkih bodo narasle letne svetovne zmogljivosti LD jeklarn do leta 1980 na 608 milij. ton. Leta 1975 je ta količina znašala 430 milij. ton oziroma samo štiri odstotke več kot leto prej. Največ bodo povečale svoje zmogljivosti v prihodnjih letih LD jeklarne v ZDA, Sovjetski zvezi, Japonski in ZRN.

TEHNIČNI FELJTON - TEHNIČNI FELJTON - TEHNIČNI FELJTON - TEHNIČNI FELJTON - TEHNIČNI

RAZISKOVANJE VENERE

2

Ta pojav opazimo tudi na Zemlji in ima za posledico nastanek vetrov imenovanih pasati. Vrtinčastih viharjev, ki so značilni za zemeljsko atmosfero, na Veneri ni. Vzrok je v pomanjkanju določenih temperaturnih razlik, ki na Zemlji nastopajo. To pa je posledica, ker je vенераina atmosfera zelo toplotno prevodna istočasno pa ni oceanova.

Sonda Mariner X je izvedla v letu 1974 tudi zelo natančne meritve magnetnega polja. Ugotovila je, da Venera nima merljivega magnetnega polja oziroma, da je njegova moč manjša kot 0,05 odstotka zemeljskega magnetnega polja. Zato deluje Venera na sončno žarčenje kot čista »mehanska ovira«. Vodik, ki se nahaja v njeni atmosferi, izkira praktično samo iz sončnega žarčenja. Emitirane protone Venera sprejema, medtem ko jih Zemlja zaradi magnetnega polja ponovno odbija v vesolje.

Leta 1967 sovjetska sonda Venera 4 pri svojem prodoru skozi venerino atmosfero potrdi, da se sestoji njena atmosfera skoraj izključno iz ogljikovega dioksida. Vodik nastopa samo v sledih. Najvišja temperatura, izmerjena v atmosferi, je bila 223 stopinj Celzija. Vendar je bilo pri tem dolgo nejasno, v kateri višini nad površino Venera je sonda odpovedala.

Naslednji sovjetski sondi - Venera 5 in 6 sta izvajali nadaljnje meritve o atmosferi in temperaturi. Sonda Venera 7 je prvič izmerila temperaturni profil do površine tega planeta. Pri tem je ugotovila kot najvišjo temperaturo 477 stopinj Celzija. S sondo Venera 8 so izmerili v višini 45 km hitrost vetra 50 m/sek. in v višini 10 km samo 2 m/sek. Zadnja sonda je po-

skrbela tudi za dokaz, da je sestava kamenin na površini podobna granitu. Poleg tega je potrdila tudi že predhodno ugotovitev sonde Mariner 5. Temperatura je namreč zaradi močnih atmosferskih gibanj na dnevni in nočni strani planeta skoraj enaka.

VENERA 9 IN 10

Izredno zanimivi in uspešni sta bili misiji Venere 9 in 10. Venera 9 je izvedla 22. oktobra 1975 na površini Venere mehak pristane. Njeni instrumenti so bili enako kot tudi pri sondi Venera 10 spravljeni v okroglem rezervoarju, odpornem proti pritisku in ohlajenem na minus deset stopinj Celzija. Instrumenti so obratovali 53 minut in potem so postali žrtev visoke temperature - 485 stopinj Celzija, ki jo je takrat izmerila sonda kot svojo zadnjo ugotovitev.

Sonda Venera 10 je pristala na mestu, ki je bilo oddaljeno 2200 km od mesta pristanka Venere 9. Pri temperaturi 465 stopinj Celzija so njeni instrumenti obratovali 65 minut. Obe sondi sta prvič posredovali na Zemljo podrobne slike o površini planeta Venera.

Slike, ki jih je posnela sonda Venera 9, kažejo, da so bili na kraju pristanka kamni s premerom 300 do 1000 mm. S kamero posneti kamni so bili tako z ostrimi, sveže nalomljenimi robovi, kakor tudi z zaobljenimi in gladkimi robovi. Na kraju pristanka sonde Venera 10 ni bilo vidnih nobenih kamnov v normalnem pomenu besede. Bile so le skalnate plošče in črna tla. Kaže, da je bila to verjetno strjena lava ali pa na površini preperelo kamenje. Te ugotovitve kažejo na to, da je površina Venere vsaj delno še tektonsko mlada in da tektonska aktivnost še vedno ni zaključena.

Na sliki je v razdalji 200 do 300 m delno viden horizont, ki loči tla in nebo. Kamni mečejo ostre sence. Zato svetloba ni

tako zelo razpršena kot so prej domnevali, čeprav Sonce na površini Venere ni nikdar vidno. Obstoj plošč in skalnatih plošč je ovrgel prej postavljene teorije, da je površina Venere ogromna puščava pokrita s peskom (slika št. 1).

ZGORAJ: posnetek površine planeta Venere, ki jo je napravila sonda Venera 9. Vidni so tako ostri kakor tudi zaobljeni kamni in skalnate plošče. Svetla, upognjena cona v sredini je spodnji del sonde.

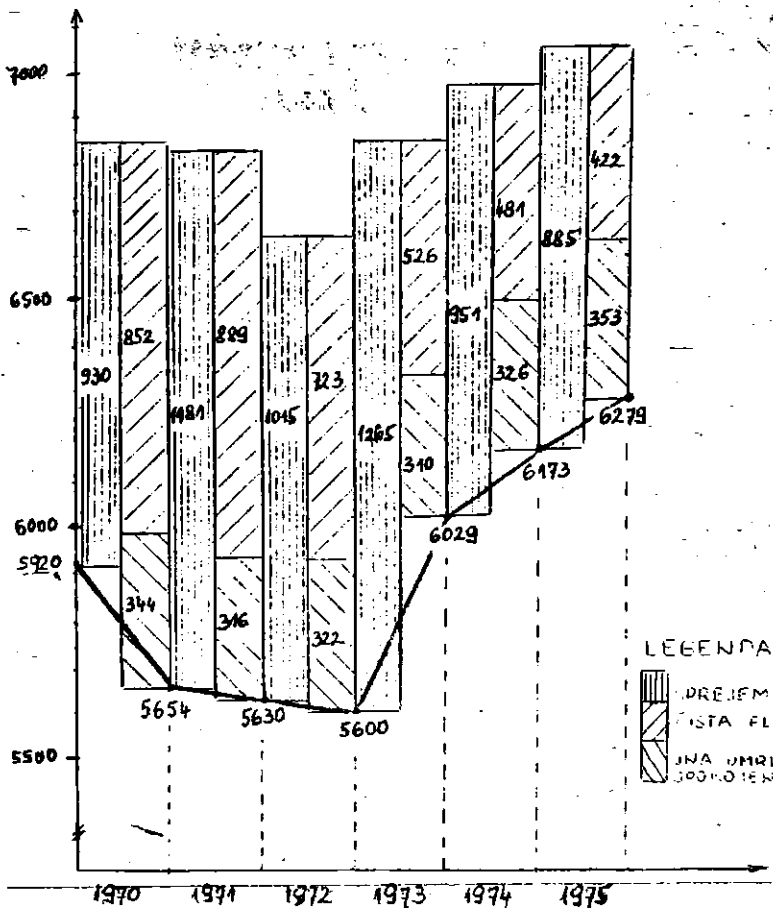
SPODAJ: Slika, ki jo je posnela sonda Venera 10. To mesto je oddaljeno 2.200 km od mesta pristanka sonde Venera 9. Vidne so skalnate plošče in črna tla, ki so verjetno vulkanskega izvora. Puščica na desni strani je naprava za merjenje gostote. Levo v sredini se nahajajo iz petih delov sestajajočega ohišja fotometra.

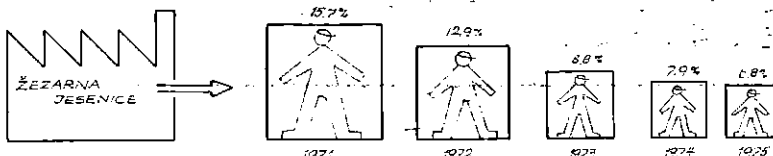
FLUKTUACIJA V ŽELEZARNI V UPADANJU

(Nadaljevanje s 1. strani)

NARODNOSTNA STRUKTURA FLUKTUANTOV V LETIH 1973 — 1975 (TABELA 1)

ODHODI (ČISTA FLUKTUACIJA) DELAVCEV IZ ŽELEZARNE V OBDOBJU 1971 — 1975 (GRAFIKON 2)

PREGLED ČISTE FLUKTUACIJE V ŽELEZARNI GLEDE NA POVPREČNI STALEŽ (GRAFIKON 3)

TOZD	1973	10,1
TALILNICE	1974	15,8
	1975	13,3
TOZD	1973	11,0
VALJARNE	1974	8,8
	1975	9,2
TOZD	1973	7,0
EL. PREDELAVA	1974	9,0
	1975	6,4
TOZD	1973	5,0
VET	1974	4,0
	1975	4,2
DS SS	1973	3,4
	1974	3,4
	1975	3,4
ŽELE - ZARNI	1973	14,7
	1974	15,7
	1975	12,0
	1976	8,6
	1977	7,0
	1978	8,0

medtem ko je najnižja in hkrati osupljivo enakomerna fluktuacija v DS Skupne službe (še od tega odpade kar ena tretjina na družbeno prehrano).

NAJVEČJI DELEŽ FLUKTUANTOV IMA OSMELETKO

Več kot tri četrtine fluktuantov (76,5 %) v letu 1975 je imelo popolno ali nepopolno osnovno šolo. Znatno manj je fluktuantov z višjimi stopnjami izobrazbe. Nekoliko zaskrbljuje gibanje od leta 1973: pada namreč delež delavcev z osnovno šolo in narašča delež fluktuantov s poklicno in štiriletno srednjo šolo ter višjo in visoko šolo. To je slika za celotno železarno, ki pa se po TOZD precej razlikuje: iz TOZD Talilnice odhaja pomembno več delavcev z manj kot štirimi razredi osnovne šole, iz TOZD Valjarne največ s po-

polno osnovno šolo, iz TOZD Hladna predelava delavci s 5 do 7 razredov osnovne šole, iz TOZD VET pa največ kader od poklicne šole navzgor.

NAJVEČJI DELEŽ FLUKTUANTOV JE MED MLADINO

Kakor kažejo že vse dosedanje analize, je največ fluktuantov med mladino, v letu 1975 kar 70,8 % do 25. leta starosti. Zanimivo (in morda tudi pomembno) pa je upadanje najmlajših med zaposlenimi (do 20 let) ter izrazito naraščanje starostne skupine 26 do 30 let, ki jo zlasti lahko pripišemo TOZD Valjarne. Za večino mladih delavcev do 25 let je bila železarna prva zaposlitev in prvo delovno mesto. Tudi staž zadnje zaposlitve v večini primerov (46,2 %) ni bil daljši od šest mesecev; 40,9 % delavcev je odšlo s stažem od sedem mesecev do dve leti in samo 12,9 % je imelo več kot dveletni delovni staž.

PRIKAZ PRIHODA IN ODHODA DELAVCEV V OBDOBJU 1970 — 1975 (GRAFIKON 4) IZOBRAZBENA STRUKTURA FLUKTUANTOV V LETNIH OBDOBJIH 1973 — 1975 (GRAFIKON 4)

DO 4 RAZR.	1973	27,0
OSN.ŠOLE	1974	23,0
	1975	27,7
5 - 7 RAZR.	1973	22,2
OSN.ŠOLE	1974	21,0
	1975	19,9
8 RAZR.	1973	32,3
OSN.ŠOLE	1974	31,0
	1975	20,0
POKLICNA, OBRATN. MOJSTRSKA	1973	13,3
	1974	15,7
	1975	13,3
SREDNJA ŠOLA	1973	3,7
	1974	3,0
	1975	5,5
VIŠJA IN VIŠOKA ŠOLA	1973	0,7
	1974	0,0
	1975	1,7

STAROSTNA STRUKTURA FLUKTUANTOV V LETNIH OBDOBJIH OD 1973 — 1975 (GRAFIKON 5)

DO 20 LET	1973	32,4
	1974	23,0
	1975	21,3
DO 21	1973	40,2
DO 25 LET	1974	50,3
	1975	40,6
DO 28	1973	7,6
DO 30 LET	1974	10,0
	1975	17,5
DO 31	1973	4,6
DO 35 LET	1974	6,2
	1975	6,0
DO 36 LET	1973	6,2
DALJE	1974	3,7
	1975	6,7

(TABELA 1)

	1973	1974	1975
Štev.	Štev.	Štev.	Štev.
Glovenci	140	156	146
Neslovenci	377	325	275
Skupaj	526	481	422

NARODNOSTNA STRUKTURA FLUKTUANTOV V LETIH 1973 — 1975 (GRAFIKON 6)

SLOVENC	1973	20,3
	1974	32,4
	1975	34,3
NESLOVENC	1973	71,7
	1974	37,5
	1975	55,4

FLUKTUACIJA DELAVCEV PO NAČINU ODHODA V LETIH 1973 — 1975 (GRAFIKON 7)

IZKLJUČITVE IN OSMAL	1973	30,7
	1974	35,7
	1975	33,4
OSN.ŠOLA	1973	11,3
	1974	14,3
	1975	13,0

FLUKTUANTI GLEDE NA ŠTEVILO DELOVNIH MEST V ŽELEZARNI V LETIH OD 1973 DO 1975 (GRAFIKON 8)

1	1973	55,3
	1974	46,4
	1975	42,1
2 - 4	1973	31,3
	1974	42,3
	1975	30,6
5 - 7	1973	9,0
	1974	9,0
	1975	9,2
8 IN VEČ	1973	3,2
	1974	3,5
	1975	2,1

Ugotovili smo, da za fluktuante, starejše od 26 let, staž od zadnje zaposlitve ni pomemben; odhajajo namreč brez povezave z dolžino staža, ki so ga prebili ob zadnji zaposlitvi.

NARODNOST FLUKTUANTOV

V obdobju 1970-1973 smo stalno opozarjali na naraščanje števila in deleža fluktuantov - delavcev neslovenec. Po tem obdobju pa se je situacija očitno spremenila, kar jasno kaže tabela 1 in grafikon 6. Pregled absolutnih števil nam celo pokaže, da zmanjšanje celotne fluktuacije lahko v precejšnji meri pripišemo zmanjšanju fluktuantov - delavcev neslovenec.

Velike razlike v narodnostnem sestavu fluktuantov so razvidne med posameznimi TOZD, kar je pogojeno z narodnostno strukturo staleža ali natančno:

TOZD	Slovenci	neslovinci
Talilnice	12,3 %	44,6 %
Valjarne	17,8 %	22,1 %
HL predelava	19,9 %	16,3 %
VET	30,8 %	12,3 %
DS SS	19,2 %	4,7 %
Skupaj	100,0 %	100,0 %

MALENKOSTNO IZBOLJŠANJE V NAČINU ODHODA

Vsekakor si vsakdo želi odhajanje delavcev čim bolj predvidevati; le tako se lahko zagotovijo pravočasni organizacijski, kadrovski in drugi ukrepi za nemoteno delo. Kljub izboljšanju (ki je razvidno iz grafikona 7), pa je v železarni še vedno le 16,6 % delavcev odšlo v odpovednem roku.

POLOVICA ODIDE TAKOJ, POLOVICA PO DALJŠEM POIZKUŠANJU

V letu 1975 je skoraj polovica (49,1 %) fluktuantov odšla s prvega delovnega mesta v železarni, medtem ko se je druga polovica odločila za odhod šele po krajšem ali daljšem poizkušanju »sreče« na različnih delovnih mestih - torej po obdobju t. i. »interne fluktuacije«.

ZAKLJUČEK

Razgrnili smo le nekaj izsekov iz lanske letne fluktuacije delavcev. Do večjih podrobnosti - vključno s fluktuacijo po posameznih delovnih mestih, kjer prebija kritično mejo - so bili z analizami seznanjeni samoupravni organi in strokovne službe. Sklenemo lahko z ugotovitvijo, da je fluktuacija zaenkrat obvladana in da je govorjenje o visoki fluktuaciji neosnovano.

Na žalost nimamo istovrstnih primerjav z drugimi podjetji in tudi sicer je znano, da ni »splošnega načela« dopustne fluktuacije. Presoja o njeni velikosti mora biti rezultat tehtanja številnih dejavnikov od zunanjih do notranjih razmer v organizaciji združenega dela. Ne bomo ponavljali »liste petih programskih načel«, ki je bila sprejeta že 1970. leta in je še vedno aktualen kazipot za borbo s fluktuacijo. Dodati želimo, da smo se v zadnjem času oprijeli še enega koristnega spoznanja analiz: delavci s številnimi in kratkotrajnimi zaposlitvami se bolj nagibajo k fluktuaciji in zato smo sprejemna merila zanje še bolj zaostri.

V nobenem primeru pa si ugodnih rezultatov o fluktuaciji ne smemo vzeti za lovorike, na katerih bi spokoje zaspati, kajti današnji čas je čas nenehnega spreminjanja.

Maja Junež in Franc Belčič

Železarski globus

ITALIJA

Italijanska železarska družba Italsider bo investirala znatno vsoto denarja za modernizacijo svoje železarne Cornigliano. Večji del bodo investirali v izgradnjo kisikovih konvertorjev. Le-ti bodo nadomestili SM peči. Strokovnjaki te železarne predvidevajo, da bo leta 1980 narasla letna proizvodna zmogljivost te železarne od sedanjih 2 milij. ton na 2,4 milij. ton surovega jekla.

BOLIVIJA

Bolivijska železarska družba Empresa Nacional de Siderurgia bo v mestu Mutún gradila novo železarno. Pripravo projektov in vodstvo gradnje bo prevzela družba Artur McKee iz ZDA. Investicijski stroški za ta projekt bodo znašali pet milij. dolarjev.

ŠPANIJA

Osem manjših španskih železarskih družb bo skupno investiralo 482 milij. dolarjev, da bi povečale proizvodno zmogljivost svojih železarn. Tako bodo do leta 1980 povečali skupno proizvodno zmogljivost surovega jekla, kakor tudi končnih proizvodov, kot debele pločvine, paličastega jekla, brezšivnih cevi in ostalih železarskih proizvodov.

BRATSTVO IN ENOTNOST

POSEBNA PRILOGA ŽELEZARJA, GLASILA DELOVNEGA KOLEKTIVA
SŽ — ŽELEZARNE JESENICE, IZDANA OB PRIHODU VLAKA
BRATSTVA IN ENOTNOSTI 1976

»... Enotnost in bratstvo v naši deželi sta poglavitna dejavnika naše krepitve zunaj in znotraj države, poglavitni opornik v boju proti vsem nasprotnikom, ki bi poskušali uničiti to našo enotnost. Zagotavljam vam, tovariši in tovarišice, da sta enotnost in bratstvo najmočnejši vzvod našega nadaljnjega razvoja, najmočnejše orožje, in zato ga moramo varovati kot zenico očesa. Ne glede na to, da smo to povedali že tisočkrat, moramo to ponoviti še tisočkrat, tako da bo, od najmlajše generacije do najstarejših, prodrlo v jedro naše biti, da bo preželo našo sedanost in našo prihodnost...«

(Iz govora
predsednika SFRJ
Josipa Broza Tita
v Bjelovaru,
14. sept. 1973)

DRAGI GOSTJE

Letos poteka 35 let od napada nacistov in fašistov na Jugoslavijo. Ob tem ne moremo mimo tega, da mineva tudi 35 let od tega, ko so nemški nacisti pričeli z izseljevanjem. Vlaki, polni Slovencev, so se pomikali proti jugu.

Večina naših občanov je dobila nov dom pri bratskem narodu Srbije. Valjevo in njegova okolica je sprejela v tem trenutku oropane izgnance. Čeprav sami skromni, ste odstopili del svojega doma ljudem, ki niso imeli drugega kot to, kar so lahko nosili na svojem hrbtu. Vsa štiri leta okupacije ste skupaj delili dobro in zlo. To so bila leta hudega trpljenja. Kljub temu ste dokazali, da si bratski narod v takih trenutkih deli vse, kar ima. Skupaj ste kovali načrte, kako se upreti sovražniku in osvoboditi domovino. Skupno ste se odzvali klicu partije in se borili proti sovražnikom in domačim izdajalcem. Za svobodo je bilo prelito mnogo bratske krvi. V boju se je kovalo bratstvo in

enotnost naših narodov. Zato nam danes tega nihče ne more vzeti. Da to resnično čuvamo, nam dokazujejo vsa povojna leta, saj gradimo takšen samoupravní socialistični red, za kakršnega smo se skupno borili v NOB.

Tradicija bratstva in enotnosti se utrjuje še naprej. Med našima občinama je bila v preteklem letu podpisana listina o pobratenju. Nadaljujejo se nekdanje skromne vezi za katere začetke gre prav vam posebna zahvala. Vse več je povezav med posameznimi šolami, kulturnimi skupinami, na področju gospodarstva in med družbenopolitičnimi organizacijami.

Vsled tega smo vam v zahvalo pripravili program, ki naj pokaže tisto, kar smo si skupno priborili in v povojnem obdobju na tem delu Jugoslavije izgradili.

V veliko veselje nam bo, če se boste vrnili domov zadovoljni in srečni.

Želimo vam srečno in zadovoljno bivanje med nami!

Zdravko Črv
predsednik občinske
konference SZDL Jesenice

Udeleženci VLAKA BRATSTVA IN ENOTNOSTI 1974 iz jeseniške občine pred spomenikom revolucije v Valjevu

TRANSDURTI 7 GUBEN ISKE

SLOVENSKI IZGNANCI V SRBIJI

IZGON SLOVENCEV – EDEN OD UKREPOV OKUPATORJEV ZA UNIČENJE SLOVENSKEGA NARODA

Ko so leta 1941 po kratkotrajni vojni trije okupatorji zasedli Slovenijo in jo po njihovih imperialističnih interesih razkosali, se jim je ponudila priložnost, da začnejo uresničevati svoje priključitvene težnje in da zasedeno ozemlje tudi v resnici začno vključevati v svoj politični, gospodarski in kulturni sistem ter tudi formalno priključevati k svojim državnim ozemljem. Italijanski in madžarski okupator sta formalnopravno priključitev slovenskih predelov izvedla že v maju in decembru 1941. Nemški okupator je po nekajkratnih odložitvah to nameraval narediti v slovesni obliki, vendar pa mu je po dokaznih gradivih to onemogočila vstaja slovenskega ljudstva.

»Druga značilnost okupacije Slovenije, ki je seveda logična posledica aneksijske politike okupatorjev, je ta, da so vsi trije okupatorji obsodili Slovence na narodno smrt. Osnovni namen: uničiti slovenski narod kot etnično enoto, je bil skupen vsem, razlikovali so se le po taktiki in roku, ki so si ga določili za uresničitev svojega namena. Tudi zategadej je okupacija v letu 1941 pomenila za Slovence največjo nesrečo, ki more zadeti kak narod. Nobeden od okupatorjev spomladi 1941. leta ni dvomil v to, da bo slovenski narod v teh nekaj letih ali kvečjemu v nekaj desetletjih le še zgodovinski pojem.«

Da bi ta cilj dosegli v kar najkrajšem času, je nemška okupacijska uprava izdelala podroben raznarodovalni načrt, s katerim naj bi z izgonom ali potujčenjem zajel slehernega Slovence, od otroka do starca in od izobraženca do poljedelskega delavca in pastirja. »Kogar ne bi izgnali, bi se moral ponemčiti, in obratno: kdor se ne bi hotel ali mogel ponemčiti, bi ga izgnali, sterilizirali ali celo fizično uničili.«

»Prva sestavina načrta nemškega okupatorja za uničenje slovenskega naroda kot etnične enote je bil množični izgon Slovencev, zlasti narodno zelo zavednih, za katere so nacisti predvidevali, da bi jim mogli že s samo pristojnostjo, a še bolj s svojim delovanjem ovirati raznarodovalno delo.« Ta ukrep je sodil med najpomembnejše ukrepe nacistične raznarodovalne politike, ki so ga nacisti navajali celo kot pogoj, da bodo lahko izpeljali raznarodovalno politiko.

V prvi fazi naj bi bilo iz Slovenije izseljenih 130.000 Slovencev, na njihova posestva oziroma domove pa naseljenih 58.000 Nemcev! V kasnejših nemških dokumentih pa se pojavljajo podatki, po katerih naj bi bilo izgnanih od 220.000 do 260.000 Slovencev, torej kar tretjino prebivalcev v zasedenih slovenskih pokrajinah. Za izganjanje Slovencev je Himmler imel na osnovi smernic izdelana temeljna navodila,

po katerih so se formirale posebne službe in štabi. Po vseh, od nemških okupacijskih sil zasedenih ozemljih, so začeli z množičnimi aretacijami že v aprilu 1941. Na Gorenjskem so jih najprej zapirali v preselitveno taborišče v Begunjah, kasneje pa v bivše škofove zavode v Sentvidu. Sledilo je politično in rasno ocenjevanje prebivalstva z namenom, da se izločijo tisti katerim je namenjen izgon.

Na širši konferenci v Zagrebu, 4. junija 1941, katere so se udeležili funkcionarji nemškega poslaništva v Zagrebu, ustaške vlade, nemški general, zastopniki nemškega vojaškega poveljstva za Srbijo in civilne uprave in preselitvenega štaba za Spodnje Štajersko, so se dogovorili, da bodo Slovence iz Spodnjega Štajerskega in z Gorenjskega izgnali v treh zaporednih valih.

»V prvem valu naj bi do 5. julija 1941 izgnali s slovenskega Štajerskega 5.000 Slovencev (»politično obremenjene« in izobražence) neposredno v Srbijo, le rimokatoliške duhovnike naj bi izgnali v Hrvaško, od koder bi izgnali v Srbijo enako število pravoslavnih duhovnikov z družinami vred. Kolikor bi število v Srbijo izgnanih družinskih članov pravoslavnih duhovnikov presegalo število v Hrvaško izgnanih katoliških duhovnikov, naj se to obračuna pri drugem valu.

V drugem valu naj bi od 10. julija do 30. avgusta 1941 izgnali v Hrvaško okoli 25.000 Slovencev, ki so se po letu 1914 naselili na slovenskem Štajerskem. Obenem naj bi iz Hrvaške izgnali v Srbijo enako število Srbov, pri čemer naj bi upoštevali tudi presežek v prvem valu izgnanih družinskih članov pravoslavnih duhovnikov.

V tretjem valu naj bi od 15. septembra, do 31. oktobra 1941 izgnali v Hrvaško iz obmejnih predelov slovenske Štajerske okoli 65.000 in z Gorenjskega okoli 80.000 kmetov. Če bi bili med Slovenci z Gorenjskega v tem valu tudi politično obremenjeni in izobraženci, naj bi jih izgnali neposredno v Srbijo, razen katoliških duhovnikov, ki naj bi jih izgnali v Hrvaško v zameno za izgnance pravoslavne duhovnike. Ustaška vlada je namreč še pred konferenco ob izreku načelnega soglasja za sprejem slovenskih izgnancev povedala, da pa ni pripravljen sprejeti »politično srbsko usmerjenih četnikov«, in tudi Kasche (nemški poslanik v Zagrebu) je menil, da je tudi v nemškem interesu, da ne bi bilo premočnega pritoka Nemcem sovražnih elementov v Hrvaško! ...«

Na tej konferenci so se tudi dogovorili o izgonu prvega vala z Gorenjskega in Mežiške doline in sicer, da naj bi bilo med prvimi v drugim valom poslano iz Sentvida do Arandjelovca v Srbijo skupno 4.000 slo-

venskih izobražencev z Gorenjskega in Mežiške doline. Po teh podatkih je razvidno, da se je v primerjavi s številskimi, ki smo jih navajali preje, po nemških virih, število predvidenih za izgon nekoliko zmanjšalo. Vzroki za to pa so bili v nekoliko spremenjeni kategorizaciji na osnovi rasnega pregleda.

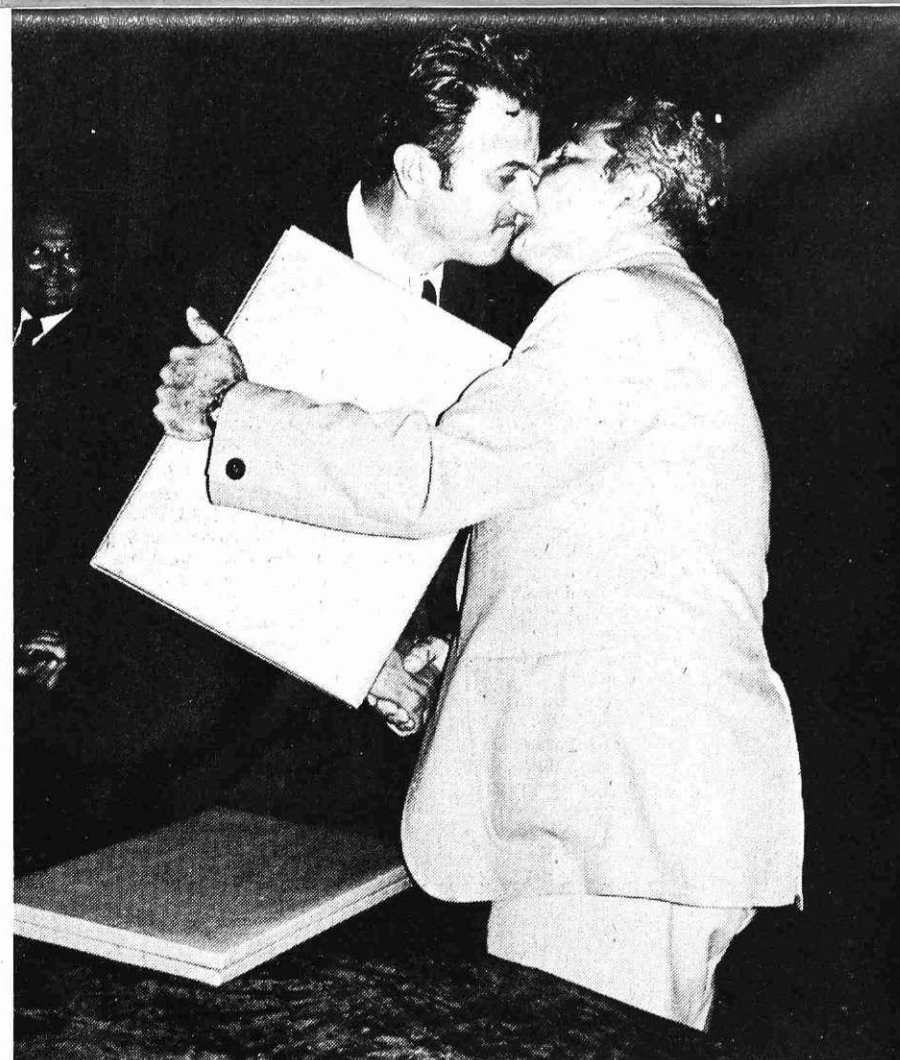
Seveda je bilo ob teh načrtih za izgon, obravnavanih tudi več variant o uničenju slovenskega izobraženstva na sploh. Koroški nacisti pa so se zavzemali tudi za to, da naj bi večji del prebivalcev Gorenjske in Mežiške doline iz vojnogospodarskih razlogov ostal doma. Nihče od nacističnih načrtovalcev za množičen izgon Slovencev iz matične domovine in Srbov iz Hrvaške, ni računal na nov dejavnik, ki je presegel v zgodovino – osvobodilni boj jugoslovanskih narodov.

Po vsej deželi so se začele manjše ali večje diverzantske akcije partizanov v Srbiji se je pričela oborožena vstaja, nastajale so partizanske čete in odredi, plamen vstaje pa je v kratkem času zajel vso Jugoslavijo. Vse to še posebno pa vstajo v Sloveniji, zlasti na Gorenjskem, je povzročilo, da je Himmler začasno ustavil množično izganjanje v jugovzhodni Evropo. Avgusta 1941 pa je izdal odredbo, s katero je odredil, naj se preneha izganjanje z Gorenjske za časa vojne, medtem, ko se naj na slovenskem Štajerskem nadaljujejo, vendar pa izgoni ne smejo zajeti ljudi, ki delajo v oborožitveni industriji in ne smejo imeti škodljivih posledic za oborožitveno zmogljivost dežele.

Poleg slovenskih izgnancev na Hrvaško in v Srbijo, pa so že leta 1941 začele nastajati nove skupine izgnancev, ki so jo sestavljali svojci partizanov in ubitih talcev ter prebivalstvo tistih krajev, ki jih je nemški okupator uničil v tako imenovanih maščevalnih akcijah. Najprej so te ljudi priključevali grupam izgnancev v Srbijo in na Hrvaško, kasneje pa so jih izganjali v Nemčijo, kamor so jih poslali največ in sicer 45.000.

Grozotne zamisli o izgonu od 220.000 do 260.000 Slovencev in njihovem postopnem uničevanju, je preprečila vstaja jugoslovanskih narodov in njihov odločen narodnoosvobodilni boj, ki se je končal z zmagovito socialistično revolucijo. Kljub temu pa je nacistični okupator izgnal ali pregnal iz Slovenije okoli 80.000 oseb, kar je bilo še vedno zelo veliko.

To je le nekaj fragmentov in citatov iz zelo podrobnega in obsežnega zapisa dr. Toneta Ferencu v knjigi Odprta srca, s čemer smo želeli predvsem mlajše bralce seznaniti z namerami nacističnega okupatorja, da uniči slovenski narod.

Predsednika občinskih skupščin Valjevo in Jesenice po podpisu listine o pobratimstvu

PROGRAM BIVANJA GOSTOV IZ SR SRBIJE NA JESENICAH OD 5. DO 8. JUNIJA 1976

SOBOTA, 5. junija: – ob 15.15 sprejem gostov na železniški postaji Jesenice,
– ob 19.30 nastop kulturne skupine tovarne KRUŠIK iz Valjeva v gledališču Tone Čufar Jesenice za širšo javnost,

NEDELJA, 6. junija: – gostje so pri svojih gostiteljih,
– uradna delegacija ima svoj program,
– ob 18. uri nastop kulturne skupine iz Valjeva v festivalni dvorani na Bledu,

PONEDELJEK, 7. junija: – ob 9. uri zbor gostov in gostiteljev pred občinsko skupščino Jesenice,
– ob 10. uri zbor vseh gostov in gostiteljev v Vratih pod Triglavom pri Aljaževem domu,
– ob 11. uri proslava ob 35-letnici izgnanstva in prazniku izgnancev 7. juniju,
– po proslavi tovariško srečanje,
– ob 17. uri odhod iz Vrat,
– ob 19.30 nastop folklorne skupine tovarne KRUŠIK iz Valjeva v gledališču Tone Čufar Jesenice za delovne kolektive,

TOREK, 8. junija: – ob 7.30 zbor gostov pred restavracijo Kazina Jesenice,
– od 8. do 11. ure ogled muzeja in nove valjarne Bela železarne Jesenice,
– ob 11. uri prevzemajo goste gostitelji,
– ob 12. uri se sestane uradni delegaciji v restavraciji Kazina Jesenice,
– ob 12. uri kulturna skupina kosi v restavraciji Kazina Jesenice,
– ob 13.30 zbor vseh gostov na železniški postaji Jesenice,
– ob 14.11 poslovitev in odhod gostov z vlakom v Srbijo.

Stevo Šink:

— Izmed vseh slovenskih izseljencev v Srbiji smo mi v Valjevu pod vodstvom Cvetka Kristana imeli najskrbnejšo organizacijo. Vso svojo dobo je njen upravni odbor razpravljaj na 84 rednih sejah. Prejel in odposlal je 4466 dopisov, denarnega prometa je bilo 24.460.000 dinarjev, razdeljene podpore so znašale 1.371.000 dinarjev.

Kolonija je ves čas imela svoj moški pevski zbor, ki ga je vodil Pec Segula. Mladinski pevski zbor je bil v rokah Maksa Juvana. Vsako leto je bila prirejena božičnica s pestrim sporedom. Knjižnica združena je štela okrog 250 knjig. Delali so fotografski krožek, šahovska sekcija ter počitniški slovenski tečaj za mladino, ki ga je obiskovalo 21 učencev osnovne šole, 19 dijakov nižje gimnazije in meščanske šole ter 23 dijakov višje gimnazije in strokovne srednje šole.

Zadnji v vrsti zapisnikov prikazuje slavnostni sestanek valjevskih Slovencev ob četrti obletnici njihovega prihoda v to

mesto — 8. julija 1945 na dvorišču skupne kuhinje. Med drugim zapisnik navaja:

Tovariš predsednik odpravlja sestanek, pozdravlja navzoče in prehaja na dnevni red: Prvikrat praznujemo obletnico prihoda v svobodo, ne da bi bili v strahu pred okupatorjevimi agenti. Že lani smo na takem sestanku govorili o snidenju na postaji. To se je uresničilo v toliko, da smo letos svobodni in se resno pripravljamo na povratek. V tem letu so se odigrali dogodki, ki bodo morda preobrazili svet. Fašizem je uničen, svobodna je Jugoslavija, svobodni so naši bratje v Sloveniji razen onih v Primorskem in na Koroškem, katerim pa bo, upamo, tudi napočil dan svobode. V tem letu smo delali po naših starih načinih, marsikaj pa smo storili že po novih.

Videli smo, kako so naši fantje in moške prostovoljno odhajali v narodnoosvobodilno vojsko, njih 88 po številu, kar da 20 odstotkov vseh nas. Padli so na polju slave tovariši Miha Pikon starejši, Miha Pikon mlajši, Sotler, Ivan Ulčar, Boleslav Petrovič in Stanko Premrl. Kot žrtve fašizma so padli inženir Kavčič in Horvatič. Vsem padlim in nasilno umorjenim ohranimo trajen spomin! (Slava! Slava! Slava!)

V tem mesecu so pred nami priprave za končni povratek v domovino, ki je napovedan še za ta mesec; s tem bo naša vojna

golgota ostala za nami. Izbojevana je svoboda, vrnili se bomo na domača tla, kjer bomo z novimi močmi pričeli delati za narod in državo.

Temu zadnjemu zapisniku sledi pripis: 27. julija 1945 ob 7. uri zvečer smo odšli iz Valjeva. Po štirih letih in treh tednih je bila končana trnova pot izgnanstva. Vračamo se svobodni v svobodno domovino. Prekaljeni in preizkušeni v trpljenju se vračamo da ji pomagamo pri obnovi. — Ali jo bomo znali upravljati? Ali nas je naučila tujina, da smo vsi bratje, sinovi in hčere velikega slovenskega drevesa, ki mu korenine segajo od Urala do Triglava, od matjuške Rusije do naše bistre Soče?

Težki so bili časi izgnanstva, vendar ni prav noben izseljenec klonil in odpadel, temveč so živeli vsi in ves čas v globokem prepričanju in neomajni veri, da nam bo kmalu zasijala zlata svoboda, ki bo po tolikem trpljenju in zapostavljanju tem lepša. Končno se moramo ob spominu na leta izgnanstva zahvaliti bratom Srbom za vso njihovo gostoljubnost in naklonjenost, ki so nam jo v veliki meri izkazovali v hudih časih, ko so trpeli tudi sami...

(Iz knjige Fran Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941–1945)

SLOVO

Brž ko so meščani Valjeva slišali, da so osvobojeni Istra, Trst in Gorica, so spontano odšli na ulice in se navdušeno odpravili na zbirališče pred takratnim mladinskim domom, kjer je bil velik miting, na katerem so govorili Milosav Matić, Damjan Vujnovič in Cvetko Kristan v imenu Slovencev. Valjevo je s svojimi brati Slovenci doživljalo največkratne dneve — kot vse naše ljudstvo.

Blížala se je ura odhoda Slovencev. Nestrpnost je rasla. Polnih 49 mesecev so bili izgnanci. Vendar je prvi vlak s povratniki odpeljal šele julija. Z majhne železniške postaje v Valjevu so drug za drugim odhajali v Slovenijo transporti bivših izgnancev. Cvetko Kristan, ki je s toliko ljubezni hitel na vse strani, da bi pomagal in svojim sotropinom v času okupacije lajšal težko življenje, je napisal članek v listu Sve za pobeđu. Pod naslovom SLOVENCI SE OPRAŠTAJU OD VALJEVA je bil natisnjen 26. julija 1945. leta.

Pred štirimi leti, je zapisal Cvetko Kristan, je bila pregnana v Valjevo velika skupina Slovencev izgnancev, pripeljali smo se v dveh vlakih pod stražo nemških gestapovcev, prišlo je 522 Slovencev, ki so jih Nemci izgnali iz njihove domovine, da tam ne bi bili v napoto germanizaciji Slovenije. Valjevčani so nas sprejeli kakor sprejemamo le brate. Deset tisoč Valjevčanov, ki so nas vse popoldne čakali, je bilo dokaz bratskih čustev Valjeva do nas. Bili so tudi dokaz, kako Valjevo gleda na nas, na žrtve fašizma. In skupaj smo živeli štiri leta. Tri leta smo skupaj trpeli pod okupatorjem, skupaj smo se bali in se skupaj veselili vseh naših zmag. Skupaj smo dočakali osvoboditev in skupaj pohiteli v vrste NOV. Sedem jih je ostalo na polju slave, zdaj, ko je prišel čas vrnitve. Slovenci se počasi vračajo. Večina se bo vrnila do konca tega meseca. Naša ožja domovina nas kliče, zato se vračamo domov iz Valjeva in Srbije. Vemo,

da se bomo po 4 letih vrnili domov in da tam ne bomo našli prav ničesar, toda začeli bomo znova in tako bomo sodelovali pri ekonomski obnovi naše skupne domovine.

Tako se še enkrat poslavljamo od Valjeva in Valjevčanov. Valjevo nam je postalo naša druga domovina in Valjeva se ne bomo radi le spominjali, temveč se bomo tudi vračali kot gostje v naše svobodoljubno mesto. Nimamo besed hvalečnosti za vse, kar so nam storili Valjevčani v teh letih. To je bila velika ljubezen, to so bili dokazi bratskega slovanskega srca. Valjevčani so ves čas okupacije dokazovali, da najhujši pritisk okupatorja ne more uničiti bratske ljubezni in bratskih srcih. Ker se ne moremo posloviti in zahvaliti slehernemu Valjevčanu posebej, ker nimamo možnosti, da bi slehernemu dejali bratski »ZDRAVO«, se poslavljamo na ta način od vseh Valjevčanov in jim pravimo bratsko »HVALA«.

Bratska ljubezen in bratsko sodelovanje, ki sta se utrdila v teh letih skupnega trpljenja, bosta ostala vekomaj in postala bosta temeljni kamen srečne prihodnosti naše Federativne demokratične Jugoslavije. Zato naj živi naše svobodoljubno Valjevo, naj živi bratski srbski narod in njegova ljubezen do vseh jugoslovanskih narodov, naj živi bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov, naj živi junaška jugoslovanska armada in njen ustanovitelj, graditelj, voditelj Jugoslavije maršal Tito!

Tako so se Slovenci poslovili od Valjeva, pospremili pa so jih razigrani meščani in mladina s pesmijo. Mali Duško je mahal z ročicami; po materinih licah pa so tekale solze, ko mu je zašepetala: »Sinko, to prepevajo nama...«

In materi se je za trenutek zazdelo vse kot daljni, daljni sen.

Ljubiša Baltić
(Iz knjige ODPRTA SRCA)

Gizela Razinger je opisala svoje slovo od doma v Gorjah pri Bledu:

— Jeseničane selijo! Novica se je 1. julija 1941 bliskovito raznesla po vsej okolici. Vse delo je zamrlo. Moj mož Tine je bil že skoraj dva meseca v zaporu. Kot mora se nas je polastila skrb. Kaj bo z nami? Obšla me je zla slutnja. Povečerjali smo, a brez apetita, potem sem otroke spravila spat. S hišno pomočnico Minko sva se pogovarjali o preseljevanju. Z nami ni želela iti, ostala bo pri svoji materi. Zato je svoje stvari že zdaj odnesla domov in se nato vrnila.

Pekli sva piškote in kruh vse do druge ure jutraj. Če bi bila vedela, kaj me že čez nekaj ur čaka, sploh ne bi bila legla k spanju. Vendar sem trdno zaspala.

Proti jutru me prebudijo udarci s kladivom in brnenje avtomobila. Šele počasi se zavem in pohitim k odprtemu oknu. Zabijanje se sliši iz župnišča. Pred šolo stoji tovorni avto s sedeži, pred njim nemški orožnik.

Kar stisnilo mi je srce in mi šinilo skozi možgane: So že tu! Po nas so prišli!

Minka me vtem že pokliče iz kuhinje: »Gospa! Frčejev Jože vam hoče nekaj povedati!«

Ničesar dobrega sluteč stečem kar v nočni srajci k oknu v mali sobi. Jože mi pove: »Čebularjev Gustelj je srečal gestapovski avto z vašim možem. On vam sporoča, da se hitro pripravite, čez kako uro pridejo po vas.«

Skoraj sem padla vznak, tako me je zadelo. Potem mi je preletavalo možgane: Iti? Vse pustiti? Hitro pripraviti? Kmalu bodo tu! Potem pa z bogom... Kakor da sanjam mučne sanje. Toda zdaj ni čas za sanje — čez uro bodo tu...

Zberem se, kolikor morem. Otroci še vsi spijo, prav. Oblečem se. Vtem pride še nekdo od Polakovih s poročilom, enakim prejšnjemu, a s pripombo, naj pripravim 50 kilogramov težko prtljago. Ali toliko na osebo, tega pa ne ve.

Zdaj prebudim otroke in jim povem, da bomo morali oditi bogve kam. Ustrašili so se potem pa se je prvi znašel Saško in je rekel:

»Oblekel bom nase vse svoje stvari, da mi jih ne bodo mogli vzeti.« Nataknil si je poletne, nato še zimske srajce. Tako je storil tudi s spodnjimi in vrhnjimi hlačami. Kljub vsemu sem se mu morala posmiejati. Nazadnje pa se mu pumparice niso dale več zapeti. Moral jih je sleči in tako so na žalost ostale doma. Potem je še Bredo poučil, naj tudi vse obleče, da ji ne bodo mogli česa vzeti. To je storila, a je pozabila na kombinežo, obešeno na postelji. Miloška sem izročila Minki, da ga je nahranila in oblekla.

Napovedana ura je minila, njih pa še ni bilo.

Zajtrkovali smo bore malo, zavreto mleko in vse drugo je ostalo. Kruh, piškote in sedem kuhanih jajc sem zapaketirala.

Prihitela je Jožica s pošte in mi ob spodbudnih besedah sočutno stisnila roko. Izročila sem ji svoj plašč, da ga spravi, ker bi nam v kovčku vzel preveč prostora. Prirčno sva se poslovili. Nato je prišla še šolska služiteljica Francka da nam pomaga.

Ker nisem imela več kovčkov, sem pričela stvari spravljati v vreče. Za vsakega nekaj čevljev, perila in obleke, saj nas je bilo pet. Miloškovo balo sem dala v košarico in aktovko. Nekaj posteljnega perila je Francka zašila v rjuho.

Tudi sorodnica Stanka je prišla pogledat, kako je z nami. S seboj sem ji dala svojo črno obleko, Tineto črno suknjo in blago za Bredin plašček. Važnejše dokumente sem zmetala v otroški kovček. Nisem pa pomislila na knjige, kuhinjsko posodo in špecerijo. Tudi ročnih del, zaves, preprog, stenskih slik ter še nekih oblek, posteljnine in drugega se nisem dotaknila.

Ura je tekla, njih s Tineto pa še ni bilo. Pridrveli so trije avtomobili. Eden s kaplanom je krenil k župnišču, druga dva pa tudi ne daleč. Le Tinetovega še ni bilo...

Ves čas mi je v mislih bil tudi denar. Ni ga bilo veliko. Prvega v mesecu sem poravnala vse račune. Bilo pa je tu še nekaj šolskega denarja — 519 nemških mark majske plače za pet učiteljskih oseb. Ta denar bi morala oddati na občini. In okrog pol enajstih sem vzela škatlico z denarjem, da bi to storila.

Ko stopam dol po stopnicah, zaslišim spet avto. Ustavlja se prav pred šolo! Srce mi ohromi. Stopim iz veže. Res. Tine stopa iz avtobusa! V bolečini, v obupu sklenem roke.

Za kak prigrizek ni več časa, priganjajo nas. Vse zapuščamo z naglico, v neredu. Pripravljeno robo znosimo v avtobus.

Tine je oddal šolske stvari in nazadnje še ključje. Podpisal je zapisnik. Nemci so

stanovanje in šolo zaklenili in zapečatili. Na vrata so nalepili listek, ki je povedal:

— Stanovanje Valentina Razingerja z vsem imetjem je zaplenjeno in dano na razpolago državnemu komisarju za utrditev nemštva.

Vsak neupravičeni poskus približevanja tem predmetom, vsako njihovo poškodovanje ali prilaščanje, kakor tudi samolastno poseganje vanje se bo kaznovalo z najostrejšimi državnopolitičnimi ukrepi.

Poveljnik varnostne policije in varnostne službe na Bledu.

Pred šolo se je nabralo otrok. Poslovim se od njih. Frčejevi mami pa pravim:

»Na svidenje! Kmalu se vrnemo!«
Odpeljali so nas. Zbogom, Gorje ob pol dveh popoldne 2. julija 1941!

Prvi od šestih transportov iz Gorenjske za Srbijo je s 522 osebami blizu polnoči 5. julija 1941 zapustil Šentvid in je pod noč 8. julija prispel v Valjevo. O njegovi poti pripoveduje Marija Pikon z Jesenic:

— Bilo je 1. julija 1941. Mudila sem se na vrtu, ko mi je sestanovalka prišla povedat, da Nemci že selijo ljudi. Vznemirjena

(Nadaljevanje na 4. strani)

Tudi to sliko sta s posvetilom Nevenka in Jelena poklonili veljauskima sestrama

Gornjo sliko, ki je posneta pri Prešernovi rojstni hiši v Vrbi, sta Nevenka in Jelena poklonili valjevskima sestrama Vidi in Radi

Ob prihodu izgnancev v Valjevo je bilo potrebno najprej poskrbeti za skupno prehrano. Izgnanci z Jesenic pri postavljanju skupnega kotla (1941)

sem se vrnila v hišo. Še preden sem se zbrala, je že stopil v stanovanje mlad gestapovec in povprašal po mojem možu. Odgovorila sem mu, da je v tovarni. Povedal mi je, da smo na listi za izselitev in moramo biti v pol ure pripravljeni za odhod.

Ura je bila komaj pol sedmih zjutraj. Medtem je še sosedja poslala po mojega moža, kajti skozi okno je videla, kaj se dogaja z nami. Zbudila sem otroke, tedaj pa se je tudi že vrnil moj mož in mi v naglici pomagal pripraviti najnujnejše za no pot.

Na postaji so nas naložili na avtobuse in nas nekaj časa vozili po Jesenicah, kakor da nas razkazujejo. Izvedeli smo samo to, da pojdemo najprej v Sentvid, o naši nadaljnji usodi pa nam nihče ni mogel ničesar povedati. Z Jesenic smo se odpeljali okrog desete ure. Spotoma smo se ustavili v Žirovnici, Radovljici in Kranju. Bilo nas je mnogo – družine z dojenčki, s šoloobveznimi otroki, starčki in starke...

V Sentvid smo prispeli proti večeru. Tam so bili že nekateri priporniki, ki so zdaj čakali na svoje družine. Na dvorišču »škofovih zavodov« so nas Nemci s prtljago vred odložili. Potem so nas in prtljago pregledali. Kar je bilo vrednega, so nam pobrali. Tudi pri denarju so bili zelo natančni. Žepe in vsak robc obtele so dobro pretipali. Pustili so le po 25 nemških mark za odraslega in po 20 za vsakega otroka.

Strogo zastraženi v sobah smo tu preživeli pet dni. Na večer 6. julija pa so nas poklicali, razvrstili po skupinah in vkrcali v vagona. Ko se je v globoki noči vlak pričel premikati so nenadoma oživila grmi ob progi in iz teme so se slišali klici:

»Dobro se držite! Srečno! Na svidenje!« Bodrilni glasovi in pozdravi so nas spremljali do Ljubljane. Tako so nam naši ljudje dali vedeti, da nismo osamljeni.

Na gorenjskem kolodvoru se je vlak ustavil. Železničarji in drugi ljudje, ki so mogli priti na peron, so nam tu dajali pomaranče, cigarete in drugo. Tudi pred glavno ljubljansko postajo je čakala množica ljudi. Toda niso je pustili na peron in tudi vlak se tu ni ustavil.

V nas je ključala negotovost. Kam? V Nemčijo ali Srbijo? Ko pa je vlak krenil od Zidanega mosta proti vzhodu, nam je odleglo.

Že spotoma so naš transport razdelili. Polovica naj bi nas odšla v Valjevo, druga polovica pa na deželo, v vasi. Med vožnjo skozi Bosno pa so nam nekateri demačini pokazali svojo nenaklonjenost. Ustaški privrženci so nas psovali, pljuvali proti nam in naš vlak obmetavali s kamenjem.

Nadaljuje Andrej Kocjan v svojem dnevniku:

Prek Užica smo se v poznem večeru 8. julija znašli na železniški postaji v Valjevu. Oboroženi spremljevalci so izginili. Utrujeni smo pospali na betonskih tleh kolodvorske čakalnice. Ponoči zaradi stroge policijske ure kakor izumrla postaja je drugo jutro oživila. Že ves prejšnji dan nas je zamaš pričakovala množica ljudi. Zdaj so spet v trumah prihajali Valjevčani in okoličani ter nas pozdravljali. Po nas so prišle kočije in avtobusi. Družine z majhnimi otroki so ostale v Valjevu v opuščeni vojašnici, za družine z večjimi otroki in za samce pa je bil preskrbljen prevoz v bližnje vasi.

Tudi po vaseh so pripravili skupna stanovanja, največkrat v šolskih poslopjih, in nas za prvo silo oskrbeli s hrano. Ob prihodu so nam vaščani povsod pripravili izdatno pogostitev in v prirčnih pogovorih takoj navezali stik z izseljenci.

Po prihodu v Valjevo se je takoj iz vrst pregnancev osnoval odbor, ki naj bi člane zastopal pri oblastvih in jim skušal najti zaposlitev. Z odborovim trudom in ob razu-

mevanju domačinov so se kmalu odprle razne možnosti za materialni obstoj naših ljudi. Mnogo delavcev in uslužbencev, predvsem onih iz jeseniške železarnice, je sprejela tovarna poljskih strojev »Vistad« (danes »Krušik«). Nekaj Slovencev je našlo zaposlitev pri mestni finančni upravi, vsak mlin je dobil slovenskega kontrolorja, ki pa je vsak bil le prijatelj ljudstva, a ne okupatorjev pomočnik. Nekateri ženske so se zaposlile kot gospodinjske pomočnice. Premožnejše valjevske družine so načasno bivanje sprejele več onih, ki niso mogli priti do lastnega zaslužka.

Življenje Slovencev v Valjevu opisuje Stevo Šink iz Škofje Loke:

Od 522 v Valjevo dirganih izgnancev prvega transporta iz Sentvida je polovica ostala v lepem mestu Valjevu, ki je šlo tedaj okrog 12.000 prebivalcev, druga polovica pa je bila poslana v okraj Podgorski s sedežem v Valjevski Kamenici. Zadnjim se je godilo menda najslabše, saj so morali dostikrat z vso svojo prtljago prenočevati na odprtem koruznem polju, ker niso bili varni življenja in premoženja niti v skupnem taborišču v šoli niti pri privatnikih. V tem delu Srbije so bila namreč aktivna številna krda pomagačev četnikov Draže Mihajlovića, Ljotičevih prostovoljcev in pripadnikov Nedićeve srbske državne straže. Takšne tolpe so strahovale prebivalstvo in ponoči streljale v hiše, zlasti še v stanovanja s slovenskimi izseljenci, ki jim niso bili politični prijatelji. Tako so ti bili prisiljeni preseliti se v Valjevo in druga mesta.

Valjevsko taborišče slovenskih izgnancev je bilo sprva v prazni kasarni bivšega 5. polka. Bila je polna mrčesa, v oknih pa je manjkalo kakih tisoč šip, tako da je vladal tu silen preprih. V nekaterih sobah je bilo nekoliko slame, ki pa je v bližnji oken bila vsa mokra od dežja. Na dvorišču je bila kuhinja z dvema kotloma, ki so ju posodili mestni mesarji. V sobi na desni je stal skupni štedilnik, ki ga je posodila občina in so matere na njem kuhale hrano za male otroke. Pozneje se je kolonija morala preseliti v neko šolo in kasarno prepustiti Nemcem.

Slovenci v Valjevu so se takoj trdno organizirali, o čemer poroča njihov prvi zapisnik:

Dne 11. julija 1941 so se zastopniki taboriščnikov sestali k prvi seji in določili za vodstvo vseh poslov prv odbor: vodja taborišča Kristan Cvetko, poslovodja konzuma na Jesenicah, njegovi namestniki Nanut Ante, šolski upravitelj v Črnučah, Klavara Franjo, učitelj meščanske šole na Jesenicah, Božič Ljotič, delovodja KID z Jesenic, in Ravnik Jože pilot-mehanik z Jesenic, referent za notranje zadeve Ravhekar Avgust, delovodja KID z Jesenic, referent za prehrano Pohar Ivan, tovarniški uradnik z Jesenic, gospodar Črne Janez, trgovec z Jesenic, vodja pisarne Ogrin Rudolf, industrijski uradnik KID z Jesenic, vodji zdravstvenega oddelka Buh Anton, uradnik KID z Jesenic, in Pikon Miha, gasilski nadzornik KID z Jesenic. Skrb za prehrano otrok prevzame Udir Frančiška, učiteljica s Koroške Bele, za vzgojo otrok skrbijo Bertonec Angela, otroška vrtnarica z Jesenic, za mladino pa Cerar Drago, diplomirani strojni tehnik z Jesenic.

Določilo se je, da si mora vsaka soba izbrati sobnega starešino, ki bo tudi prihajal k sejam. Sobe smo si medtem še kar dobro uredili. Polagoma smo si znosili s podstrešja postelje, katere pa je bilo treba pošteno očistiti z vodo, lizolom in kakor je kdo pač znal, da odpodi nadležne živalce, ki so pa še potem marsikomu kvarile lepe ure nočnega spanja. Napravili smo si mize, klopi, obešalnike, police itd., tako da je polagoma vsaka soba imela najpotrebnejšo, sicer pa le improvizirano sobno opravilo.

Sklenjeno je bilo, da se delegacija zahvali g. sreskemu načelniku Dragiši Vasiću in g. župa-

nu Marku Babiću za gostoljubni in lepi sprejem. — Skrb za prehrano je prevzel »Odbor za smešaj izbeglica u Valjevu«, ki se deli v sreskega in občinskega. Sreskemu načelniku g. inž. Veseniću, šef tehničnega oddelka, občinskemu pa župan g. Babiću Marko. Za našega komisarja pa je bil določen šef izvršnega oddelka občine g. Žika Gavrilović.

Taboriščniki v Valjevu so uvedli obvezno delo za moške in ženske, uredili nočno dežurno službo, določili sobne starešine in dve kuharici ter odredili dežurno službo v pisarni. Vsak izseljenec je prejel »izbegliško karto«, ki sta jo potrdila sresko načelstvo in »ortskomando«. Za potovanje v Beograd je bilo potrebno dovoljenje sreskega načelstva.

Nekateri člani so dobili namestitev v tovarni »Vistad«, nekaj pa jih je odšlo na delo v Smederevo. Po vaseh, kjer je tudi živelo več naših ljudi, pa so bile razmere ne vzdržne. »Komesariat za izbeglice« v Beogradu je že v prvi polovici avgusta izdal okrožnico, da se morajo vsi izseljenci v Valjevu razdeliti po kmetijah okoliških vasi. Slovenski odbor je sestavil spomenico z opisom obupnih razmer, v katerih so živeli naši ljudje na podeželju. Tudi ugledni Valjevčani so protestirali proti preselitvi Slovencev na kmete. Tako je predsedniku Cvetku Kristanu z intervencijami pri občini, sreskem načelstvu in komisariatu v Beogradu uspelo ohraniti taborišče v Valjevu.

Kolonija je štela stalno okrog 400 članov. Nenehno so nekateri odhajali, drugi prihajali. Za tovariše, ki so bili brez sredstev, je bila skupna kuhinja z naslednjim jedilnim listom: zjutraj črna kava ali čaj brez sladkorja, popoldne in zvečer gosta juha, dvakrat tedensko zvečer namesto goste juhe črna kava in enkrat tedensko drobovina. To pa brezplačno.

Vprašanje prehrane je postajalo vedno težje. Trg je bil skoraj prazen. Že v oktobru 1941 je poročal vodja kuhinje na seji, da je mogel za kolonijo kupiti na trgu le dva kilograma krompirja in v istem mesecu je bila kolonija dva tedna brez kruha. Zalogo koruzne moke – 50 kilogramov za vso kolonijo – so sklenili porabiti na ta način, da so jo primešavali juhi in s tem zgostili. Na seji so sklenili naj grede ženske po vaseh in tam skušajo nakupiti nekaj živil, ker je bila za moške vsaka pot iz mesta prenevarna zaradi četniške mobilizacije.

Posebno draga so bila drva, ki so veljala novembra 1941 že do 2000 dinarjev in so se do konca vojne podražila na 18.000 dinarjev za kubični meter. Kolonija je izposlovala od občine dovoljenje, da je smela očistiti park pred kasarno in posekati v njem suh topol. Ko so tovariši z velikim naporom podrli drevo, so domačini takoj navalili na trske. Niti stražniki jih z grožnjami niso mogli zadržati, tako silno je primanjkovalo drv. Spet se je kuhinja za nekaj časa založila s kurivom.

Draginja je naraščala, vedno težje so se dobivala živila. Vsakdo si je pomagal, kakor je vedel in znal. Ljudje so se lotevali vsakršnih poslov, da so zaslužili kak dinar. Največ so jim pomagali paketi, ki so jih prejemale iz stare domovine polne ali na pol prazne, če niso med potjo izginili. Od svoje pičle zaloge obleke in perila so prodajali vse, karkoli so mogli, čeprav s težko pogrešali. Pisane ženske rute in perilo vsake vrste se je najlaže vnovčilo.

Zgodilo se je celo, da smo bili dvakrat po pol leta brez kruha. Glad je mučil tudi otroke, a za njihovo zdravje se nam nobena žrtev ni zdelala prevelika. Živila na trgu pa so bila zelo redka in v malenkostnih količinah na razpolago, toda še ta je bilo največkrat mogoče dobiti le z zamenjavo za drugo blago.

(Iz knjige Fran Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941–1945)

TEGA SE NE SME POZABITI

Vest, da se bliža Valjevu 125. nemška kazenska divizija, je moreče pritisnila na celotno prebivalstvo mesta in bližnje okolice. Odsevi daljnih požarov so bili zgovorni znanilci početja te zloglasne skupine požigalcev, plenilcev in surovežev. Njihova bližina nas je navdajala z občutkom nesigurnosti in pritajenega strahu.

Okupacijske oblasti so za namestitev te enote odredile izpraznjenje nekaterih javnih zgradb, med njimi tudi osnovno šolo na Kasančiča Vencu, ki je nudila začasno zatočišče večjemu delu izgnancev iz Jesenice.

Nebo so ta dan prekrivali nizki, težki oblaki, iz katerih je neprestano pršel droben dež, kar je že tako slabo razpoloženje med Slovenci še poslabšalo. Odbor organizacije izgnancev preko občinskih organov ni mogel preskrbeti naenkrat nastanitve za vse in potrebno se je bilo znajti, kakor je kdo vedel in znal.

Nisem imel veliko prtljage, saj je bilo vse moje premoženje v kovčku z nekaj perila in obleke. Ta kovček sem prenesel na ulico za šolo in se vsedel nanj. Ulica je bila prazna in izgubljeno sem taval s pogledom desno in levo. Razmišljal sem kam naj grem, čež mi je pa počasi odtekal z las za ovrtnik.

Mislil mi je prekinilo škripanje lesenih vrat, ki so se odprle iz dvorišča hišice na nasprotni strani ulice. Na cesto je stopil starejši možak s šajkačo na glavi in mogočnimi, do ušes segajočimi osivelimi brki. Stopil je proti meni in vprašal: »Šta čekaš mladiču, zar ne vidiš, prokislut češ skroz i hladno je.« Odgovoril sem, da so nas Nemci ponovno izgnali iz šole, tako kot malo poprej iz kasarne petega pešpolka in da ne vem kam naj se zatečem. Mož me je pozneje pogledal in rekel: »E kad je tako, da nemaš kud, ajde kod mene. Imam tri sina, dodji, pa češ mi biti četvrti!«

Skoraj nisem mogel verjeti svojim ušesom, saj se mi je zdelo prelepo, da bi bilo res. Ulica se mi je takoj zdelo mnogo prijaznejša, svetlejša in lepša kot malo prej, vendar sem s strahom v srcu pojasnil, da nisem sam, da sta v šoli še moje dekletke z matorjo in da iščem pravzaprav stanovanje za štiri osebe, ker je oče mojega dekleta težko bolan v valjevski bolnici.

»Kad je tako, dodjite svi. Nema baš mnogo mesta, al malo ćemo se stisnut pa će

biti mesta za sve,« mi je rekel čika Branko. In tako je tudi bilo, čika Branko Selaković, solunski borec, nas je sprejel v svoj mali dom na Milovana blišča št. 62. Dal nam je sobo, kjer so do takrat spali njegovi trije sinovi Jordan, Mihajlo in Dragić, sam pa se je utesnil z ženo Perso in sinovi v drugi.

Ne vem kakšno starost bon. dočakal, vem pa, da ne bom nikoli mogel pozabiti plemenitega dejanja in široko odprtih src čika Branka in njegove žene Perse.

Solze radosti so nam tekale po licih, ko je prišel še vedno čil gazda Branko z ženo in edinim preživelim sinom Jordanom s prvim vlakom Bratstva in enotnosti na Jesenice v goste. Žal Branka ni več, tudi Persa ne bo prišla zaradi bolezni, prišel pa bo moj polbrat Jordan z ženo in sinom, da se ponovno vidimo, stisnemo v bratski objem in dokažemo, da smo si resnično blizu, četudi nas loči skoraj 800 km. Nič ni daleč, če so si srca blizu.

Fran Globočnik

VALJEVO JE ZADIHALO

V poletju 1944 je bilo že povsem očitno, da je končni poraz nacistov blizu in se vojna nagiba h koncu. Na Balkan je že prodrala Rdeča armada. Države – dotlej Hitlerjeve satelite – so se pripravljale k prestopu na stran zmagovitih zaveznikov. Postalo je potrebno, da se težišče operacij jugoslovanske narodnoosvobodilne vojske prenese v Srbijo, ki so si jo Nemci varovali z močnimi silami.

Vrhovni štab je sestavil tri velike udarne skupine, ki so se iz Črne gore in Sandžaka premikale v Srbijo, premagujoč silovit nemški odpor. V drugi polovici septembra so se vse te spojile na območju Rudnik – Suvorov – Cer. Tedaj že je bil okupator prisiljen zapustiti Valjevo, Gornji Milanovac in druge kraje v Sumadiji. Nato sta se formirali dve armadni skupini NOV. Prva pod komando Peka Dapčevića se je usmerila na Beograd, druga pod poveljstvom Koče Popovića pa vzhodno od prve v Pomoravje in dalje na vzhod in jug.

Zadnje boje za Valjevo opisuje Cvetko Kristan:

Okrog 12. septembra 1944 se je naša armada približala Valjevu z juga, po cesti od Užica čez Kosjerić. Njene prve enote so Valjevo obšle in najprej v vzhodni (beograjski) smeri izolirale železniško križišče Lajkovac. Druge enote so se mestu približale s severa od Brankovine. Ti manevri so bili izvedeni tako spretno, da jih Nemci sploh niso opazili. Obkolitve Valjeva so se zavedeli šele, ko je na mestni trg 14. septembra okrog 9. ure padla prva partizanska mina.

Vnel se je oster boj, ki ga je 3. krajiška brigada 1. proletarske divizije vodila dva dni. V petek, 15. septembra, je večji del mesta razen nekaterih zgradb bil že v rokah NOV. S kolikšnim navdušenjem smo tudi Slovenci pozdravljali prve osvoboditelje na valjevskih ulicah! Zanimivo je, da so Draževi četniki pustili svoje nemške zavezničke na cedilu in se bojev niso udeležili, raje so se umaknili v bližnje hribe. Mnogo trdovratnejši pa so bili ljotičevci, ki so se zasidrali v hotelu »Brankovina« in v bivšem oficirskem domu. Medtem so se Nemci branili v kasarni bivšega 5. pehotnega polka. Obe ljotičevski oporišči sta padli 15. septembra, a Nemci v kasarni so še vztrajali.

Ti oblegani Nemci so si iz Beograda priskrbeli pomoč, ki je dospela 16. septembra okrog 20. ure s približno 50 tanki in oklopnimi vozili. Pred to sovražno premočjo in da ne bi mesto z ljudmi preveč trpelo, so se naše enote umaknile iz njega. Tako so došli Nemci osvobodili posadko v kasarni. Toda v nedeljo, 17. septembra, sta jih napadla

dva aviona NOV, v ponedeljek dopoldne pa se je proti severu umaknila vsa njihova vojska, potem ko je zažgala kasarno. Toda preden se je prebila do Beograda, jo je prestregla partizanska vojska in uničila. Valjevska kasarna pa, ki so jo Nemci ob odhodu zažgali, je bila prav tista, ki je nam slovenskim izgnancem leta 1941 nudila prvi dom.

Popoldne 18. septembra se je NOV brez bojev vrnila v Valjevo in ga ni več zapustila.

Slovenski izgnanci niso ostali ob strani. Že 16. septembra, ko se je NOV umaknila pred nemškimi tanki, je odšlo z njo osem mladih valjevskih Slovencev. Nato se je to število večalo in po dveh mesecih je znašalo že 88 borcev. To je predstavljalo natanko 20 odstotkov od celotnega tedanjega števila valjevskih rojakov, ki jih je bilo 440.

Naši ljudje so pomagali, da je hitro zaživila nova ljudska oblast. Sodelovali smo v mestnem in okrožnem NOO, se z vnmno trudili v tovarni Vistad, ki je izdelovala orožje za vojsko, in drugod. Izmed valjevskih Slovencev sta padla dva v bojih za osvoboditev Beograda, pet pa v Sremu. Mnogi so s svojimi enotami v 3. krajiški brigadi 1. proletarske divizije in v VI. liški diviziji prišli v Zagreb in Trst. Več jih je bilo ranjenih in nekaj jih je postalo invalidov.

V Valjevu so od 16. do 18. oktobra 1944 bivali člani AVNOJ in NKOP ter razni drugi vidni funkcionarji, ki so prišli z otoka Visa in so tu čakali na osvoboditev Beograda. Od Slovencev so bili med njimi tudi tovariši Jože Rus, Edvard Kocbek, general Dušan Kveder, Boris Zihnerl, ing. Dušan Serbec, dr. Marjan Dermastia, Boris Kocijančič in še nekateri. Iz Valjeva so odpotovali v Arandjelovac in od tam v Beograd. Dr. Darko Černež nam je prišel predavati o novi Jugoslaviji.

Dodatek Steva Šinka:

Vsi Slovenci v Valjevu smo se skupaj z domačini vključili v delo za obnovo, ki ga je na vseh območjih bilo dovolj. Ker smo bili vestni in delavni, so nas povsod upoštevali. V posameznih akcijah ljudskega odbora, v kulturnih organizacijah, pri urejanju šolstva, v bolnišnici – povsod si našel slovenskega izseljenca. Sodelovali smo na podeželju pri zbiranju pomoči za ranjence, pri ustnih časopisih, mitingih in kjerkoli se je pokazala potreba. Priredili smo tudi svoj kulturni večer.

(Iz knjige Fran Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941–1945)

PRAVEGA KOMUNISTA SPOZNAŠ TAKOJ

Po nekaj tednih bivanja v Valjevu, ki nas je sprejelo nad vse lepo in toplo, je bilo potrebno začeti razmišljati, kako naprej. Kajti jasno nam je bilo, da na račun dobrodelnosti valjevske občine, ki je sama imela obilico lastnih težav in problemov, ne bo mogoče več živeti. Potrebno je bilo razmišljati o zaposlitvi in o lastnem preživljanju.

Tako me je pot za kruhom vodila v Zajačo, v talilnico antimona, ki je bila oddaljena 14 km od Loznice v smeri Krupnja. Bilo je v avgustu 1941. Pot do tja ni bila problematična, čeprav je vstaja proti okupatorju v teh krajih zavzela že precejšen obseg. Na delo v Zajačo sem bil poslan z nalogo, da prevzamem montažo plinskega generatorja na oglje, za potrebe tamkajšnje talilnice, po naročilu neke beograjske firme. Za vodjo montaže je bil določen nek mladi inženir, s katerim bi se morala dobiti v Zajači. Tu pa se v bistvu začel tisto, zaradi česar sem se odločil obuditi ta spomin.

Ko sem prišel v talilnico, inženirja še ni bilo tam, vendar sem na prigovarjanje vodstva talilnice, ki je bilo v rokah ruskega inženirja emigranta, pristal, da izvršim pripravljala dela, dokler ne pride inženir iz Beograda.

Že takoj prve dni sem lahko ugotovil, da o kakem rednem delu v talilnici ni bilo govora, ker je delala za nemške potrebe. Tako delo sem načelno tudi sam odklanjal že v Valjevu. Bil sem v pravi pasti, kajti v talilnicah je bila močna vojaška posadka, Zajača pa praktično že obkrožena od partizanov. Povrh vsega sem dobil posteljo v malem betonskem skladišču, ki ga je ločila samo slaba pregrada od skladišča smodnika, ki so ga uporabljali v bližnjem rudniku. Vsako noč se je streljanje v okolici stopnjevalo. Imel sem vse pogoje, da v svoji »spalnici« odletem v zrak.

Po nekaj dneh je končno prišel vodja montaže, ki se mi je predstavil kot inženir Perić ali Perišić. Bil je zelo velik in močan človek ter v kontaktu zelo prijeten, vendar pa skrajno previden v pogovoru, čeprav je vedel, da sem izganec iz Slovenije. Ko sem mu ob neki priliki povedal, da ne nameram pod nobenim pogojem ostati tu, razen tega sem imel v Valjevu družino, sva se vendarle dogovorila, da počakava nekaj časa in poskušava dobiti primeren izgovor za prekinitve dela. To seveda ob režimu, ki je vladal in prisotnosti nemške vojske, ni bilo lahko.

Ko sva popoldan posedala v najini »spalnici«, je beseda nanesla na pogovor o položaju, v kakršnem se je ta čas nahajala

Evropa in ves svet. Po pogovoru sem spoznal, da je bil mož izredno na tekočem o dogajanjih v svetu in sila razgledan. Opazil sem tudi, da je vsak dan študiral zajetne knjige o vojni tehniki. Proti večeru je odhajal na sprehode v okolico, kjer je iskal zveze s partizani, kar mi je seveda zaupal še zadnji dan, ko sva se ločila v Valjevu.

Situacija v Zajači pa je postajala vsak dan bolj jasna. Zjutraj, ko so prihajali delavci na delo, vsak dan jih je bilo manj, so prinašali zahteve partizanov, da se preneha z delom. Seveda komandant nemške posadke o tem ni hotel niti slišati. Odločil sem se da odidem iz Zajače, četudi sam in če bo potrebno tudi peš. Pri vodstvu talilnice sem našel tudi »uradni izgovor«, da v jeklenkah ni plina in da montaža ni mogoča. Med »pripravljalnimi deli« sem namreč iz jeklenk spustil ves kisik, ker sem vedel, da zaradi blokade Zajače, ne bo mogoče dobiti drugega.

Po nekaj dneh, verjetno utemeljenega odlašanja, ker še ni opravil svoje drugotne naloge, se je za odhod odločil tudi inženir. Kajti šele po drugem poskusu je dobil dovolilnico za nekajdnevni dopust. Tako sva imela pot odprto. Odločila sva se, da greva, če bo potrebno tudi peš. Imela sva srečo, s tovarnjakom talilnice sva se prepeljala do Loznice, od tam dalje nekaj časa z volovsko vprego in potem peš do Osečina. Tu sva zvedela za avtobusno zvezo z Valjevom, ki pa je bila šele čez tri ali štiri ure. Med tem časom sva obiskala moje rojake Slovence, ki so kot izgnanci živeli v tem kraju. Na vprašanje inženirja kaj delajo, so odgovorili, da čakajo konca vojne. Seveda tak odgovor ni bil primeren sprito tega, da je splošna vstaja vrela v vsem tem predelu Srbije.

Ker je bilo do odhoda avtobusa še nekaj časa, sva odšla na neko pobočje v okolici Osečine, se vsedla v travo in pričela pogovor, ki ni bil več zaprt, temveč odkrit in je izražal popolno zaupanje. Takole nekako je inženir pričel razvijati svoje misli: »Poglej, vi Slovenci ste prvi okusili okupatorjevo pest in njegova grozodejstva, pa vendarle se dogaja, da sedite brez dela in čakate, kakor na primer tile v Osečini, medtem, ko se ljudstvo slabo oboroženo upira okupatorju in mu napoveduje nezizprosen boj, dokler ga ne prežene iz naše domovine.« Tak očitek pa ni bil povsem upravičen, pa tudi mu nisem mogel ugovarjati, ker takrat še nisem vedel, da se ravno v tem času slovenski fantje in moške že borijo v sklopu srbskih partizanskih enot proti okupatorju, ravno na območju od koder sva midva prihajala.

Pogovor pa je nadaljeval: »Poglej, Zajača bo v nekaj dneh v rokah partizanov. Sam sem se težko odločil, da se vračam v Beograd, toda moram, dolžnost me kliče. Kako rad bi kot instruktor učil in usposabljal mlade partizanske borce, ker za to čutim, da sem sposoben, ne pa za delo v kakem centralnem komiteju, ki ne more biti uspešno, brez povezave s terenom.«

Že preje v pogovorih pa tudi po njegovem obnašanju sem domneval, da je mož komunist in da je prišel v talilnico najbrž s povsem drugo nalogo. V to me je še bolj prepričalo njegovo kritično gledanje na stvari. Sedaj pa sem spoznal, da sem se po naključju srečal ne samo s pravim komunistom, temveč tudi s članom enega od centralnih komitejev, ali Srbije ali Jugoslavije, morda SKOJ ali KPJ, kar pa v bistvu ni važno. To pa me je toliko bolj prepričalo, da je bil inženir poslan v Zajačo z drugačnimi nalogami in da je bila po vsej verjetnosti montaža plinskega generatorja samo pretveza. Že po prvih stikih z njim sem čutil, da je komunist, ker sem nekaj pravih komunistov poznal že preje z Jesenic. Kajti že prvi pogled in prve izrečene besede te prepričajo, da takemu človeku lahko zaupaš.

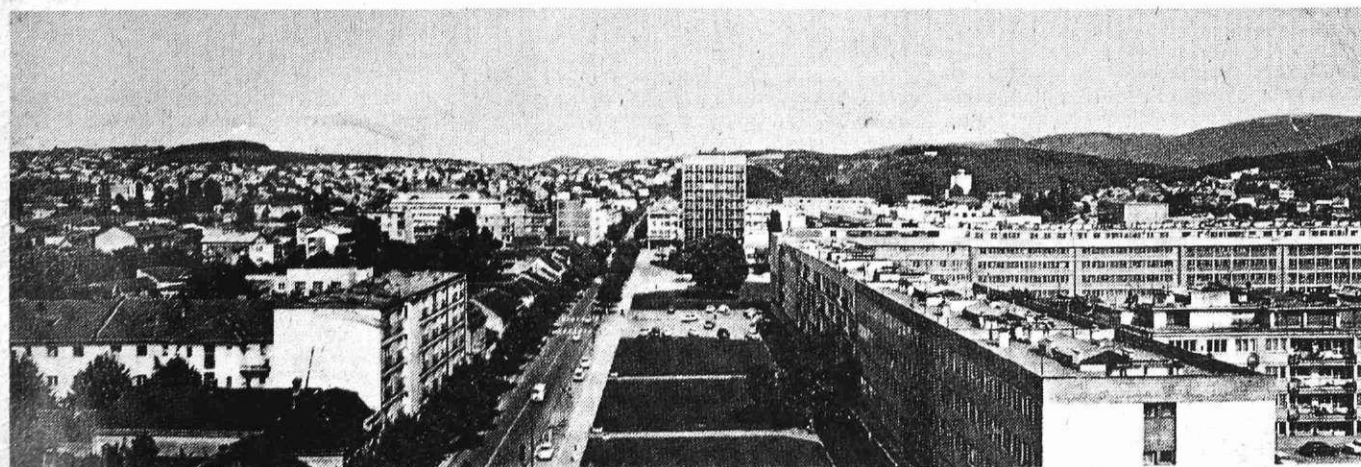
Do Valjeva sva ujela zadnji avtobus, ki kasneje zaradi obkolitve mesta ni več vozil. Ko sva prišla v mesto, sva zvedela za veselo novico, da so ta dan partizani razorožili in slekli močno nemško četo in vojake v spodnjih hlačah napodili nazaj v Valjevo. V Valjevu sva se s krepkim stiskom roke z inženirjem razšla.

Pozneje, žal se datuma ne spominjam, sem bral v dnevniku Novo vrijeme, da je prišlo v Beogradu v neki stavbi do močne eksplozije, ki je porušila del hiše, ki so jo uporabljali komunisti za izdelavo rušilnega orožja in da je to izdelavo vodil komunist, neki inženir Perić ali Perišić. Nisem mogel ugotoviti, ali gre za mojega znanca iz talilnice, čeprav sem bil prepričan da je bil to on.

To je le drobec iz štiriletnega življenja v pregnanstvu, ki mi je ostal v spominu predvsem zato, ker me je še bolj prepričal, da pravega komunista spoznaš takoj, ne glede na katerem koncu domovine ga srečaš in ne glede kakšen jezik govori.

Lojze Božič

Valjevo

SLOVENC V VALJEVU

Valjevo je bilo 1941. leta polno pomembnih dogodkov. Eden izmed njih se je odigral 8. julija. Na majhni železniški postaji ozkotirne proge so se drenjali tisoči moških, žensk in otrok. V poletnem popoldnevu so nestrpno čakali. Na veliki železniški uri so se leno vrteli kazalci. Skoraj vse mesto je bilo na nogah. Od časa do časa je prišla po peronu skupina gestapovcev, esesovcev in agentov specialne policije. Hodili so in gledali v množico, ko da nekoga iščejo. Tiste dni so kot pobesneli iskali borce iz rdeče Španije, ko da bi slutili, kaj jim pripravljajo, in razobešali tudi velike plakate. Takšen plakat je bil tudi na zidu železniške postaje in na njem je pisalo:

»Za enega Nemca sto Srbov...«

Tistega dne, 8. julija 1941. leta, se je Valjevo pripravljalo, da bi dočakalo nenačrtovan in žalosten transport izgnanih Slovencev. To je bil največjačnejši sprejem, kar jih je kdaj doživela majhna železniška postaja — od prvega prihoda vlaka v Valjevo 1908. leta.

Vlaka dolgo ni bilo. Bližala se je tudi policijska ura, ki so jo vpeljali okupatorji, množica pa je čakala kar dalje. Veter je prinesel prve kaplje dežja, potem pa se je zasliskalo pridušeno piskanje lokomotive, ki je vlekla velik transport izgnanih bratov iz Gorenjske in Štajerske.

»Prihajajo, prihajajo!«

Slišati je bilo radovedne, vendar drhteče glasove. Esesovci so zamolklo cokljali in se sprehajali zraven proge. In natančno ob 17.30, 8. julija 1941. leta, se je po šestih dneh potovanja zaustavil transport z izgnanimi brati na majhni železniški postaji v Valjevu.

Slišati je bilo ostra nemška povelja. Iz vagonov so začeli izstopati izčrpani moški, ženske, otroci in neboljgani starci. Nekateri so v naročju nosili borno prtljago in otroke. To je bilo vse, kar so prinesli s seboj.

Spet salutiranje in prizadevni gestapovci in esesovci so svojim hlapcem izročili sezname, v katerih je bilo natančno 523 izgnancev.

Kmalu se je z železniške postaje odpravila kolona po blatni cesti proti kasarnam Petega pehotnega polka, ki so bile zapuščene in puste. Velike kasarne na hribu so zdaj, v somraku, bile videti pošastne s črniimi duplinami — okni, ki so jih razbile eksplozije bližnjih vojsčakov skladišč, razstreljenih pred prihodom Nemcev v Valjevo.

Po mestu so še viseli sovražnikovi plakati s pozivi, naj se vsi vojaki aprilske vojne v treh dneh vrnejo domov, policija pa je na nemško zahtevo prizadevno popisovala Žide in Cigane. V zaporih so čakali talci...

Kolona Slovencev je počasi stopala skozi mesto in spremljal jo je močan dež, lilo je kot iz škafa. Minilo je že šest dni, odkar so jih Nemci nekje na Jesenicah natovorili v tovrne vagone in izgnali na jug. Nihče ni slutil, kaj bodo preživeli daleč od svojih domov, kje se bo zaustavil ta transport izgnancev, kako in kdaj se bo končalo to potovanje, še manj pa, da bo trajalo polnih 49 mesecev.

V tej koloni, ki je stopala proti opustošeni kasarni Petega pehotnega polka, je bil tudi Ivan Potrata, znan po vsej Sloveniji kot najboljši igralec v Desetem bratu. Svojo umetniško pot je začel v narodnem gledališču v Trstu, potem pa je takoj po prvi svetovni vojni postal tajnik jeseniške občine. Za njim v koloni je šel dr. Aleš Stanovnik, potem družina Mirana Spicarja, ki je nosila v rokah premraženega novorojenčka. Z njimi je bil tudi Jože Božič, delovodja v železarni Jesenice. In tako po vrsti, profesorji, doktorji, inženirji — slovenski intelektualci...

Pri Višegradu so bile obmejne karavle »neodvisne države« Hrvatske in po Nemcih okupirane Srbije, je zapisal Cvetko Kristan v svojem dnevniku. Tu smo se zapeljali čez Drino in počasi potovali proti Užicam. Videli smo železniško postajo Uzička Požega, znano mnogim našim mladeničem z Gorenjske ter vse države, ker so jih v stari Jugoslaviji večkrat poklicali na vojaške vaje v vojno taborišče v Ivanjici pri Uzički Požegi.

Na potovanju skozi Srbijo so nas na raznih postajah že pozdravljali izgnanci s Štajerske, ki so v te kraje prispeli prej, pred nekaj dnevi. Užice, Čačak, Gornji Milanovac in še nekateri kraji so ostali za nami in pripeljali smo se prek Milanovca do Lajkovica. Zavili nismo v levo, proti Beogradu, temveč proti Valjevu. V Valjevo smo prispeli 8. julija 1941. leta ob 17.30, medtem ko je drugi vlak s transportom dr. Stanovnika pripeljal za nami s poldrugo uro zamude...

Kolona je slednjič prispela do velike kasarne, v kateri so pred vojno kot vojakli služili tudi mnogi slovenski rekruti. Spodaj v dolini je bilo Valjevo. Mnogi iz kolone so se za trenutek ustavili in pogledali navzdol. Vse mesto je bilo videti kot na dlani. Na zahodu so se črtali obrisi planin Medvednik, Jablanik, Povlen in Maljen, a v daljavi se je kazal sinji Suvobor. To jih je za trenutek spomnilo na njihove hribe in gore.

Morda si je v tem trenutku Cvetko Kristan zamislil prve strani svojega dnevnika, ki ga je pisal ves čas bivanja v tem kraju.

Na železniški postaji v Valjevu — je zapisal — nas je dočakalo okrog 10.000 meščanov... Čakali so nas že od dveh popoldne, čeprav je deževalo. Prihod našega vlaka je bil določen za to uro. Na železniški postaji in okrog nje je mrgolelo ljudi, ki so klicali dobrodošlico, temu klicanju ni bilo konca. Sprejem Valjevčanov nam je ostal nepozaben in pokazal nam je, da nismo prišli med tujce, temveč med brate... Ta občutek nas ni varal. Valjevčani so nas toplo sprejeli, in vsa štiri leta so, kot v prvih mesecih, izkazovali pozornost in skrb za izgnane brate. Tako smo sčasoma postali del tega mesta.

Ko so izgnani Slovenci prišli v prostore kasarne Petega polka, so takoj začeli ure-

jati svoje sobe. Po dve ali tri družine so se nastanile v eni sobi. Naglo so uredili svoje koticke in kmalu vsi utrujeni in izčrpani zaspali. Naslednjega dne so našli stare vojaške postelje brez žimnice, le z deskami. Vendar so takoj prestrašeni spoznali, da so »deske žive«. Bile so polne stenice. Gomažele so v rojih, sestrane kakor njihove žrtve. Tod izgnanci so kmalu našli zdravilo proti temu sovražniku. Odnegli so deske, zakurili ogenj in deske potegnili skozi plamene. Tako so jih očistili.

Vsako je po svojih sposobnostih uredil svoj del prostora in si napravil police za malenkosti, ki jih je uspel prinesiti s seboj. Stari vojaški zaboji, okovani z železjem, so služili namesto omar. Minil je teden in vse sobe stare kasarne so se spremenile v penzion.

Prve dni so jih pogosto obiskovale razne delegacije meščanov in jim prinašale živila, sladkarije za otroke in sadje. Nekateri slovenske družine so kmalu navezale znanstva, sprejemale gostoljubna vabila, naj bi se preselili v mesto, in tako so tamkaj dobili stanovanje. Večina pa jih je ostala v preurejeni kasarni do 4. septembra 1941. Morda bi tamkaj tudi prezimili, če ne bi nemško poveljstvo nenadoma zahtevalo kasarno za nastanitev svojih čet. Vstaja v Srbiji se je razvnela. Partizanski odredi so petega septembra začeli z blokado Valjeva. Nad petsto partizanov je zasedlo dostope v mesto. Dogodki so se razvijali naglo in že 8. septembra je bilo Valjevo popolnoma blokirano. Nemška 704. divizija, orožniške in četniške enote so bile obkoljene v Valjevu.

Okrožni komite KPJ v Valjevu je izdal letak: »Pred našim mestom stojijo narodnoosvobodilne sile. Podprite s svoje strani z vsemi sredstvi boj narodnoosvobodilnih sil. Sabotirajte, sporočajte ljudskim silam o položaju in pripravah okupatorja. Storite vse, da bi se okupator v vašem mestu počutil zgubljen in ogrožen v slehernem trenutku!«

Nemci so že 5. septembra zaslutiti, kaj se pripravlja, in sporočili to Poveljstvu za jugovzhod, proseč za pomoč: »Po poročilu agenta se bliža napad na Valjevo! Za okrepitev tamkajšnje garnizije so bili naknadno premeščeni tretja in peta četa 724. pehotnega polka, 12. četa in izvidniški oddelek 749. pehotnega polka... Izgube 10. in 11. čete 724. pehotnega polka, ki sta se prebili iz Krupnja: mrtvih, ranjenih ali pogreša-

(Nadaljevanje na 6. strani)

Po skromnem kosilu daleč od doma (Valjevo 1941)

nih 5 častnikov, 21 podčastnikov, 145 vojakov. Skupina za deblokiranje in ostanki, ki so prišli iz obroča, so prispeli na pomoč v Valjevo. Železniška zveza z Valjevom je pretrgana...

Prestrašeni sovražnik je pognal Slovence na ulico, da bi nastanil svoje čete. Izgnanci so spet čakali s svojimi bornimi culami in neobgljenimi otroki in spraševali, kam sedaj. Nekdo je predložil, naj bi se nastanili v šoli v vasi Grabovici, toda izgnanci so ga zavrnili, ker niso hoteli zapustiti mesta. In že nekaj dni kasneje je ta šola zagorela v plamenih. Zažgala jo je 125. nemška kazenska divizija.

Pozno ponoči je bilo sklenjeno, naj se izgnanci preselijo v valjevsko osnovno šolo v ulici Kosančiča venac, kajti tiste jeseni po šolah v mestu ni bilo pouka. In kolona se je spet odpravila. Ljudje so pobrali svoje postelje in opremo, natovorili vse na hrbet in se odpravili proti novemu kraju.

Medtem ko se je to dogajalo v Valjevu in okolici, je iz Beograda odletel general Boehme, komandant nemške 342. divizije. Boehme je 16. septembra pristal v Parizu, kjer mu je Keitel, načelnik nemškega vrhovnega poveljstva, izdal ukaz, naj takoj obračuna z uporniki v Srbiji. Prav tistega dne se je Tito odpravil iz Beograda k valjevskemu partizanskemu odredu. Keitel je v tem svojem ukazu dejal, da je vodja rajha ukazal, naj z najostrejšimi ukrepi v najkrajšem roku zadušijo uporniško gibanje v Srbiji. Na temelju tega ukaza je nemško vrhovno poveljstvo dalo generalu Boehmeju popolnoma proste roke in ga določilo za poveljnika vseh nemških čet na uporiških območjih.

In medtem ko je Boehme letel s takšnim ukazom proti Beogradu, je komandant partizanskih odredov Tito potoval z Jašo Rajterjem k valjevskim partizanom. Tito je prispel v Kolubarsko partizansko četo 18. septembra, prav tistega dne, ko je Boehme pristal na zemunskem letališču. Čim je prispel v svoj štab v Beogradu, je general Boehme izdal povelje komandantom komaj prispele 342. divizije. V tem povelju oživlja Boehme spomine iz prve svetovne vojne in pravi:

»Če tukaj ne uporabimo vseh sredstev z največjo brezohzornostjo, bodo naše izgube rasle v nedogled. Vaša naloga je, da prekrižate po deželi, kjer je 1914 v potokih tekla nemška kri zaradi zahrbnosti Srbov, moških in žensk. Vi ste masčevalci teh mrtvih!«

In ti »masčevalci« naj bi se vojskovali z nenavadnim nasprotnikom, ki je v okupirani Evropi prvi ustvaril osvobodjena ozemlja in se uspešno kosal s soldatesko tretjega rajha.

V takšnem vzdušju so izgnanci poskušali v obkoljenem Valjevu, uradno zasilno bivanje za neobgljene in starce, šoli ni bilo prostora za vse, zato so se nekateri nastanili v prostorih nekdanje meščanske šole. Na dvorišču osnovne šole pa so uredili skupno kuhinjo.

Nova nastanitev jim je pomagala, vendar so že 26. oktobra 1941. leta prejeti povelje krajskega komandanta, da morajo v roku dveh ur zapustiti šolo. Valjevci se je zala velika kazenska ekspedicija, ki je poveljala marsičem celo prednjačili. Zanj so in požigala. Ekspedicija je poveljala proti Užici in za te krvave boje so iskali nastanitev. Rekvirirali so varne šole, bolnišnice in stari domovi.

Na dvorišču osnovne šole so se izgnanci in razpravljali, kaj naj storijo.

Nekdo je vprašal Nemce:

»Kam naj gremo?«

»Kamor veste!«

Dolgo so stali zmedeni in njihov odbor za organizacijo in nastanitev dobesedno ni vedel, kaj naj stori. Vsi so se zavedali, da so Valjevčani storili vse, da bi jim pomagali. Sprejeli so jih kakor bratje, že ob prihodu. Zbrali so prispevke v denarju za prvo

pomoč v znesku 450.000 dinarjev, kar je tiste čase pomenilo mnogo.

Franc Povlina je zapisal, kakšne so bile tiste čase cene: kilogram kruha je stal 5 dinarjev, krompirja 3 dinarje, jajce 1,5 in kilogram masti 40 dinarjev, fižola 5 dinarjev, kajmaka 50 dinarjev, paradižnika 6 dinarjev, zelja 3, mleka 3, govedine 32, čebule 4,5 dinarjev itd.

Do tega žalostnega dne so imeli svojo skupno kuhinjo, vanjo so postavili dva kotla, ki so ju dobili od valjevskih mesarjev, in velik štedilnik, ki jim ga je podarila valjevska občina. Na njem so matere pripravljale hrano za svoje otroke. Kosilo je moralo biti skuhano do devetih zjutraj, ker so vodo podnevi zaprli na nemško povelje.

Ljudje, ki so bili pristojni za sprejem beguncev, so dotlej nekajkrat poskušali vse

Slovence spraviti v odmaknjene vasi, kjer naj bi bili baje nosilci kulture. Po skupnem dogovoru so slovenski izgnanci to odbili, češ da ne znajo srbsko, saj so spoznali namen okupatorskih hlapcev, da bi Slovence na ta način pregnali iz Valjeva.

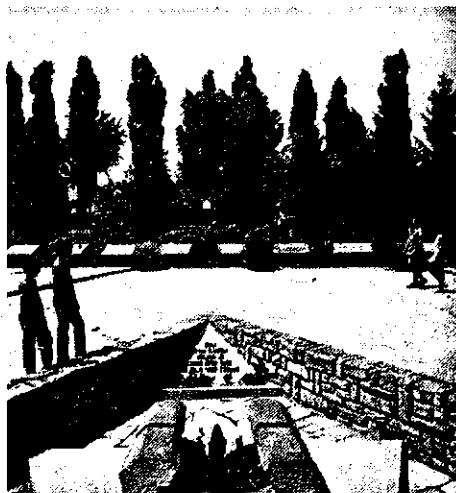
»Kam zdaj?«

To vprašanje je bilo v ustih vseh izgnancev, ki so v hladni noči stali pred sloopjem osnovne šole.

In tedaj so začeli z vseh strani prihajati meščani ter jih voditi v svoja stanovanja, zelo pogosto prav majhna in siromašna.

Nenadoma in nepričakovano so izgnanci postali gostje meščanov Valjeva, ki so nesebično odprli svoja srca in domove nesrečnikom, četudi morda sami niso bili v boljšem položaju.

Milojko Marjanović
(Iz knjige ODPRTA SRCA)

SLIKE IZ VALJEVA

Andrej Kocjan je v svojih spominih napisal tudi to:

— Okupacijska oblast je zasedla valjevska šolska poslopja, zato je bil pouk tudi le po dva dni v tednu in to v neprimer-
nih zasilnih prostorih. V srbskih šolah so naši otroci naučili srbskega jezika in marsičem celo prednjačili. Zanj so organizirali še tečaj slovenskega jezika.

Na tedenskih sestankih pod okriljem društva smo se našli vsi kot ena sama družina. Odpadle so razlike, spodbujali so drug drugega in v skupnosti laže preživeli tegobe ter že delali načrte za prihodnost.

V začetku našega pregnanstva je vsakdo med nami bil največ zaposlen s skrbmi za obstoj samega sebe in družine. Kmalu pa smo se tudi politično razvili in jasneje precenili svoj položaj. Nemci so nas puščali več ali manj v miru, v Srbiji se jim nismo zdeli več nevarni. Srbi so nas pomilovali zaradi usode, ki nas je doletela. To so toliko bolj razumeli, ker je tudi

srbski živelj iz raznih zasedenih dežel prihajal k njim iskat zavetje. Mala Srbija je pod svojim okriljem zbiralala vse Jugoslovane, ki jih je mučil ali nemški »nadčlovek« ali bolgarski kundak ali ustaški klavec ali gorski palatin. Na njenih prsih smo se greh in hranili vsi in pri tem kovali vezi bratskega prijateljstva.

Kmalu smo bili na tekočem, kar se je tikalo političnih razmer doma in na tujem. Izvedeli smo za organizirani odpor proti okupatorju pod vodstvom Komunistične partije in Osvobodilne fronte. Na sestankih smo pregledovali svetovni in domači položaj. Obsojali smo okupatorjeve pomagace.

V žalostnem spominu nam je ostal odgon Židov iz Valjeva. Več kakor 200 so jih zbrali, da so v tistem sprevedu šli po mestnih ulicah. Nikdar se niso vrnili.

Se danes zbuja v nas grozo dogodek, ki smo mu bili priče. Stevan Filipović, ujeti komandant bataljona tamnavsko-kolubarskega partizanskega odreda, je bil obešen

banju. Medtem ko je s prijavljanjem za delo v zaledju šlo malce lažje, se je stopanje v slovensko partizansko četo odvijalo težje in počasneje. Na teren Ivanjice in njeno ožjo okolico so bili poslani Pibernik, Mužik in Kralj. Šober je odšel v Čačak in Gornji Milanovac z okolico. Njihova naloga je bila, da obiščejo tudi srbske partizanske enote in iz njih pokličejo Slovence ter jih pripeljejo v Užice. Iz Požege se je v četo prijavila Neva Majcen. V Čačku in Gornjem Milanovcu je imel Šober sestanke z izseljenskim kolonijami, na katerih je pojasnjeval nujnost ustanovitve slovenske partizanske čete in dolžnost Slovencev, da se vključijo v NOB. Iz Čačka se je prijavil Zane Dolhar, ki je že delal pri partizanski komandi mesta.

Med obiskom v Gornjem Milanovcu in okolici je Šober prepričal nekaj ljudi, da so se prijavili v slovensko četo. Njihova imena navaja v svojih spominih. To so: Franc Šimek in Ivan Kirbiš, ki sta že bila v neki partizanski enoti, Frančišek Volhein in njegov sin Vlasto. Pavle Žaucer, ki je prav tako bil v neki partizanski enoti, se je prijavil v četo in prišel kasneje, ko je predal svojo dolžnost. Ostali so se prek Čačka vrnili v Užice. Dan ali dva zatem so se v Užice vrnili tudi drugi, ki so bili na terenu. Iz Ivanjice je prišel Viktor Zevnik. Tako je nastal zametek Slovenske čete, v kateri je bilo okrog 18 tovarišic in tovarišev.

Ta skupina borcev je bila v Užicu, ko so četniki Draže Mihajloviča v noči med prvim in drugim novembrom pripravili napad na mesto. Položaj je bil kritičen, zato so bile uporabljene vse sile, ki so se znašle takrat v mestu. Pri obrambi je sodeloval tudi zametek Slovenske čete. Šober trdi, da so takrat sodelovali v boju na Trešnjici skupaj z drugimi enotami, ko pa so se četniki morali umakniti, so sodelovali v napadu na Požego, ki je bila osvobodjena 3. novembra. Zatem so se vrnili spet na Trešnjico in se vključili v protiletalsko obrambo mesta.

Borce, ki so se zbirali zaradi ustanovitve Slovenske čete, so nastanili v drugem nadstropju gimnazijskega poslopja. (Jeseni 1941. leta je bila gimnazija namenjena nastanitvi in sprejemu partizanskih enot, ki so prihajale v Užice na oddih ali se tamkaj ustavljale med pohodom.)

Petega novembra 1941. leta je bil v gimnazijskem poslopju sestanek, na katerem so ustanovili Slovensko četo Ivana Cankarja. Prisotnih je bilo 25 borcev, med njimi tudi troje tovarišic: Julka Pibernik, Marija Dolhar in Neva Majcen. Sestanku sta prisostvovala tudi tovariša Edvard Kardelj in Ivan Maček-Matija. Istega dne so določili vodstvo čete, dodelili naloge in sprejeli sklepe o nadaljnjem delu za številčno okrepitev čete.

Razgovori o vodstvu čete so bili tudi že prej in prišlo je do raznih predlogov. »Na moj predlog,« je povedal Hudales, »smo povabili mariborskega profesorja Žerjale, ki je bil pred vojno rezervni kapetan prvega razreda, vendar nam je pismeno odgovoril, da se še ne more odločiti. Za političnega komisarja so želeli najprej mene, s čimer pa ni povsem soglašal tovariš Kardelj. Dejal je, da sem že malo v letih in da moram voditi tiskarno.«

Na četnem zborovanju so za komandirja izbrali Albina Pibernika, za prvega komisarja pa Oskarja Šavlija. Za delo v agitaciji in propagandi so predložili dvojico: Zane Dolharja in Milenka Šobra. Slednjič, po objavljenih volitvah, je imela četa takole sestavljeno vodstvo:

— Komandir čete: Albin Pibernik, delavec z Jesenic, član KP, padel 1943. leta;

— Komisar Oskar Šavli, profesor iz Maribora;

— Namestnik komisarja: Pavle Žaucer, inženir agronomije iz Selnice ob Dravi;

— Vodnik Viktor Dobrila, padel med umikom iz Užic 1941. leta;

— Za agitacijo in propagando: Zane Dolhar, padel 1943;

— Intendant Franc Šimek, delavec iz Maribora, pogrešan od časa umika iz Užic 1941. leta.

Pri zbiranju ljudi in organiziranju čete so bili najbolj delavni Albin Pibernik, Milenko Šober, Pavle Žaucer, Oskar Šavli in drugi. Na zborovanju je Ivan Maček govoril o namenu ustanovitve in nalogah čete. Poudaril je, da se morajo v četi zbrati vsi borci Slovenci, ki so že zdaj v raznih enotah po Srbiji. Posebej naj bi se posvetili mobilizaciji ljudi na osvobojenem ozemlju in jih čim bolj množično vključevali v boj proti okupatorju. Četa naj bi rasla v akcijah, ki bi jih opravljala skupaj z drugimi enotami v Srbiji. Tako bi se obogatila z izkušnjami, prekalila v bojih in dobro opremila z orožjem. Tako izveščana borbeno enota bi se prek Bosne in Hrvatske v primeren času prebila do Slovenije in pomagala tamkaj v borbah za osvoboditev svoje dežele.

V četi so ustanovili partijsko celico, v kateri je bilo pet borcev, in skoevsko organizacijo s sedmimi člani. V razmerju do celotnega števila borcev je bil ta odnos organiziranih in neorganiziranih ugoden, kar je dajalo četi nujno moralno in ideološko politično trdnost.

V dneh ustanovitve Slovenske partizanske čete so v Užicu slovesno proslavljali 24-letnico oktobrske socialistične revoluci-

je. V teh manifestacijah so sodelovali tudi borci Slovenske čete, kar je pomenilo zanje veliko čast in obveznost. Zvečer na dan proslave je četa prisostvovala kulturni prireditvi v bivšem sokolskem domu, potem pa je sodelovala v veliki povorki po mestu. Tudi Slovenska četa je nosila transparente in partijsko zastavo in na trgu, kjer je bil glavni del proslave, je stala spredaj. O sodelovanju Slovencev na proslavi oktobrske revolucije je Borba v članku Veliki praznik zabeležila tudi tole:

»Toplo je bil pozdravljen govor predstavnika slovenskih partizanov, ki je govoril o boju vseh narodov Jugoslavije proti fašizmu. Vzpostavitev te borbene skupnosti pomeni najdražji dogodek v njihovi zgodovini. Nemčija in Italija ne priznavata malim narodom pravice do življenja. Dalje je članek govoril o zgodovini narodnoosvobodilnega gibanja slovenskega ljudstva. Pozival je k pogumu in borbi. »Združuje nas rdeča peterokraka zvezda na naših nacionalnih trobojnicah. Ta zvezda bo združila vse nas v boju za svobodo. Zmaga je z nami, kajti ta boj vodi herojska komunistična partija.«

V duhu nalog, zastavljenih ob ustanovitvi, so se borci Slovenske čete odpravili v boj proti sovražniku in v akcijo pridobivanja novih borcev.

Milivoje Marinković
(Iz knjige ODPRTA SRCA)

SPOMIN

Pred novim letom 1973 je prispelo iz Slovenije v Valjevo dosti čestitk. Za mnoge Valjevčane so bila to najlepša voščila. Dragotinu Ristiću in njegovi ženi Grozdani je pisala družina Gustija Avguščina z Jesenic: »Večkrat se vas spominjamo in mislimo, kako vam gre in če ste zdravi...«

Tako, kaj smo mogli, se spominja Dragutin Ristić. Videli smo kolono, kako stopa, matere nosijo v naročju otroke, dež lije... Skoraj na en mah sva se z mojo Grozdo obrnila drug k drugemu, ko da bi hotela reči: pomagati jim moramo. Naslednjega dne sem odšel v kasarno in rekel: »Prijatelji, vzeti bi želeli dve družini!« Iz njihove kolonije so izdvojili Gustija Avguščina, njegovo ženo Jovo in njuni dve hčerki Jeleno in Jano. Zatem Janka Avsenika, njegovo ženo Milkico in devetletnega sina Mirka. Kasneje je k nam prišel tudi Ludvik Avguštin, ki je bil samec. Dali smo jim po dve sobi. Razumeli smo se kot pravi bratje in sestre. Radi smo se imeli in se ljubili. Trpeli, skrivali in delili vse, kar smo imeli. Kasneje sta se zaposlila v Vistadu, Ludvik pa je delal v trgovini. In ko je prišla osvoboditev, je Gusti takoj odšel v Slovensko brigado. Za njim sta se odpravili tudi njegovi hčerki Jelena in Jana. In kmalu smo spet ostali sami. Tole je edini spomin nanje: tale omarica. To je moj najdražji spomin. Napravil jo je Janko Avsenik 1942. leta, v morda najtežjih časih vojne. Znova smo se srečali šele, ko je prvi vlak bratstva

in enotnosti odpeljal 1962. leta v Slovenijo. Gledali smo se, gledali, besed je zmanjkalo, poten, pa smo vsi zajokali. »Dragi naši prijatelji, naši dragi bratje,« Tako so nam govorili. Objemali smo se in poljubljali. Nikoli ni bil nikomur prirejen takšen sprejem kot nam, ko je pripeljal prvi vlak iz Srbije.

Mnoge družine Slovencev so ves čas vojne stanovale pri Valjevčanih. Pri starem Milošu Koraču je živela družina Rudolfa Ahačiča: oče, mati in troje hčera, pri Ljubinki Erčić pa je jedel njihov mali devetletni sin Rudolf. Včasih je prišla zvečer vsa družina k Erčićevim. Otroci so prepevali lepe slovenske pesmi in se veselili, saj niso razumeli žalosti in teže vojnih dni.

Nikoli ne bom pozabila tistih dni in naših bratov Slovencev, pravi Ljubinka. In oni ne nas. To smo najbolj čutili, ko smo jih obiskali 1962. leta. Čim smo stopili na njihova tla, nas je zagrnila neizmerna ljubezen. Dekleta so nenehno hodila po vlakih in nas prosila: »Naši dragi, naši najdražji, prosim, vzemite!« Nam pa ni bilo do pogostitve. V grlih nas je dušilo... Ta sprejem mi bo ostal med najlepšimi spomini, kar sem jih doživela. Tega ne znam povedati, nimam besed, da bi povedala. Niti oni. Slišala sem, kako nam govorijo »naši dragi bratje in sestre«, drugega nič, takoj sem zahlipala v solzah. Potem smo vsi jokali. Obljubili smo si, da se ne bomo in ne moremo pozabiti. Tako so govorili tudi otroci, ki so se rodili v Srbiji v tistih težkih dneh. Vse to nas je prepričalo, da bo obluba ostala...

Milojko Marjanović
(Iz knjige ODPRTA SRCA)

KAKO JE NAŠTAJALA SLOVENSKA PARTIZANSKA ČETA IVANA CANKARJA

Za občo usmeritev izgnancev in njihovo vključevanje v narodnoosvobodilno gibanje so odigrali veliko vlogo razni uporniški listi in proglašali. Tako so na primer užiške Vesti objavile tudi članek Slovence pod Hitlerjem, v katerem je bilo dokaj informacij o usodi Slovencev pod fašizmom in zlasti tistih pod nemško oblastjo. Zatem je navajal tudi besede štajerskega »fuehrerja« Ueberreitherja, da »čez pet let v današnjih slovenskih krajih ne bo več Slovencev...« Po drugi strani pa so narodnoosvobodilni odbori z velikimi napori poskušali skrbeti za siromake in izgnance. V članku Napori narodnoosvobodilnih odborov in naše dolžnosti so jasno obrazložili probleme, ki jih je moral rešiti Mestni narodnoosvobodilni odbor v Užicu, vendar pa tudi naloge meščanov, vključno z izgnanci. Navedeno je število 1000 družin, okrog 3500 ljudi, ki jih je treba prehranjevati in preskrbeti s kurjavo. Med to število 3500 ljudi spadajo tudi izgnanci. Vemo, da je vprašanje izgnancev resno in težavno in prav zato morajo vsi tisti, ki so to del našli zavetišče, podpirati narodnoosvobodilni odbor, kajti borba, ki poteka tod proti okupatorju, je tudi njihova borba. Sleherni izganec, Slovenec, Makedonec ali Bosanec, lahko prispeva dosti k osvobodilnemu boju, s puško ali z delom v zaledju. To mu nalagata zavest in čast, kajti le na takšen način se lahko bori za svobodo svoje domovine in svoje dežele.

Mestni narodnoosvobodilni odbor v Užicu je sklenil, da bo vsem izgnancem posebej obrazložil vse probleme in jih opozoril na najnost njihove vključitve v narodnoosvobodilno gibanje, zato je sklical miting vseh izgnancev iz mesta in okolice.

Za sklicanje tega zborovanja se je zavzel tudi Edvard Kardelj, ki je bil takrat v Užicu, ter še nekateri slovenski izgnanci. Oskar Hudalet je povedal, da se je dogovarjal s Kardeljem za sklicanje mitinga vseh tako imenovanih beguncev, Slovencev, Bosancev in drugih. Na tem mitingu sta govorila Kardelj — o političnem in vojaškem položaju in o najnost skupnega boja proti okupatorju — ter Oskar Hudalet.

Miting je bil 16. oktobra 1941. leta v dvorani sokolskega doma, v katerem so bila najpogostejše javna zborovanja in prireditve v Užicu. Na mitingu so govorili predstavniki Mestnega narodnoosvobodilnega odbora in štaba Užiškega partizanskega odreda. Poudarili so, da bodo izgnanci v sleherni zadevi izenačeni s položajem drugih meščanov Užic ter da bodo tudi njihova vprašanja reševali vzporedno in na enak način z vprašanji, ki se zastavljajo meščanom. Predložili so tudi ustanovitveni »begunjskega komiteja« zaradi sodelovanja z narodnoosvobodilnim odborom. Poleg omenjenega je poročevalec Borbe s tega mitinga zapisal tudi tole: »Ob koncu je bil izdan proglas beguncem, naj čim aktivneje podpirajo boj za osvoboditev, ki se odvija v vsej naši državi, naj stopajo v narodnoosvobodilne odrede in se s puško v roki borijo za svobodo svojega ljudstva, ker je to edina pot, ki jih bo popeljala na njihove zapuščene domove. V tem duhu je bila sprejeta tudi resolucija, ki so jo pozdravili s ploskanjem.« Vsekakor gre za resolucijo, ki so jo sprejeli izgnani Slovenci. V Borbi št. 2 21. oktobra 1941. leta je bila objavljena v celoti v slovenskem jeziku pod naslovom »Slovenci, domovina kliče!«

V uvodnem delu govori resolucija o začetku vstaje v Sloveniji in poudarja, da so v njej partizani kot edine oborožene uporiške sile, zatem pa poudarja še naslednje: »V trenutku, ko nam akcije slovenskih partizanov vračajo upanje na skorajšnjo vrnitev v Slovenijo, se moramo v Srbijo izgnani Slovenci vprašati, kaj je sedaj naša naloga? Ali smemo še nadalje čakati, da nam slovenski partizani sami in z lastno krvjo, boreč se pod najtežjimi pogoji, odprejo vrata za povratak v domovino? Ne! Naša sveta dolžnost je, da se vsi sposobni moški začnemo prijavljati takoj v sloven-

Albin Pibernik

ska partizansko četo, ki se snuje na ozemlju osvobojene Srbije. Čim več nas bo in čim prej se bomo prijavili, prej bomo lahko piheli na pomoč bratom v domovini.

Moški, ki za borbo niste sposobni, slovenske žene in dekleta širom Srbije, pomagajte! Agitirajte za vstop v slovensko četo, stavlajte se vsak po svoji sposobnosti na razpolago partizanskemu gibanju!

Nihče ne sme zanemariti svoje zgodovinske dolžnosti. Čas oklevanja in kakršne koli bojazni je za nami. Po naših delih nas bo sodila zgodovina slovenskega naroda.

Slovenci v Srbiji, odzovite se klicu za sužnjene domovine!

Resolucija je opozorila na nekaj pomembnih dejstev, nujnih za pravilno usmeritev Slovencev, izgnanih v Srbijo. Predvsem poudarja obstoj enotnega osvobodilnega gibanja na vsem ozemlju Slovenije, da se ustanavljajo partizanski odredi pod vodstvom Glavnega štaba Slovenije kot edini borbeni odredi in da je Glavni štab podrejen Vrhovnemu štabu narodnoosvobodilnih partizanskih odredov Jugoslavije, v katerem ima svojega predstavnika. Z opozarjanjem na ta dejstva naj bi nevtralizirali propagandni vpliv raznih kvilinskih skupin (nedicevci, četniki Draže Mihailovića), ki so mu bili izpostavljeni Slovenci v Srbiji.

Med izgnanci so se nekateri vključevali v srbske partizanske enote že od začetka vstaje. Pri njih je pravzaprav vzniknila misel o ustanovitvi posebne slovenske partizanske čete. Sredi septembra je Milenko Šober iz Užiške Požege odšel v Požeško partizansko četo, v kateri so bili že Albin Pibernik, Ivan Mužak in Blaž Kralj. Bili so v istem vodu. Kot pripadniki Požeške čete so sodelovali v bojih s četniki pri Kosjeriću od 27. do 29. septembra, skupaj s 3. ariljsko in nekaterimi borci Črnogorske čete. Četnike so pregnali proti Ravni Gori. Tamkaj se je tudi porodila zamisel o ustanovitvi slovenske čete, o kateri pripoveduje Milenko Šober naslednje:

»Ko smo zavzeli in osvobodili Kosjerić, smo obiskali tudi nekaj Slovencev, ki so bili tam v izseljenški koloniji. Tako smo bili nekega dne tudi pri Oskarju Hudaletu, tam je padel predlog, da bi se vsi Slovenci, ki so bili raztreseni po raznih srbskih enotah zbrali v posebno četo ali v kakšno drugo enoto, kjer bi bili skupaj. Vzrokovi in misli za takšno naše mnenje je bilo več. Zdelo se mi je, da bi bila dolžnost vseh, predvsem izseljenih Slovencev, da bi se v Srbiji borili proti nemški okupaciji in drugim sovražnikom, še posebno zaradi tega, ker so bile družine izseljencev v breme civilnim oblastem. Poleg tega nas je vsekakor vodila želja, da bi kot posebna slovenska četa lahko odšli z orožjem v Slovenijo in se tako v svojem kraju borili proti okupatorju.«

Po dogovoru v Kosjeriću je Oskar Hudalet odšel v Užice, v Vrhovni štab, in tamkaj predložil ustanovitev čete. »To misel sem v Užicu obrazložil tovarišu Kardelju, ki je z njo takoj soglašal in bil navdušen.« Ob tej priložnosti je bilo sklenjeno, naj bi 16.10. sklicali miting vseh izgnancev, ki smo ga že prej omenili in na katerem je bila uradno prvič sporočena odločitev o ustanovitvi slovenske partizanske čete.

Šobra in druge Slovence iz Požeške čete so obvestili, da Vrhovni štab soglaša z ustanovitvijo čete, in poklicali so jih v Užice na pogovor o nadaljnjem delu. Akcija je potekala dalje s propagiranjem prek tiska in pošiljanjem aktivistov na teren, kjer naj bi mobilizirali ljudi.

Poleg poročila z mitinga »vseh beguncev« in resolucije »Slovenci, domovina kliče!«, je Borba objavila tudi brzojavko, ki je bila iz Slovenije odposlana že konec septembra. Objavljamo jo v celoti:

»Pozdrav slovenskih partizanov srbskim partizanom!

S konference predstavnikov vseh političnih skupin, ki sodelujejo v slovenski Osvobodilni fronti in ki je bila konec septembra, je bila poslana tudi naslednja brzojavka:

Srbskim, hrvatskim in črnogorskim partizanom.

Vrhovnemu štabu narodnoosvobodilnih partizanskih odredov Jugoslavije.

Bratje! Pošijamo vam plameteče pozdrave Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora in slovenskih partizanov. Izražamo vam svoje občudovanje zaradi vašega požrtvovalnega boja proti okupatorju, in vam sporočamo, da so se vašemu junaškemu boju za svobodo pridružile tudi slovenske partizanske čete, ki se s puško v roki borijo za naš skupni cilj. Živela svoboda! Živeli partizani!

Po kolonijah so bili sestanki, na katerih so pozivali izgnance, naj se pridružijo gi-

na valjevskem sejamskem trgu v maju 1942. Še v zadnjem trenutku pogumen je glasno napovedal poraz fašizmu. Zgodilo se je dopoldne, ko smo tiho ždeli v gimnazijemskem poslopju nasproti trgu: mladi srbski dijaki in jaz pregnanec med njimi, vsak potopljen v svoje misli, a se nihče ni ozrl skozi okno. Dva dni je junak mrtev visel tam kot okupatorjeva grožnja živim, v resnici pa je klical k maščevanju.

Toda vse te in druge represalije niso mogle ustaviti naraščajočega odpora svobodoljubnih patriotov. Ob nemškem porazu pri Stalingradu smo zadihali bolj sproščeno. Z našimi gostitelji smo se zblížili še iskreneje. Čutili smo, kako nas vežejo isti cilji in težnje.

V Valjevu samem je v tem času vladalo zatišje. Okupacijska oblast je pričela izgubljati glavo. Načelnik — policije — navidezen sodelavec okupatorja — je bil povezan z osvobodilnim gibanjem. V prodajalcu starih oblek nihče ni mogel zasumiti sekretarja partijskega komiteja v Valjevu. V tovarni Vistad so skoraj vsak dan odpovedali stroji. Dolgo nihče ni slutil, da je to sabotaža — delo tam zaposlenih jeseniških železarjev. Tudi v manjših podjetjih in ustanovah so bile ustanovljene celice, ki so pripravljale teren za osvoboditev in za vzpostavitev nove, ljudske oblasti.

Stevo Šink nadaljuje:

— Leta 1943 je naše taborišče po naročilu komisariata za begunce in preseljenice v Beogradu spremenilo svoje ime v združenje slovenskih izgnancev v Valjevu. To zato, ker člani niso več stanovali v skupnem domu, temveč posamično po zasebnih hišah, kjer jim je bilo udobneje. Zdrženje je ves čas uspešno vodil neutrudni, nesebični Cvetko Kristan, preizkušen organizator. Pred oblastmi in organizacijami je zastopal naše koristi in posredoval za podpore, da se je mogla vzdrževati skupna kuhinja za najpotrebnejše.

Sodelovanje četnikov Draže Mihajlovića z okupatorjem je postajalo vse vidnejše. Komandanti četnikov, ki so se nazivali »vojvode«, so izsiljevali velike vsote denarja od premožnejših prebivalcev. Ob »čistkah« proti pristašem partizanov so ponoči mimo nemških straž z domov odvajali posameznike ali skupine oseb. Postavljali so jih pred svoja vojaška sodišča in jih po že vnaprej dogovorjenih obsodbah poklali.

Tako so v noči od 23. na 24. december 1943 iz Valjeva odpeljali devet uslužbencev kovinske industrije Vistad, ker da so člani partijskega komiteja. Enega so ubili takoj po aretaciji, ker je vpil na pomoč, dva so pozneje izpustili, šest pa so jih obsodili na smrt in poklali. Njihova trupla so vrgli v neko brezno pri vasi Babina Luka, blizu Valjeva. Med temi žrtvami so bili tudi inženir Drago Kavčič, sin izgnanega postajnega načelnika v Kranjski gori, ter Tržčana Radko Horvatič in Lojze Luin. Ti trije so bili zavedni Slovenci ter hudi nasprotniki okupatorja in njegovih pomočnikov.

V letaku, ki ga je izdal štab valjevske brigade jugoslovenske vojske u otadžbini in je bil najden po osvoboditvi Valjeva, je bilo o tem zločinu rečeno: »Mi smo pričeli čistiti čaršijo od teh gadov...« Letak navaja imena dne 25. dec. 1943 umorjenih in se zaključuje s stavkom »Naj vedo komunisti, da se nam ne morejo nikjer skriti«. Vse to je še povečalo sovraštvo do okupatorja in njegovih sodelavcev.

Leta 1944 so četniki skupaj z nedicevci prirejali javne shode ob navzočnosti nemških oficirjev. Tudi Ljotić je nekoč z nemškim oklopnim avtom prišel v Valjevo, da je v oficirskem domu govoril o nepremagljivosti Nemčije.

(Iz knjige Fran Roš: Slovenski izgnanci v Srbiji 1941—1945)

POGREB IVANA POTRATE

Bližala se je zima. Veter je prinašal s planin vonj po snegu. V majhni hiši v ulici Kneza Jovice št. 22, pri Zori Vučković in njenem očetu in materi, je že dalj časa živel stari Jože Vidmar z ženo Marijo in hčerka Marijo in Ivko. Stari Jože je še včeraj nabiral veje ob reki, da bi vsaj malo ogrel sobo. Sneg je padel in dekletci sta sedeli v nezakurjeni sobi in pisali domače naloge. Marija je imela 14, Ivko pa 15 let. Vpisani sta bili v valjevsko trgovsko akademijo. Očetu in materi, ki sta ju varovala, je na blelih obrazih včasih vzdrltel nasmeh.

V tej družini so delili vse, kar so imeli. Revni upokojenec Toša Vučković, njihov gostitelj, se je tudi sam s svojimi otroki mučil ter trpel, saj je bilo komaj za življenje. Ničesar niso imeli, da bi pomagali svojim gostom, stari Jože pa je vse bolj slabel. Slabo se je počutil, dokler nekega dne ni nenadoma in tiho umrl. Prav tako tiho so ga tudi pokopali. In Mariji ter Ivki njun očka ni mogel več s pustih bregov reke prinašati bornih drv in iveri, da bi si vsaj malce ogreli prste ter pripravili domače naloge. Potrti sta sedeli v majhni sobi zraven matere in jokali...

Vendar to niso bile prave solze za umrli izgnanci. Prvi od Slovencev, ki so umrli, je bil Ivan Potrata. Umrl je 28. oktobra 1941. leta, 5. novembra pa je umrl Jožef Božič, delovodja z jeseniške železarne. Iz transporta v Valjevski Kamenici je prva umrla Metka Trahunc z Bleda, tekstilni tehnik. Zatem je 28. novembra v beograjski bolnišnici umrl Danč Čebulj iz Radovljice, zatem Frančiška Grašek z Javornika.

Pogrebi so bili organizirani tako, da so predstavljali protest izgnancev in meščanov Valjeva. Vsa kolonija izgnancev iz Slovenije je stopala v dvoredih za krsto. Od slehernega pokojnika so se poslovili z govorom, ki ga je imel eden od izgnancev. Govornik je izkoristil pogreb in prisotnost

zbrane množice, da je v ezopovskem jeziku namenil besede protesta okupatorju in nemškimi hlapcem.

Sovražnik je reagiral na svoj način. To se je zgodilo, ko je umrl Ivan Potrata. Pred vojno je bil znan gledališki igralec in človek, ki se je upiral protijudskemu delovanju klerikalnega duhovništva. Njegov pogreb je bil posebno značilen. Ko se je pogrebni spreved odpravil proti mostu na koncu mesta, so Nemci vse pogrebce legitimirali. Pogrebci so po enournem čakanju odšli dalje proti pokopališču, tedaj pa so začele nad njimi žvižgati topovske granate. Streljanje ni ponehalo niti na pokopališču. Ljudje so se razšli in truplo nesrečnega Potrate so pustili v kapelici na pokopališču. Šele naslednjega dne sta prišla dva izgnanca in z grobarjevo pomočjo pokopala Potrato brez pogrebni slovesnosti.

Iznanci so v noči 23. decembra 1943. leta doživeli nove težke ure. Okrog polnoči so četniki v sporazumu z Nemci vdrli v Valjevo in pričeli loviti ljudi. V mestu so ostali le uro ali dve, vendar so do kraja opravili svoj krvavi posel. Odpeljali so tudi 11 delavcev takratne tovarne VISTAD, zdaj KRUSIK. V tej skupini so bili tudi trije Slovenci: ing. Drago Kavčič iz Kranjske gore, Radko Horvatič in Lojze Luin iz Trsta. Vsi trije so bili mlajši od 30 let. Za Radka Horvatiča so govorili, da je njegovo pravo ime Rudolf Horvatič, da je bil član skupine primorskih antifašistov in je moral zaradi tega zbežati iz Trsta.

Četniki so od 11 odpeljanih dva izpustili, druge — med njimi tudi vse tri Slovence — pa so 25. decembra ustrelili v gozdu Lisice pri vasi Bahine Luke, nedaleč od Valjeva. Po streljanju so jih pometali v jamo.

Milojko Marjanović
(Iz knjige ODPRTA SRCA)

Spomin iz Valjeva v prvih mesecih 1941. Na sliki je ob drevesu Jože Božič, ki je kot drugi Jeseničan preminul v Valjevu, žena z ruto je Bokalova mama, sedi pa Pepček Ravnik, ki je padel v narodnoosvobodilni borbi, poleg družine Lojzeta Božiča in nekaterih drugih izgnancev

Predsednika občinskih skupščin Valjevo in Jesenice, Sreten Janković in Slavko Osredkar, sta na slavnostni seji 1. avgusta 1975 podpisala listino o pobratenju med obema občinama

Predsednik občinske skupščine Valjevo Sreten Janković med pozdravnim govorom na slavnostni seji občinske skupščine Jesenice 1. avgusta 1975, ob podpisovanju listine o pobratimstvu

Delegati in predstavniki družbenopolitičnih organizacij na seji občinske skupščine Jesenice 1. avgusta 1975, ob podpisu pobratimstva med občno Valjevo in Jesenice

Delegacija občinske skupščine Valjevo, ki se je 1. avgusta 1975 udeležila podpisovanja listine o pobratimstvu, je obiskala prizorišče prve borbe jeseniških partizanov na Obranci. Trije od udeležencev te bitke so jim razložili takratne dogodke

Člani delegacije občine Valjevo na otvoritvi razstave v Kosovi graščini ob lanskoletnem občinskem prazniku

Zenski pevski zbor Jesenice je izvajal krajši koncert na slavnostni seji občinske skupščine Jesenice ob podpisu pobratimstva med občno Valjevo in Jesenice

V SPOMIN PRVOBORCU

KARLU KOZARJU -ROMIJU

v teh prvih mesecih okupacije vedno bolj zahtevna pa tudi vedno bolj nevarna. Pri tem njegovem delu mu je bila zvesta pomočnica njegova življenjska tovarišica.

Koncem januarja 1942 se je skupaj z življenjsko tovarišico odločil za vstop v partizanske vrste. V dolini je bilo že preveč nevarno in njegovo delo ni moglo ostati več prikrito pred gestapom in njihovimi agenti.

Njegove življenjske izkušnje in dobra politična orientiranost so bile velika pridobitev za jeseniško partizansko četo pod Stolum. Vsakodnevni politični sestanki in razgovori, v katerih je sodeloval, so bili borbem v kasnejših mesecih močna politična opora za delovanje. Kot strokovnjak je izredno veliko pomagal pri raznih sabotažnih akcijah in s svojim znanjem in izkušnjami prispeval, da so bile tudi uspešne. Nemški okupator je besnel sprito vsakodnevni in uspešni sabotaž v dolini, naj si bo na železnici ali mostovih.

Kot dober politični delavec je tudi kasneje ostal najprej politični komisar v četi Cankarjevega bataljona gorenjskega odreda, zatem pa politični komisar Gregorčičevega in Stražarjevega bataljona. Čeprav odtrgan od svoje življenjske tovarišice, ki jo je Gestapo aretirala, ko se je po februarjski borbi na Stolu leta 1942 zaradi hudih ozeblin zdravila v dolini, ni kolebal in je svojo politično in vojaško dolžnost vseskozi vestno in zavestno opravljal. Z enako zavzetostjo in vestnostjo je kasneje prevzel partizansko bolnico Gorenjske in nato kokrškega odreda. Dvakrat je komaj ušel okupatorjevim kroglam in pri tem dobil le lažje rane. Tako je prekaljen v štiriletni borbi dočkal svobodo.

Po osvoboditvi ga srečamo na številnih dolžnostih. Že junija 1945 je postal komandant zbirne baze za internirance na Plavžu, kjer je več kot eno leto očetoval skrbel za povratnike iz koncentracijskih in drugih taborišč Nemčije. Kasneje je postal vodja prve reševalne postaje na Jesenicah in postavil temelje današnji moderni reševalni službi. To delo je opravljal vse do upokojitve.

Na družbeno-političnem področju je bil med prvimi, ki so na Jesenicah osnovali organizacijo Zveze borcev NOV in bil tudi dolgoletni predsednik občinskega odbora ZBZB NOV na Jesenicah. Srečujemo pa ga tudi na številnih drugih področjih družbenopolitičnega življenja in dela na Jesenicah in v občini. Kot komunist se je ves predal povojni obnovi in izgradnji domovine, za kar pa je bilo potrebno veliko žrtvovanja in samopreževanja. Pomembna vojaška odlikovanja in Spomenica 1941, so dokaz njegove uspešnosti in predanosti narodnoosvobodilni borbi in socialistični revoluciji.

Njegova skromna, vendar velika osebnost, njegova revolucionarna pot je in bo zgled mladim rodovom, ki bodo nadaljevali z izgradnjo samoupravnega socializma v Sloveniji in Jugoslaviji.

Drug za drugim odhajajo tisti, ki so se povezali s socialistično revolucijo že v prvih njenih letih. S smrtjo KARLA KOZARJA-ROMIJA pa je med njimi nastala nova vrzel. Trinajst jih je še ostalo od čete jeseniških borcev, ki so vzdržali v boju od tistih dni pred 35 leti pa do osvoboditve leta 1945. Čez 50 jih je padlo že v času narodnoosvobodilne borbe širom Slovenije, med njimi tudi jeseniški narodni heroj Matija Verdnik-Tomaž na avstrijskem Koroškem. Romi je vzdržal v oboroženem boju za zmago socialistične revolucije in povojni izgradnji samoupravnega socializma vse, dokler ga ni bolezen preprečila v nadaljnjem boju. Vendar pa je bil s tem bojem z vsemi svojimi čustvi še prizadeto povezan, vse do svoje smrti.

Življenjska pot Karla Kozarja je pot delavca, ki se je že v svoji mladosti srečal z vso grenkobo proletarca, ki so mu bile roke in delo vse premoženje. Kot sin majhnega prekmurskega kmeta iz Veržetja je moral že s šestnajstim leti v svet za delom. Poiskal si je delo v takratni jugoslovanski vojni mornarici in postal mornar na podmornici. Na številnih potovanjih po našem morju pa tudi izven je kaj kmalu spoznal, da je življenje težko in vse preveč krivično do tistih, ki so si morali v potu svojega obraza služiti vsakdanji kruh. Revolucionar Jože Kranjc, s katerim je prišel skupaj v mornarico, je njegova lastna spoznanja še utrdil. Zato ni bilo potrebna posebnega prepričevanja, da se je še zelo mlad vključil v tisti najnaprednejši del delavskega razreda, ki si je začetek neizprosne borbe proti izkoriščanju in izkoriščevalcem.

Leta 1938 se je Karl Kozar zaposlil v takratni kranjski industrijski družbi na Jesenicah in tu se bolj spoznal, da bo borba delavskega razreda še trda in neizprosna. Kmalu je spoznal dovolj somišljenikov in nazadnje še svojega starega znanca iz mornarice Joža Kranjca. Na sam delavski praznik, 1. maja, pred 35 leti sta ga prav in Franc Resman vključila v vrste članov Komunistične partije Jugoslavije. V tem letu pa se je začela tudi njegova aktivna udeležba v boju proti fašizmu, za osvoboditev domovine in zmago socialistične revolucije.

Prve petokrake zvezde za partizansko vojsko so bile njegov izdelek. Iz njegove male tiskarnice je prišlo v partizane nešteto teh zvezd, ki so jih prvi partizani tako zvesto nosili na triglavkah ali celo na klobukih in kapah. Zavedal se je, da je bilo v tistih usodnih letih za slovenski narod zelo močno orožje obveščanje ljudi in propaganda. Zato ni bil slučaj, da so prav pri njem na domu namestili majhno, vendar pa zelo uspešno jeseniško ilegalno tiskarno. Tako je bila njegova naloga

NOVICE IZ SINDIKALNIH ORGANIZACIJ

PRODAJNI SEKTOR

15. maja so se sestali člani osnovne organizacije sindikata prodajnega sektorja in sprejeli sklep, da prispevajo 5.000 dinarjev iz sredstev osnovne organizacije sindikata, ki so jih sicer namenili za izlete. Hkrati je bilo postavljeno vprašanje kolikšna sredstva so bila nakazana iz republiškega sklada za pomoč ob elementarnih nesrečah, saj v ta sklad vplačujejo vse delovne organizacije. Pri pomnili so še, da naj bo ta pomoč kolikor se da hitra in da sredstev ne bi po nepotrebnem zadrževali, kar vsekakor zmanjšuje pomen solidarnostnih akcij.

Predsednik osnovne organizacije sindikata Jože Gračner je ob sklepu sestanka navzoče informiral, da izleta v kraje, ki jih je medtem prizadel potres ne bo in predlagal izvedbo izleta v Moravce.

O izvedbi izleta pa smo podrobneje pisali že v poročilu s seje izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata, ki je bila 21. maja.

ADJUSTAŽA ŠTEKEL JAVORNIK

Peta redna seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata je bila v torek, 18. maja. Kratko obrazložitev osnutka zakona o združenem delu je posredoval predsednik Mavro Lenardič, s pripombo, da je treba posredovati informacijo tudi kolektivu na skupnem sestanku, ki bo v sredo, 3. junija.

Na seji so za podpisnika samoupravnega sporazuma o ustanovitvi kluba samoupravljalcev imenovali Ludvika Pagona. Seznanjeni so bili še s programom praznovanja 100-letnice rojstva pisatelja Ivana Cankarja. Dogovorili so se, da bodo obiskali vsaj eno od predvidenih prireditev. Za prizadete ob potresu v Posočju so odobrili 1.000 dinarjev pomoči.

PROFILARNA JAVORNIK

Zbora delovnih ljudi 19. maja se je udeležilo 58 sodelavcev. Zboru delavcev je bila posredovana analiza stanja in samoupravnih razmer, ki jo je pripravil koordinacijski odbor. Osnutek zakona o združenem delu je obrazložil Vito Ravhekar. V razpravi sta bili posredovani dve pripombi. Tako naj bi v zakonu o združenem delu bolj natančno opredelili mesto in vlogo krajevne skupnosti kot osnovne celice in prostora, kjer živi in deluje delavec po opravljenem delu.

Kljub temu, da osnutek zakona o združenem delu predpisuje pravico delavcev o razporejanju ustvarjenega dohodka, je to pravico treba v zakonu posebej poudariti kot absolutno pravico in da te pravice samoupravljalca ne bi kršili, kot so bili to primeri doslej, kljub določilom ustave.

ELEKTRODNI OBRAT

V sredo, 19. maja je bila redna seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. O osnovah zakona o združenem delu je govoril predsednik osnovne organizacije sindikata Branko Pagon in opozoril na predvideno javno razpravo. Izvršni odbor osnovne organizacije sindikata se pridružuje pozivu občinske konference SZDL in občinskega sindikalnega sveta glede pomoči prizadetim ob potresu v Posočju. Strinja se s predlogom, da bi prispevali eno soboto v maju za pomoč prizadetim ob potresu. O tem predlogu bodo razpravljali na sestankih samoupravnih delovnih skupin.

Predvidevajo, da bo javna razprava o ustanavljanju kluba samoupravljalcev v dneh od 1. do 15. junija. Še pred tem bodo na seji izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata obravnavali ustrezno gradivo. Za podpisnika samoupravnega sporazuma o ustanovitvi kluba samoupravljalcev so imenovali Janeza Kosmaka, medtem ko naj bi bila delegat v tem klubu sodelavka Tončka Divjak.

KADROVSKI SEKTOR

Delovna konferenca osnovne organizacije sindikata je bila v četrtek, 20. maja. Zoran Krejič je posredoval analizo samoupravnih odnosov in poudaril, da je kadrovski sektor samoupravno razdeljen v sedem samoupravnih delovnih skupin. Tri samoupravne delovne skupine spadajo k osnovni organizaciji sindikata kadrovski sektor in štiri skupine v osnovno organizacijo sindikata družbena prehrana. Dodal je še, da so bile samoupravne delovne skupine v zadnjem času preobremenjene z obilico gradiva in da so bile glede na število sestankov aktivne, vendar pa ni bilo kvalitetnega poglobljanja v vsebino obravnavanega gradiva. Osnutek zakona o združenem delu je obrazložil tov. Poljšak. V razpravi

so sodelovali sodelavci Pogačnik, Varl in Krejič.

Predsednica osnovne organizacije sindikata je predlagala, da naj bi osnovna organizacija sindikata prispevala prizadetim ob potresu v Posočju 10.000 dinarjev. Predlog je bil sprejet, izvršni odbor sindikata Železarne pa bo sredstva nakazal odboru za odpravo posledic potresa.

Dosedanji predsednik Franci Pirč je prošil za razrešitev zaradi bolezni. Na njegovo mesto je bila izvoljena sodelavka Maja Junež.

SEJA KOMISIJE ZA ODDIHE IN IZLETE

Seja komisije za oddihe in izlete pri izvršnem odboru sindikata je bila v torek, 25. maja. V prvi točki dnevnega reda je komisija obravnavala vse prošnje za otroke mlajše od treh

let, ki želijo letovati v počitniških domovih v Biogradu ali v Crikvenici, kar pa jim sicer po okrožnici o oddihih ni dovoljeno. Komisija je vse prošnje ugodno rešila s pripombo, da starši nosijo vso odgovornost (močnejše postelje in podobno).

Člani komisije so obravnavali prošnje osmih razredov osnovnih šol Zirovnica, Gorje in Mojstrana, ki želijo nekaj dni preživeti v počitniškem domu v Crikvenici. Komisija je te izlete razdelila v predsezonsko obdobje, ko počitniški dom ni polno zaseden. Učencem omenjenih šol je odobrena tudi regresirana cena, kot za člane kolektiva, medtem ko spremljevalci plačajo polno ceno, kot člani kolektiva. Prav tako naj bi polno ceno plačali tudi učenci vzgojnega zavoda iz Preddvora.

JAVNA RAZPRAVA O OSNUTKU ZAKONA O ZDRUŽENEM DELU ORGANI UPRAVLJANJA

V prejšnji številki smo se seznanili z možnostmi odločanja vseh delavcev v temeljni organizaciji, danes pa pogledimo, kako osnutek zakona o združenem delu opredeljuje organe upravljanja.

Osnovni organ upravljanja dela in poslovanja v temeljni delovni in sestavljeni organizaciji je delegatsko oblikovani DELAVSKI SVET (v temeljni organizaciji z do 30 zaposlenimi pa opravljajo to funkcijo vsi delavci), zato ne sme biti nobene dileme več, kateri organi so enako pomembni ali celo pomembnejši kot delavski svet.

Pri sestavi delavskega sveta je treba upoštevati dva kriterija:

1) PROIZVODNI KRITERIJ mora zagotoviti zastopnost delegatov vseh sestavnih delov delovnega procesa v temeljni organizaciji. To za vas pomeni, da bo morala imeti vsaka samoupravna delovna skupina vsaj enega delegata v delavskem svetu. Število delegatov bo odvisno od števila samoupravnih delovnih skupin v temeljni organizaciji, zato bodo nekatere skupine zastopane z enim delegatom, druge pa z več delegati. To bo omogočalo vzpostavitev pravih delegatskih odnosov med delavskim svetom in njegovo bazo.

Vendar pa moramo ob tem upoštevati dejstvo, da se sestavi enotna kandidatna lista v temeljni organizaciji in da VSI DELAVCI VOLIJO CELOTNO LISTO, na kateri pa ima vsaka samoupravna delovna skupina svoje delegate. Temeljna organizacija je namreč dohodkovno, tehnološko in samoupravno zaokrožena celota, zato pomembnejše odločitve lahko sprejemajo samo vsi njeni delavci enakopravno in v medsebojni odvisnosti.

2) SOCIALNI KRITERIJ mora zagotoviti v delavskem svetu tak socialni sestav, kot ga imajo glede na kvalifikacijo, spol, starost ipd. delavci v temeljni organizaciji. Upoštevanje obeh kriterijev daje sindikalni organizaciji pri oblikovanju kandidatne liste izredno pomembno vlogo.

In kdo ne more biti član delavskega sveta? Osnutek predloga, da so to vsi vodstveni delavci, ki so delavskemu svetu neposredno odgovorni (individualni in kolegijski poslovodni organi ter drugi delavci, ki jih določa statut).

Na področju kolektivnih izvršilnih organov (razni odbori in komisije) zakon za nas ne prinaša nič novega, saj smo z njihovim delom že doslej zelo uspešno dopolnjevali delo delavskih svetov. Seveda njegovih pristojnosti ne moremo prenašati na te organe, ampak jim lahko zaupamo pripravo materialov, izvrševanje sklepov in konkretnih nalog. Edina novost predlaganih rešitev je v tem, da se med kolektivne izvršilne organe šteje tudi komisija za medsebojna razmerja.

Osnutek zelo podrobno razčlenjuje določila o POSLOVODNIH ORGANIH, čeprav je prav tisto področje, ki nas najbolj zanima – to je kolegijski poslovodni organ – prepuščeno v urejanje republiškemu zakonu. Odpadla je osnovna dilema. V katerikoli obliki organizacije združene dela je možen en sam poslovodni organ – individualni ali kolegijski, za katerega bi se morali odločiti predvsem v večjih delovnih in sestavljenih organizacijah. Sama poslovodna funkcija je zelo kompleksna in zahteva strokovno delitev dela in odgovornosti. Po drugi strani pa je utemeljenost kolegijskega poslovodnega organa tudi v tem, da v praksi ne bi več prihajalo do odločanja v kolegijskih direktorjih, čeprav je to neodtujljiva pravica delavcev. Član kolegijskega poslovodnega organa lahko postane katerikoli vodilni delavec, ki ga določa statut in je izbran z razpisom, vendar mora s svojo strokovnostjo prispevati k večji poslovni uspešnosti celotnega organa.

Tisti delavci, ki so kaznovani za gospodarske ali politične prekrške, ne morejo opravljati poslovodne funkcije. Ta se sestoji iz vodenja in odločanja o organizaciji dela in proizvodnega procesa. V ta namen pa poslovodni organ, lahko izdaja naloge za opravljanje določenih del. Odklonitev takega naloga se smatra kot težja kršitev delovnih obveznosti, če delavci tako predvidijo s samoupravnim sporazumom.

GLEDE DELAVSKEGA SVETA DELOVNE ORGANIZACIJE velja načelo, da mora imeti svojega (vsaj enega) delegata vsaka temeljna organizacija in delovna skupnost (če je teh več, ima vsaka samo enega delegata), sicer pa je njihovo število odvisno od števila delavcev v temeljni organizaciji.

V osnutku je novo tudi določilo, da ima delovna skupnost svojega vodjo, ki ga imenuje delavski svet delovne organizacije s soglasjem delavskega sveta delovne skupnosti. Te funkcije ne more opravljati noben poslovodni organ in tako tudi ne direktor delovne organizacije, ker bi v tem primeru istočasno izvrševal sklepe delavskega sveta delovne organizacije in delavskega sveta delovne skupnosti.

Albina TUSAR

»Boste v prihodnje tako reševali in razmišljali. Spravi naj letake na stanovanjske težave za novo prihodnjo, ga je zadel Miran. »Zse-ljuje te take iz dobrih stanovanj.« Zobeč obraz ni travil. Takoj je pri sahiranju. Miren, preneha od-»Če mene uprašujete, ni nimam pri tem,« je užaljeno odurnil Zobeč. »Na občini niso nikogar upražali za mnenje. Mimogrede, šel gestapa Reichmann, mi je pošiljal predod nekakšne letake. Nekam jih se-stavljen proglas. Kot sluti, se Reichmann nagiba k domnevi, da proglase piše izobraženec. Po slogu Natanko premetavajo usako bežev. Tudi nekakšno zvezo z ukradenim pisalnim strojem ugotavljajo. Neke-terim odličnjakom je sloušnica brezhibnost že bolezen.«

V kotičkih njegovih temnih oči je Miran opazil iskrico. »Pa le za hip. Hladno, kot da ga je Miran zausta-vil in oviral, da bo minuto zakasnil, se je Zobeč poslovil.«

Mirana pa je skrla huda boleči-na in strah. Tega mu Zobeč ni ome-nil po naključju. Posebej, ker nista o tem govorila. Zobeč slutil. Zakaj bi mu drugače omenil? Je to namig, kaj izgine v Ljubljano? Ali dobim koga drugega, da bo sestavljal po-ročila? In ravno zdaj, ko sem pre-mišljati, kak letak bom sestavljal, ob-izsej. Zobeč trepeče tudi za sina Joca, ki je skojec. Boji se, da bi ga Miran prehudo povlekel v upor.

Od strahu ni več miren. Podce-njevali se. Po čisti logiki, analizi prihaja Reichmann od pra-vilnega sklepa. Če bi Zobeč z njimi sodeloval, bi ga že zaprl, ko ni prava-zaprav se ničesar pomembnega napravil. Že v začetku, ko je bil pre-pričan, kako pretkano ravna.

Odpravil se je v mestni park. Ampak ko ga pozdravi dvoje ljudi, se zdrzne. Sedi v parku, tako zgodaj. Kaj si mislijo ljudje? Ne-nadno ga zgrabi hud strah, prega-njavica. Gestapo deluje širše, kot si predstavljajo. Varovati mora skromno tehniko, usakega človeka, a vendar delovati, kljubovati!

Mora se sprehajati, gibati, druga-če ga bo od razburjenja kap. Lističi ne bodo dignili poguma. Budili bodo skromno upanje, da je neke skupinica, ki sestavlja in trosi leta-te. Precej nedoločno. Pokazati jim moramo, da skupinica deluje prav v Miravi. To mora biti razvidno iz etaka. In več jih moramo razmo-niti, z letaki zasuti mesto. In če bi kdo ponovno preletel, potlej bi ljudje začutili, da se ne predajamo.

Ni mogel strpeti, čeprav ga je Zobeč opozarjal. V mislih je že se-stavljal besedilo. Ni strpel, moral je pisati. Edino kar se je trudil, zelo je ponačil slog. Potlej se je domislil: sestavim besedilo v domačem nareč-u, po Karadžičevem načelu: »Piši kot govoriš.« V klenem domačem jeziku, bo slog izginil. Napravil bo še nekaj napak in nihče ne bo uga-nil, kdo ga je sestavil.

Prešinila ga je nova misel. Pri-ložnost, da pokaže, kako prejšnjega sestavljalec ni več. Naj gestapo mi-sli, da je bil med izseljenimi, vendar se upor nadaljuje.

Piše kot bi bruhal znane misli. Tako čuti preprost človek. Tako bo tudi razumel.

Niti pol ure ni potreboval in pro-est, grožnja, poziv na upiranje je sestavljen. Suzana ga lahko do od-hoda na popoldansko delo natipka

Pri mlajših opazi zavist, ker bo v jeseni lahko v Ljubljani, ki se jim zdaj kaže kot srečen otok sloven-stva. Tam so Italijani strpnejši od Nemcev, tam je zdaj večina izobra-ženstva, ki ne bo zlepa klonila. Opazi, Joco bi šel rad z njim do do-ma, da bi mu spotoma povedal, kaj se je zgodilo. Ampak klofute so mu ušle strah. Ne upa zapustiti družbi-ce.

Oče je nataknen hodil okrog mize in čakal, da bo Miran spregovoril. Nalašč čaka, naj začne oče. Bo vsaj ugotovil, kako je sprejel streljanje. »Si slišal za napad?« je obotavljivo uprašal oče.

»Ne!« odurne Miran s polnimi usti. Naglo golta, potem doda: »Na trgu sem videl, kako sta dva gesta-povca klofutala dijake, ker so glas-no govorili slovensko.«

»Le kam nas bo to pripeljalo,« zatarna oče in boleče mršči obraz. Začuden odmahuje z glavo. »Nemci so precej pokazali svoj pravi obraz, naši skušajo vrniti. Ampak Nemci so močnejši. Ne moreš se upirati sili. Močnejši vedno zmaga. Tako je bilo v vseh vojnah.«

Noče poslušati očetovega modro-vanja. Posebej ne, ker bo ponovil že desetkrat prežvečene misli, ki jih ima za trdna življenjska spoznanja. Preverjal jih je petdeset let.

»Kaj pa se je zgodilo, da so videli Nemci tako razburjeni?«

»Slišal sem le to, najbrž bo držalo, da je nekdo urgel bombo v Heuserjevo stanovanje. Menda ima inženir nekaj prask po obrazu, sobo pa hudo razdejano. Kak četnik, kdo drug. Maščevanje, ker so precej nji-hovih somišljenikov izselili. Pravijo, ampak letake nisem videl v roki, da so po mestu raztrosili nekakšno pi-sanje, ki obsoja izselitev, grozi Nem-cem s povračilom in poziva na upi-ranje. Sreča, da nisi bil v mestu. Tako si izven suma. Kdaj se boš vrnil v Ljubljano?«

V Miranu igra od veselja. Radost lahko prenese na šolanje, Ljubljano. »Vpišem se, ko jeseni začno s pre-davanji, se vrnem. Dobil sem matu-ritetno spritevalo. Ker sem bil odlič-njak, sem oproščen mature. Tudi prejšnje ocene so zaključili.«

Oče se zadovoljen smehlja. Moj nadaljnji študij se mu je zdel nepo-trebno razpisovanje, saj bi po nje-govem za solidno pisarniško delo zadostovali štirje razredi gimnazije. Vse drugo se mu je zdelo za sina predelavca že preveč. Zdaj pa je bil nenaadno vesel, da se lahko umak-nem. Kot je najbrž mislil, na varno, saj so Italijani veliko bolj krotki od Nemcev. Pa še ti so hujski od Avstrij-cev, ki jih je on poznal v prvi sve-tovni vojni.

Čeprav je imel nesporne alibije, mu vseeno ni bilo prijetno, ko ga je prišel biviš orožniški narednik vodnik, Dacar, iskat, naj gre z njim na policijsko postajo. Kako lubez-niva maska, je spreletelo Mirana. Začetek je zmerom lubezniv. Am-pak tak je le videz. V uličici, ko sta sama, Dacar spregovori:

»Zaslišujejo glede učerajšnjega napada. Upam, da niste kako uple-teni.«

Je to lubeznivo opozorilo, namig, da lahko zbeži, če mi trda prede ali izživljanje? Obraz ne izda, kar Dacar misli.

»Imam najčvrstejši alibi. Včeraj popoldne sem se odpeljal v Celje, k sošolcu. Pravkar sem se vrnil. Lahko dokazem s številnimi pričar-mi.«

»Veste, iz mojih izkušenj vem: preveč čistim alibijem policisti ne zaupajo. Sumljivi so kot volovski do-kazi. Nekaj srednjega zasliševalca najbolj zbega. In odločnost, čeprav na meji nesramnosti.«

Gleda v Dacarja kot prikazen. Ta biviš orožnik, oblečen v novo, svetlo zeleno policijsko uniformo, ki se blešči od čistoče in odličnosti.

— Tudi za naju ni dosti časa. Kaj nameravaš zdaj? Medtem je neprenehoma ugibal, kako so nanjo delovali zadnji dogodki. Se bo odločila za hosto? Če bi se, bi najbrž že izginila, ali kani kaj drugega? Zato je prišel. To jutro je bilo zanj zelo naporno, kajti medtem je v celici igral pred Alešem do smrti izmučenega zapornika. V teh nekaj urah je imel veliko opraviti.

Četudi se je malo prej spominjala raznih sumničenj, zdaj Filipu ni skrivala, da ga je iskala zaradi pomoči.

— Saj to je tisto. Kaj zdaj?

— Si me zato iskala... Jaz pa sem mislil, da te ni več, da si tudi ti med aretiranimi ali pa že med partizani. Tudi sam sem že hotel odriniti.

Martina si je obrisala solze.

— Oba sva v nevarnosti. Saj je čudno, da naju že niso iskali, kaj misliš, ko bi se res umaknila v hosto?

Filip je slutil, da ga je to vprašala bolj zaradi lepšega, da ima v glavi že kak drug načrt. Kajti njen glas ni bil kdove kako trden in prepričljiv. Čutil je, da ga v resnici vprašuje za svet in da bo zdaj naredila tako, kakor ji bo rekli. Ni e motil, ko je sodil, da ji je prav Aleš dajal tisto trdnost, ki jo je dotlej kazala. On pa je še kar molčal in se delal kot bi naporno premišljeval. In ko ni ničesar rekel, je ponovila:

— Vse kaže, da so večino naših že pobrali. Kaj praviš na to?

Zdaj se je Filip zdrnil, jo pogledal, v resnici pa ugibal, kako naj jo pridobi za tisto, zaradi česar je prišel. Počasi je rekel:

— Vedno sem vedel, kaj delam in kako. To me je najbrž rešilo, da sem še prost. Čudim pa se, kako da so prišli Goloba?

Martina je zdaj pozabila na različne Aleševe opomine in vprašala:

— Aleš, zanj se bojim. Kaj, če ga ustrelje. Pa še sama sem v nevarnosti. Kako mu pomagati, kako ga rešiti?

— Pomagati? Rešiti? Se je čudil Filip. Kako misliš to?

— Ne čudi se, preveč rada ga imam. Dokler je bil tu blizu, v gozdovih, je bilo vse nekaj drugega. Zdaj, ko je ujet in vem, kaj ga čaka, ga res ne smem pustiti na cedilu.

Filip je poslušal in kimal.

— Da, da. Nekaj bi bilo treba storiti!

— A kaj? Misliš, da mu ne bi škodovala, če bi pobegnila k par-tizanom, kot jih je že več?

Filip je komaj zdrževal nasmeh, kajti to je bila že voda na njegov mlin. Kaj voda, reka. Je zdaj njena zavest, njena

IVAN JAN

52

MRTVI NE LAŽEJO

zagrizenost? Prvi korak je že storila. Toda ne naprej, in niti vedela ne bo, kakšno orodje bo v vlogi, ki si jo zdaj izbira sama. Pa tudi ne, kakšen je pri tem njegov delež!

Moral se je zadrževati, da se ne bi izdal. Nagrada za Aleša je bila tako rekoč že v žepu, zdaj pa bo z Wernerjevo pomočjo ugodil svoji in njegovi želji v zvezi z Martino. Kako to, da še ni pomislila, zakaj je še na prostosti? In to naj bodo ljudje, ki bi radi zrušili naciste? Smešno! Nazadnje bo postal lastnik domačije, s katere so ga pred leti tako rekoč nagnali in ga ogoljufali. Ko bo to za njim, bo uredil tudi z Golobom! Roza pa ne bo imela nepomembne vloge.

Zakaj ne bi zgrabil priložnosti, ki sem jo pripravljaval tako dolgo in se po navadi ponudi le enkrat v življenju, si je dopovedoval. Pa še to redko. Vojska nam dostikrat marsikaj ponuja. Znebil se bo tekmecev, sovražnikov in vseh, ki so mi na poti. Sinovi bodo zrasli in potem bom razdelil posestva. Prvi sin bo doma, kot je navada, drugi bo morda zagospodaril na Golobovem, tretji bo ostal z menoj v novi hiši!

— Če ga imaš rada, ni nič čudnega, je rekel. — Zato je prav, da mu hočeš pomagati. Toda kako? Si o tem že kaj razmišljala? Po mojem si storila prav, da nisi kar takoj pobegnila k partizanom. Če si kdaj storila kaj pametnega, je to doslej najpametnejše. Saj je vendar jasno, da bi s tem Alešu le škodovala. Tudi jaz bi delal tako kot ti. Aleš te bo zdaj potreboval bolj kakor poprej, ko si je lahko pomagal sam. Posebno ker gestapo veliko ve. Ni si težko zamišljati, kaj bodo počeli z njim.

Martina je bratovo razporedanje poslušala z neprikrito hvalež-nostjo.

— Prišel si kot naročen. A časa res ni dosti. Kako mu pomagati, kako ga rešiti vsaj smrti? Zdaj je še mogoče. Mislim, ugibam, pa ne pridem nikamor!

Sprva jo je celo pograbilo, da bi poskala partizane in jih pregovorila, da bi napadli zapore, kamor so vtaknili Aleša. A kaj, saj si slišala govoriti tovariše, da se tisti utrjeni in debeli zidovi ne bi niti zamajali pa če bi se jih lotila močna vojska, ne pa peščica parti-zanov. Dosegli bi ravno nasprotno. Padle bi številne žrtve, Aleša pa bi ustrelili že prej. Morda bi ga celo odpeljali drugam. Sicer pa ni bilo verjetno, da bi za kaj takega mogla nagovoriti partizane. Nemci so imeli močno utrjene postojanke. Zakaj potem žrtvovati malošte-vilne fante? Toda — saj bi jih skušali veliko rešiti!

Vendar pa tega še vedno ni zavrnila. Partizanom je tudi brez Aleša pripisovala veliko moč, vsaj hotela je to od njih. O tem se je hotela posvetovati s Filipom, ki je vojskovanje bolje poznal. Filip je že od vsega začetka slutil, da Martina o nečem premišluje, zato jo je priprljajal:

— Kaj imaš za bregom? Povej, o čem premišluješ?

Martina zdaj ni čakala:

— Ali tudi ti misliš, da je v graščini? Morda celo kaj več?

Filip je na to samo prikihal in dodal:

— Če bi vedel, bi ti že povedal. Zaradi tega sem prišel.

— Najbrž je tam. Veš kaj. Kako bi bilo, če bi partizani kaznil-nico nenadoma napadli?

Filip jo je ustavil:

IZ ALPINISTOVE BELEŽNICE

Ko smo si ogledali smer, katero smo imeli v načrtu za drugi dan, se spomnimo, da ne bi bilo slabo, če bi šli še nekoliko ugriziti prste na neznatne oprime in to v tako imenovano Bavarsko smer, na zidovih Aljaževskega doma to je od okna jedilnice do stranišča. Tako tja in sem ter še eno turo, okrog doma. Med tem se je v domu nabralo še nekaj planincev.

Večer je. Sedimo pred domom, pogovarjamo se, ugibamo, kakšne zapreke nam pripravlja stena Rokava, ki je še vsa po-krita s snegom in ledom. Imamo zelo spoštljiv odnos do nje. Za-vedamo se, da bomo naskočili smer, katere do sedaj še ni nihče plezal. Iz razmišljanja nas predramijo veseli zvoki harmonike, ki jo je stegoval oskrbnik Torkar. Postalo je prav živahno. Se-dimo pred domom, se smejimo in zbijamo šale. Pol devetih pri-čne nebo žareti. Vrhovi, odti v belo snežno odejo, so prišli blesteti. Kakor začarani strmino v to lepoto narave. Pogled nam bega od Sterja, Skrlatice, preko Špleta pa tja do Kukove špice ter na drugi strani na Triglav in njegov Ledenik. Ob dese-tih se odpravimo spat.

PREKO PLAT IN KAMINOV MALEGA ROKAVA

Dani se, komaj se porajajo prvi svetlobni žarki bližajočega se dneva, se prvi zbudi Maks in naju vrže pokonci. Hitro smo nared. Ob peti uri že zastavimo korake v tiho in mirno jutro. V domu je še vse mirno. Vreme kot naročeno, brez najmanjšega oblaka. Jutranja zarja se je že pričela umikati prvim sončnim žarkom, kateri so se polagoma razlivali po vrhovih. V tritrt ure smo že na velikem prodišču v kotlu pod Škrlatico in Roka-vom, kjer gremo v desno do konca grape in desno na malo tratičo. Pod steno smo, hitro se preobujemo v plezalne čevlje, zavremo čaj in se nekoliko založimo z jedjo. Cepine spravimo v nahrbtnike in nam je bilo žal, zakaj jih nismo pustili kar v Alja-ževem domu, ker so nas celo plezarijo zelo ovirali.

Ob sedmih smo vstopili v steno navezani na vrvi, za pasom pa nam zvenijo klini in kladi, ki smo jih to pot s pridom upo-rabili. Vstop je bil pet metrov desno od tratice v kamin in skozi njega v bele izprane plate. Preko njih se v desno zvrčemo v petnajstmetrski žleb, iz njega pa v stranski dvajsetmetrski pre-visni kamin. Stena je bila zelo težka, zato sem zabil varovalni klin. Sestopili smo v žlebu podobnem grapi in v desno preko navpičnega praga na rob. Dalje nas je vodila smer trideset do petintrideset metrov desno po peščeni polici, nato zopet preko previsa navzgor štirideset metrov (vstop vanje mali žleb, z dve-ma pragoma eno in pol metrski vrhov grmičev). Od tam smo šli v desno, po razdrapani travnatih polički na raz, po njem navzgor pod sivorjavo previsto steno. Tam smo postavili možica, k možici že delane smeri, jugovzhodne. Do sem smo delali prvenstveno. Naprej smo šli po srednjem razu, v katerem je v višini trideset metrov ozek kamin, ki je zelo globok ter na vrhu stisnjen. Tu smo se morali umakniti v desno in zopet v levo na polico, po kateri smo morali navzgor preko nekaj pragov, nato pa v desno v nov kaminček in preko nekaj peščenih poličk na

sedlo pod vrhom. Še nekaj metrov in na vrhu Malega Rokava smo. Steno smo plezali pet ur, je srednje težka, to je od tretje do četrte težavnostne stopnje.

Na vrhu smo, sonce stoji najvišje v zenitu in neusmiljeno žge, žega je vedno večja, doli v steni pa žuborijo male vodice, ki pritekajo izpod snega. Tako lepo se blestijo v soncu in nas vabi-jo, toda premagali in krotili smo žego. Vreme je bilo izredno lepo, da si nismo mogli želeti lepšega. Sem in tja priplava po nebu mal oblček, toda takoj izgine. Škrlatica in Oltar se blestita v svoji beli odeji in izgleda, kot da sta pokrita s samimi biseri.

Sedimo, počivamo, in se razgledujemo po prekrasnem vse-mirju mogočnih vršacev. Nekatere gori v Velikem Oltarju se utrga kamen, zamolklo bobni preko stene, dokler se ne ustavi na sne-žišču pod steno. Nekoliko nižje na zelenici se pase gams, sam je, ne meni se za družbo, pravi samotar.

V ostenju Oltarja, začujemo glasove, naveza, ki sestopa iz vrha na bivač II. Bili so naši tovariši Skalaši z Jesenic. Spuščajo se po snegu in zelo hitro se bližajo dolini Zajezera.

Ozračje pretrese strašno bobnenje. Vsi, kot na ukaz se obrnemo in vidimo, kako se vali ogromna lavina iz Stenarja. Utrgala se je še poslednja in to največja opast vrhu vzhodne stene, izgledalo je, kot da pada ogromni slap preko cele stene. Na nasprotni strani doline pa se dviga ves v kristalih ponosni kralj Alp Triglav in se greje na vročem soncu.

Čas za ogledovanje je pretekel in nas priganja, pot pa je še dolga. Sestopiti smo hoteli z vrha naravnost preko stene na bivač dve, pa smo se morali vrniti nazaj na vrh, ker smo imeli prekratko vrv za spust preko previse stene. Iz vrha smo sestopi-li po vzhodnem grebenu do Velikega Ozebnika in preko snež-ne zaplate v levo čez rob v bivač. Veseli nad lepo in uspešno turo si stisnemo roke v veseli zavesti srečne vrnitve.

FINANCIRANJE HUMANITARNIH ORGANIZACIJ

V skladu z družbenim dogovorom o skupni in splošni porabi v letu 1976 v občini Jesenice so samoupravne interesne skupnosti prevzele sofinanciranje redne dejavnosti humanitarnih organizacij in društev. Po tem dogovoru naj bi financirale občinsko zvezo društev prijateljev mladine, občinski odbor organizacij Rdečega križa, društvo invalidov, klub zdravljenih alkoholikov, občinsko zvezo društev upokojencev, medobčinsko zvezo slepih in slabovidnih v Kranju, zvezo gluhih in naglušnih v Kranju, zvezo civilnih žrtev vojne za Gorenjsko, društvo paraplegikov Slovenije in združenje multiple skleroze Slovenije.

Lansko leto so vse te organizacije še financirali iz občinskega proračuna. Ker se letos povečujejo sredstva celokupne splošne in skupne porabe za 11 odstotkov, naj bi tako letos znašala sredstva, ki jih bodo prejele humanitarne organizacije za svoje delovanje 280.000 dinarjev. K skupnemu financiranju bodo prispevale: kulturna skupnost Jesenice in telesno kulturna skupnost vsaka po 30.000 dinarjev, skupnost otroškega varstva 40.000 dinarjev, izobraževalna skupnost 20.000 dinarjev, preostalih 160.000 dinarjev pa bo prispevala skupnost socialnega skrbstva Jesenice. V tako zbranim denarju pa ne bosta udeležena društvo paraplegikov in združenje multiple skleroze Slovenije, ker sta republiškega značaja in naj bi zato sredstva za njuno delovanje zagotovile republiške interesne skupnosti.

PETLETNI RAZVOJNI NAČRT KS ŽIROVNICA

V osnutku petletnega načrta razvoja do leta 1980 so v krajevni skupnosti Žirovnica ugotovili, da so na njihovem področju urbanistični in zazidalni načrti izdelani, opremljenost naselij pa je nezadovoljiva. Najslabše so urejene komunalne naprave in ceste. Med tiste ceste, ki bi jih bilo v petletnem obdobju potrebno urediti, štejejo zlasti povezave Moste-Begunje, Vrba-Breznica in Rodine-Hraše.

Razen tega pa bi bilo nujno asfaltirati naselja in dostope na ceste. Od celotnega kanalizacijskega omrežja, ki naj bi povezoval vsa naselja krajevne skupnosti ob cesti Moste-Begunje in je zanj izdelan celotni načrt, je doslej izvedenih šele nekaj kanalizacij - na Selu, v Zabreznici in Žirovnici. Najprej bi bilo potrebno zgraditi kanalizacije še v vseh ostalih naseljih, potem pa postopoma graditi kolektor, ki bi odvajal fekalne in meteorne vode, saj imajo doslej vse vaške kanalizacije le ponikovalnice. Neurejeno je tudi odvajanje smeti, zato predlagajo, naj bi proučili odvoz smeti po enakem režimu, kot je vpeljan na Jesenicah. Javna razsvetljava je urejena dokaj pomanjkljivo in bo zato ureditev zahtevala v srednjeročnem obdobju znatna sredstva. Posebno pozornost pa bo potrebno posvetiti tudi vodovodnim zajetjem in omrežju. Nekatera naselja so dokaj slabo preskrbljena s pitno vodo, ponekod pa je omrežje tako dotrajano, da se pojavljajo stalni defekti. Trgovska mreža je nepopolna in bi bilo potrebno zgraditi nove trgovske prostore predvsem v Zabreznici in na Rodinah. Nalog v krajevni skupnosti torej ni malo, nekatere pa so takšne, da zahtevajo sodelovanje bodoče komunalne skupnosti, vodovodnega podjetja in trgovskih delovnih organizacij združenega dela s krajevno skupnostjo.

OBMOČNE SKUPNOSTI ZA CESTE

V republiški skupščini bo še letos v razpravi predlog zakona o skupnostih za ceste. Zakon bo urejal problematiko vzdrževanja cestnega omrežja v krajevnih skupnostih, občinah in republikah in bo imel velik pomen, saj je cesta praktično za vsakega človeka življenjska žila in predstavlja njegovo povezavo s svetom. Predvidene so tudi območne skupnosti za ceste, kakršnih doslej ni bilo, saj obstoji le republiška skupnost.

V območnih skupnostih za ceste naj bi v bodoče uporabniki ceste sklepali in odločali v okviru svojih pravic in dolžnosti o vseh javnih cestah s svojega območja - od lokalnih do magistralnih. Skupnost za ceste Socialistične republike Slovenije pa bo v bodoče mesto dogovarjanja in reševanja zadev republiškega pomena s področja cestnega gospodarstva. Osnovni namen dogovarjanja v republiški skupnosti za ceste naj bi bil v bodoče skladen

razvoj slovenskega cestnega omrežja. Ker bo področje delovanja območnih skupnosti praviloma zajemalo več občin, v našem primeru skoraj zanesljivo vso Gorenjsko, naj bi urejali vprašanja lokalnih cest v skladu z dejavnostjo komunalnega in stanovanjskega gospodarstva ter prometa v okviru bodočih občinskih komunalnih skupnosti. V bodoče naj bi bilo določanje, katere ceste so lokalnega značaja (kategorizacija) - prepuščeno območnim skupnostim za ceste in bi ne bilo več republiška pristojnost.

Ker ne obstajajo še niti občinske komunalne skupnosti in ker bo pomembno sprejetje zakona o skupnostih za ceste kopico novih opravil, čaka v prihodnjem obdobju družbenopolitične organizacije in zbere občinske skupščine dovolj zahtevnega in odgovornega dela.

ZAPOSLOVANJE

Brezposelnost je bila lani na Gorenjskem tako minimalna, da je moč trditi, da ni predstavljala posebnega problema organom in delavcem skupnosti za zaposlovanje. Na številu zaposlenih je bila višja od enega odstotka edinele v občini Radovljica, povsod drugod pa je bila nižja. Najnižja je bila v Kranju, kjer je znašala 0,57 odstotka, nižja kot na Jesenicah pa je bila poleg Kranja tudi v Škofji Loki. V jeseniški občini je znašalo število ljudi, ki so iskali zaposlitev preko zavoda za zaposlovanje 0,86 odstotka, kar pomeni, da je bilo na spiskih iskalcev zaposlitve povprečno okrog 15 ljudi. Približno polovica iskalcev zaposlitve je šla med težje zaposljive ljudi in iz te kategorije je ostalo največ iskalcev zaposlitve dalj časa nezaposlenih.

Vsi drugi so v glavnem dokaj hitro dobili zaposlitev, čeprav le-ta ni vedno ustrezala njihovim kvalifikacijam in strokovni usmeritvi.

DODELJEVANJE STANOVANJ

Samoupravna stanovanjska skupnost je razposlala organizacijam združenega dela v jeseniški občini predlog samoupravnega sporazuma o skupnem reševanju nekaterih stanovanjskih vprašanj. Po tem sporazumu naj bi v bodoče skupno reševali stanovanjska vprašanja tistih družin, v katerih sta zakonca zaposlena v različnih organizacijah združenega dela. Pri reševanju takih primerov naj bi v bodoče sodelovali ob organizaciji združenega dela, ne le ena, kot je bilo ponavadi doslej. Hkrati pa naj bi s samoupravnim sporazumom uredili tudi vprašanje v zvezi z izdanimi garancijami za solidarnostna stanovanja mladih družin, če bi nosilec stanovanjske pravice v takem stanovanju še pred potekom petletnega roka menjal zaposlitev.

Vse organizacije združenega dela ter druge organizacije in skupnosti naj bi proučile predlog samoupravnega sporazuma, ki bo urejal ta vprašanja, in poslale svoje pripombe samoupravni stanovanjski skupnosti Jesenice.

VEČ POZORNOSTI ZDRAVSTVU

Predsedstvo republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije je ugotovilo, da probleme pri uveljavljanju dohodkovnih odnosov med zdravstvom in socialnim zavarovanjem rešujemo prepočasno. Zato, da bi bili materialno zainteresirani za uspešno zdravljenje ne le delavci, zavarovanci, pač pa tudi zdravstvene de-

lovne organizacije in tiste organizacije združenega dela, v katerih so oboleni delavci zaposleni, je storjena še vse premalo. Zdravljenje iste bolezni traja v različnih zdravstvenih zavodih zelo različen čas. To je le en primer kot dokaz prejšnji trditvi. Zato bo hitrejšemu vračanju obolenih delavcev na delo potrebno posvetiti vse več pozornosti in zagotoviti ustrezno uskladi medicinsko in delovno rehabilitacijo.

Obžutek odgovornosti za večjo produktivnost dela mora biti nedvomno tudi cilj zdravstvenih delovnih organizacij. Sicer so že storjeni odločilni koraki v svobodno menjavo dela med zdravstveno službo in organizacijami združenega dela, iz katerih prihajajo oboleni delavci, vendar se interesi še vse prepočasno zbljujejo in usklajujejo. Te ugotovitve republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije so še prav posebej pomembne za stanje v gorenjski regiji in v jeseniški občini, kjer je lani ušla poraba iz rok in so morale občinske zdravstvene skupnosti v drugi polovici leta energično zategniti vaji, da ni bil položaj še slabši.

ANALIZA SAMOUPRAVNIH RAZMER V KS SAVA

Pred nedavnim je bila seja skupščine krajevne skupnosti Sava. Poleg drugega so na njej razpravljali o oceni predloga za analizo samoupravnih razmer na področju krajevne skupnosti. Ocena samoupravnih razmer, ki jo je pripravil koordinacijski odbor, je sicer precej obširna, vendar sprito tega, da zajema vsa področja organiziranosti v krajevni skupnosti, skoraj ne more biti krajša.

Na prvem mestu obravnava analiza organe krajevne skupnosti in njihovo delo. V tem poglavju ugotavljajo, da ima krajevna skupnost sicer komaj dve leti star statut, ki pa je že zastarel in ga bo treba uskladiti z družbenimi in političnimi odnosi. Razen tega pa v tem delu ugotavljajo, da je neurejeno financiranje krajevne skupnosti ena glavnih ovir za nadaljnji razvoj samoupravnih odnosov. Dokler ne bo urejeno financiranje krajevne skupnosti, ne bo možno načrtovanje vseh tistih rešitev, zahtev in potreb občanov, ki objektivno obstojajo. V drugem delu pa govori analiza o delu in problemih krajevne skupnosti.

Ko ugotavlja, kakšno je delo skupščine krajevne skupnosti, se pomudi analiza ob ugotovitvi, da je področje njene krajevne skupnosti zelo heterogeno, kar po svoje otežkoča delo. Razen tega pa naj bi se delegati iz delovnih organizacij bolj zavzemali za izvrševanje nalog, za bolj učinkovito delo pa naj bi povečali materialno finančno soodvisnost med krajevno skupnostjo in delovnimi organizacijami.

Pri delu delegacije za samoupravne interesne skupnosti so ugotovili, da je preobremenjena z obsežnimi gradivi in bi bilo zato potrebno v bodoče formirati ločene delegacije za posamezne interesne skupnosti.

V analizi so obdelali tudi delo in probleme v zvezi s splošnim ljudskim odporom, delo delegacije zbora krajevne skupnosti ter mnenja krajevne konference Socialistične zveze Sava. Na koncu so na kratko povzeli položaj v krajevni skupnosti in povezave z delovnimi organizacijami.

Analiza je izdelana zelo skrbno, zato je povsem razumljivo, da je sprožila obsežno in stvarno razpravo. Iz analize bo mogoče črpati pobude in naloge za delo v bodoče.

Na dnevnem redu 52. seje izvršnega sveta občinske skupščine 27. maja je bila obravnavana poročila o realizaciji proračuna občine za obdobje januar-april 1976, odločanje o soglasju k pogojno odobrenim investicijam za LIP Bled, Sukno Zapuže, Elan Begunje in KS Zasp, odločanje o razširitvi območij odvoza odpadnih snovi, obravnava predloga o izgradnji republiškega športnega centra, odlokov o prispevku občanov za mestna zemljišča, o srednjeročnem programu geodetskih del, o spremembi statuta, dogovor o sofinanciranju službe štipendiranja, o financiranju razpisnega glas, o sklenitvi pogodbe za vzdrževanje cestnih ter o obračunavanju in pobiranju prispevkov obrtnikov za SIS v občini.

Komite občinske konference ZK je na 25. seji 25. 5. razpravljal o osnutku zakona o združenem delu, o programu akcij tedna Komunista, o zaključnem računu za 1975 in proračunu za 1976. Leto, o pripravi za sprejem novih članov v ZK, o poročilu komisije za ugotavljanje izvora premoženja, o akciji za vpis posojila za ceste v SRS, o poteku priprav za sprejem srednjeročnih planov in za podpis družbenega dogovora o kadrovski politiki.

Izvršni odbor predsedstva OK SZDL je na zadnji seji 28. 5. ocenil aktivnost in problematiko dela OK ZSMS, potek akcije za zbiranje pomoči potresnemu območju v Posočju ter priprave za sprejem vlaka bratstva in enotnosti. Beseda je tekla o izvajanju dogovora za izdelavo srednjeročnega družbenega plana in nekaterih aktualnih vprašanjih v zvezi s sklepi 2. seje OK SZDL.

V četrtek, 27. maja, so pooblaščen predstavniki TOZD, OZD, KS in SIS, občinske skupščine in družbenopolitičnih organizacij podpisali družbeni dogovor o nalogah pri oblikovanju in izvajanju kadrovske politike v občini Radovljica. Družbeni dogovor je začel veljati z dnem podpisa, objavljen pa bo v Uradnem vestniku Gorenjske.

Po nepopolnih podatkih je bilo do 27. maja v radovljiški občini zbrano nekaj nad 260.000 din denarnih prispevkov za potresno območje v Posočju. Delovni kolektiv Vezene Bled je nakazal 10.000 din, kolektiv Turist progreza iz Radovljice pa 8.339 din. Denar zbirajo tudi aktivisti RK po vseh krajevnih organizacijah RK v KS.

Akcija za vpis javnega posojila za ceste v SRS je tudi v radovljiški občini že v polnem teku. Štab za vodenje te akcije je naknadno določil še nekaj novih vpisnih mest, tako da jih je zdaj v občini že 190. O vpisu posojila v teh dneh razpravljajo na vseh političnih aktivih v KS hkrati, ko pripravljajo javne razprave o osnutku zakona o združenem delu.

Na 5. seji skupščine samoupravne stanovanjske skupnosti 2. junija so delegati najprej obravnavali poročilo izvršnega odbora skupnosti, nato pa samoupravne sporazume o osnovah plana samoupravne stanovanjske skupnosti v SRS za področje stanovanjskega gospodarstva v času od 1976-1980, o osnovah občinske stanovanjske skupnosti za isto obdobje, dogovor o temeljnih družbenega plana SRS 1976-1980, samoupravni sporazum o izjemnem posojilu prizadetim po potresu v Posočju, družbeni dogovor o mladinskih delovnih akcijah za obdobje 1976-1980 in družbeni dogovor o uresničevanju srednjeročnega načrta gospodarskega in družbenega razvoja SRS do 1980. leta na področju varstva človekovega okolja. Vse dokumente so ob pripombah potrdili.

Načelnik generalštaba švedske vojske general Almgren je v spremstvu najvišjih vojaških osebnosti v SRS prejšnji teden obiskal radovljiško občino. Ogledal si je tovarno Elan ter se seznanil z obrambnimi pripravami v KS Lesce. Prisostvoval je tudi posebni vaji enot teritorialne obrambe in vsem sodelujočim izrazil priznanje. Visoki gost je s predstavniki skupščine in DPO vodil tudi razgovore o SLO.

Na referendumu 23. maja so se občani KS Kropa ob 94 % udeležbi in z 73,78 % glasovanjem za samoprispevek odločili, da bodo prispevali pet let po 1 % za gradnjo mrliških vežic, za gradnjo TV pretvornika, za športno igrišče in asfaltiranje cest. Zbrali bodo okoli 1,5 milijona din.

V okviru tedna Komunista je komite OK ZK v petek, 28. 5., pripravil v dvorani radovljiške graščine slovesnost posvečeno Cankarjevemu socialnim literarnim delom v izvedbi recitatorjev delavske univerze. Ob tej priliki so svečano sprejeli v ZK 47 novih članov ter 11 zaslužnim družbenopolitičnim delavcem podelili odlikovanja predsednika republike.

Na 3. seji koordinacijskega odbora za sprejem vlaka bratstva in enotnosti v četrtek, 3. junija, se bodo dokončno dogovorili o vseh podrobnostih za čimboljši svečan sprejem gostov iz Srbije, ki ga pripravljajo za soboto, 5. junija, ob 15. uri na železniški postaji Lesce. Iz Brusa pride 7, iz Valjeva 7 in iz Vrnjačke banje 2 gosta, ki bodo stanovali pri 11 radovljiških družinah.

Po programu strokovnega usposabljanja rezervnih vojaških starešin, je KO ZRVS Radovljica v sodelovanju z oddelkom za LO pri OS v nedeljo, 30. 5., organiziral orientacijsko taktični pohod s praktičnim reševanjem naloge Partizanska četa v zasedi ter teoretičnimi izpiti iz topografije, taktike in oborožitve.

Odprtost naših meja in odprava vizumov z domala vsemi evropskimi državami se močno odraža na stalno večanje števila potovanj v tujino tudi v radovljiški občini, kjer imajo občani že nad 13.000 veljavnih potnih listov. Samo lani so izdali 2.608 novih potnih listov, 3.992 je bilo podaljšanih, hkrati pa je bilo izdanih tudi 75 viz tujim državljanom.

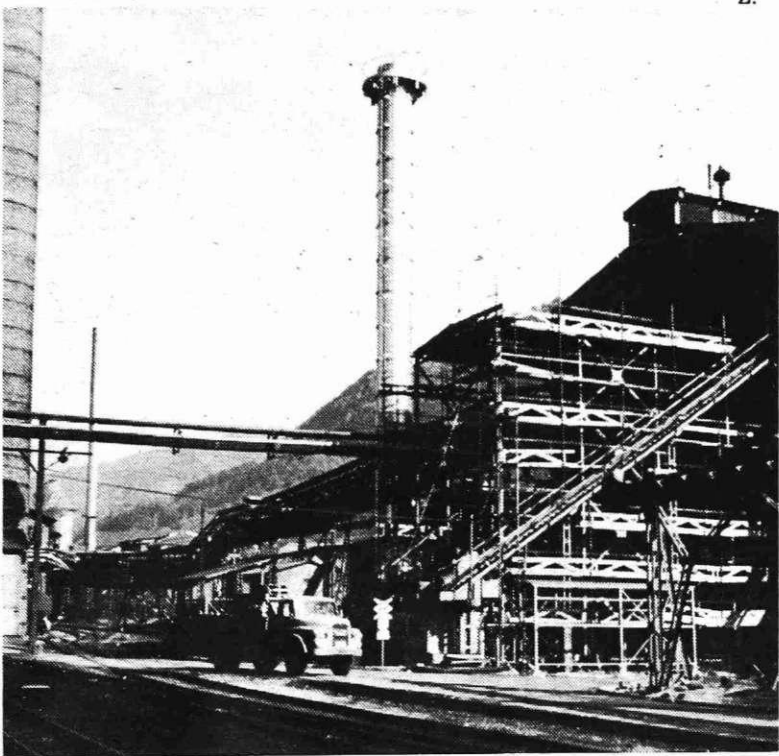
Iniciativni odbor KK SZDL za ustanovitev kulturnega društva v Radovljici je na 2. seji 25. 5. pripravil merila za kadrovsko zasedbo bodočih organov društva, predlagal naziv društva A. T. Linhart ter osnutek pravil društva, ki bo v javni razpravi od 7. junija. Novo društvo naj bi se ustanovilo po 20. juniju na ustanovni skupščini.

V soboto, 30. junija, so svečano izročili namenu nov betonski most čez Savo na Bohinjski Beli. Most bo omogočil prevoz vseh vozil na Kupljenik. Mesec pred rokom ga je zgradilo SGP Gorenje in je stal 1,7 milijona din.

Na spominski slovesnosti ob dnevu mladosti so pri spomeniku padlemu borcu Stanku Staretu-Petku na Pokljuki pionirji odreda, ki nosi ime tega borca iz Bohinjske Bele, prejeli priznanje KK SZDL Bohinjska Bela za vsestransko družbeno aktivnost na proslavah, razvijanje tradicij NOB ter vzorno urejanje in varstvo spomenikov NOB.

V prvih štirih mesecih 1976 je kolektiv Plamena iz Kroke izdelal 3.237 ton izdelkov in tako presegel družbeni plan za 4,4 %. V primerjavi z lanskim letom, v tem času je povečal proizvodnjo za 9 %, čeprav je bilo le 0,7 % več zaposlenih.

V radovljiški občini bi v skladu s predpisi o požarni varnosti rabili najmanj šest dimnikarjev, medtem ko za zdaj to delo opravljata le dva. Lani je bilo prijavljenih 32 požarov z ocenjeno škodo najmanj 403.000 din.

Izgradnja dimnika za vročevodni kotel za ogrevanje mesta Jesenice in Železarne

Na podlagi 3. člena odloka o podeljevanju Gregorčičevih plaket (Uradni vestnik Gorenjske št. 20/69) skupščina občine Jesenice

RAZPISUJE ČUFARJEVE PLAKETE ZA LETO 1976

Pogoje za podelitev Čufarjevih plaket imajo kulturnoprosvetne organizacije ali posamezniki za aktivno delovanje na kulturnoprosvetnem in umetniškem področju ter za izredni prispevek k rasti in dosežkom kulturnoprosvetne dejavnosti na območju občine.

Predloge za podelitev lahko dajo vsi občani, kulturnoprosvetne in druge organizacije, steno 11
PREDLOGI MORAJO BITI PREDLOŽENI SEKRETARIATU SKUPŠČINE OBČINE JESENICE DO 1/7-1976.

Skupščina občine Jesenice

Na podlagi 3. člena odloka o podeljevanju Gregorčičevih plaket (Uradni vestnik Gorenjske št. 20/69) skupščina občine Jesenice

RAZPISUJE GREGORČIČEVE PLAKETE ZA LETO 1976

Pogoje za podelitev Gregorčičevih plaket imajo organizacije ali posamezniki za:

- aktivnost in uspehe razvijanja množičnosti na področju telesne kulture;
- dosežke na področju telesne vzgoje, strokovnega, organizacijskega in znanstvenega dela;
- dolgoletno uspešno delo na področju telesne kulture;
- tekmovalne dosežke na pomembnejših tekmovanjih;
- uspehe, ki pomenijo telesno kulturo na področju propagande in publicitete.

Predloge za podelitev lahko dajo vsi občani, telesnokulturne in druge organizacije.

Predlogi morajo biti predloženi sekretariatu skupščine občine Jesenice do 1/7-1976.

Skupščina občine Jesenice

USPEŠNO DELO KRAJEVNE SKUPNOSTI PLAVŽ

V krajevni skupnosti Plavž tečejo priprave za javno razpravo o osnutku zakona o združenem delu po predvidenem programu. Danes, 27. maja bodo imeli v zvezi s tem politični aktiv, katerega se bodo udeležili vsi delegati krajevne skupnosti in predstavniki družbenopolitičnih organizacij. Namen sestanka je priprava analize in ocene samoupravnih odnosov na področju krajevne skupnosti. To bodo podali na zboru občanov, 8. junija, ko je predvidena javna razprava o osnutku zakona o združenem delu.

V krajevni skupnosti na Plavžu pa so tudi sicer zelo prizadevni in delovni. Takoj so se odzvali pozivu za pomoč ob potresu prizadetemu Posočju. Iz letnega proračuna so za pomoč namenili 10 tisoč din.

Za svoje delovanje jim doteka največ sredstev od prispevka za

uporabo mestnega zemljišča. S tem denarjem krijejo stroške za redno delo, poleg tega pa so letos namenili 20 tisoč din za odkup pritrjenih prostorov v novi stolpnici, ki bodo urejeni za vrtec. 40.000 dinarjev so rezervirali za udeležbo pri financiranju postavitve naprav za sprejem II. TV programa. TVD Partizanu Jesenice so namenili 10.000 din za ureditev tabora za letovanje otrok v Baški.

V okviru svoje dejavnosti so formirali komisijo za pomoč hišnim svetom. Sedaj jih obstoji in deluje 52, 37 pa jih bo treba še formirati. Mladini, ki je za 27. april in 1. maj pripravila kresove, bodo omogočili izlet v bolnico Franjo, ogled muzeja v Idriji in živalskega vrta v Ljubljani. Ustanovili so odbor za teritorialno obrambo, ki je že pričel z delom.

Del sredstev so prispevali za postavitev klopi v spominskem parku na Plavžu. Razen teh pa jih bodo nekaj postavili tudi na sončnih legah ob poti od Višnarja do doma Franca Berglja.

Izredno delovna je tudi komisija za gradbene in komunalne zadeve. V okviru svoje dejavnosti je pregledala celotno področje in poslala blizu 60 opominov za odpravo žarišč nesnage. Po tem so ugotovili, da so na 15 krajih že počistili prostor. Da se bo to uredilo tudi na drugih krajih, si bo skupno s to komisijo ogledal stanja tudi občinski sanitarni inšpektor, ki bo nepravilnosti prijavil v obravnavo sodniku za prekrške.

B.

PROGRAM IDEOLOŠKE VZGOJE ČLANOV ZK

Komisija za ideološko vzgojo pri občinski konferenci ZKS Jesenice je za letos predvidela osem tem za obravnavo v osnovnih organizacijah ZKS. Kot prva je obravnavala osnutka zakona o združenem delu, nato pa slede:

- Splošna ljudska obramba, varnost in samozaščita ter naloge ZKJ.
- Neposredne naloge ZKJ v uresničevanju politike ekonomske stabilizacije.

- Boj za nadaljnjo graditev socialističnega samoupravljanja in naloge ZKJ.

- ZKJ v boju za mir, enakopravno sodelovanje, mednarodno sodelovanje in socializem.
- Naloge ZKJ na področju zaposlenosti in zaposlovanja.

- Od diktature proletariata do asociacije svobodnih proizvajalcev.

Ta program so prejele vse osnovne organizacije ZKS v jeseniški občini in ga že tudi izvajajo. Pred kratkim je bila v okviru občine na vrsti druga tema. Predavanje so poslušali sekretarji in odgovorni za ideološko izobraževanje, ki bodo vsebino prenesli na vse člane ZKS.

VELIKA KULTURNA MANIFESTACIJA PIHALNIH ORKESTROV SLOVENSkih ŽELEZARN

V soboto, 28. maja je bilo v Štorah Tretje srečanje pihalnih orkestrów Slovenskih železarn, na katerem so sodelovali pihalni orkestri iz Raven na Koroškem, Jesenic, Lesc in gostitelj pihalni orkester štorskih železarjev. Srečanju so prisostvovali tudi: direktor železarne Store Tugomir Voga, direktor železarne Jesenice Peter Kunc, predsednik osnovne organizacije sindikata železarne Store tov. Građišnik, predsednik koordinacijskega odbora sindikata SOZD SZ tov. Polanec, predsednik predstava skupščine občine Celje tov. Ašič, predstavnik osnovne organizacije sindikata ZJ in koordinacijskega odbora za kulturo pri SOZD SZ Nace Smolej, predstavniki kulturne skupnosti Celje in drugi predstavniki družbenopolitičnega in kulturnega življenja Celja in bližnje okolice. Prav posebno mesto je med gosti pripadlo znanemu skladatelju Gvidu Učakarju, ki je v svojem zelo plodnem in ustvarjalnem skladateljskem življenju napisal vrsto skladb za pihalne orkestre. Danes si skoraj ne moremo zamisliti koncerta amaterskega pihalnega orkestra, kjer ne bi bila izvajana ena njegovih skladb. Prav za to srečanje je gostitelj napisal koračnico Štorskim železarjem, ki je bila tudi prvič javno izvajana.

Program srečanja je bil zelo pester in bogat, za kar so bile potrebne tudi dolgotrajne in vestne priprave, ki so zahtevale zelo veliko angažiranost godbenikov in celotnega organizacijskega odbora, za kar jim gre posebno priznanje in zahvala.

V Celje smo prvi prispeli Jeseničani in si takoj po sprejemu ogledali celjski muzej revolucije. Med tem, ko smo si mi ogledovali muzej, so prišli tudi godbeniki iz Raven in Lesc, tako, da smo natančno ob 9. uri lahko odkorakali skozi Celje ob zvokih koračnic. To je bil enkratni prizor, saj so bile kar tri godbe v novih krogih, in so zato tudi številni fotoreporterji in filmski snemalci prišli na svoj račun. Parada se je odvijala po celjskih ulicah ob gostem špalirju občanov Celja, ki so navdušeno pozdravljali godbenike Slovenskih železarn.

Ko smo pozneje prispeli na Teharje k »Mlinarjevemu Janezu«, smo imeli skupno vajo, kjer smo se skušali čim bolj pripraviti na popoldanski skupni nastop. Po kosilu smo odšli na prizorišče srečanja na Lipo. Nekaj po 14. uri so zavzele fanfare slavnostne koračnice, ki so jo izvajali godbeniki iz Štor. Otvoritvenemu govoru predsednika osnovne organizacije sindikata železarne Store tov. Građišnik, je sledil pozdrav glavnega direktorja železarne Store, ki je v svojem govoru poudaril pomen kulturnega delovanja slovenskih železarjev. Dejal je, da je kultura tesno povezana z delovnim človekom in da mu je tudi nujno potrebna. Zato je tudi, je nadaljeval, ena izmed važnih nalog vseh delovnih ljudi, da uresničujemo ustavna načela in resolucije sprejete na kongresu ZKS in ZKJ ter Zveze sindikatov in zagotovimo kulturi tisto mesto, ki ji pripada. Pri tem, je dejal, imajo veliko vlogo prav pihalni orkestri, ki so s svojim neutrudljivim delom globoko zaorali v kulturno delovanje slovenskih železarjev. Razen tega krepijo vezi med delovnimi kolektivi in zato zaslužijo tudi večjo materialno podporo, ker so sposobni še večjega kvalitetenega napredka.

Po pozdravu predstavnika koordinacijskega odbora za kulturo pri SOZD SZ in razdelitvi spominskih plaket, se je pričel nastop posameznih pihalnih orkestrów. Pri vseh orkestrih lahko ugotovimo viden kvaliteten napredek v primerjavi s preteklim letom. Za zaključek so vsi štirje orkestri, združeni pod taktirko profesorja Zupanca, zaigrali tri skladbe in to Učakarjevo uverturo Partizanka, Verdijevo uverturo k operi Nabucco in Stručljevo koncertno koračnico Zlatorog.

Po nastopu je bilo tovariško srečanje v železarskem domu na Svetini. V večernih urah smo se polni lepih vtisov vračali vsak v svoj kraj z željo, da se prihodnje leto spet vidimo na četrtem srečanju pihalnih orkestrów Slovenskih železarn, ki bo predvidoma prihodnje leto v Lescah.

Po tem bežnem kronološkem pregledu je prav, da omenim še nekaj stvari, ki se mi zdijo pomembne. V letošnjem letu smo uspešno združili vse orkestre, ki delujejo v okviru Slovenskih železarn, s tem, da se je pridružil tudi orkester Verige iz Lesc. To je prav gotovo zelo pomembno, saj smo na tem področju kulturnega delovanja bogatejši še za en orkester, kar je spet dokaz o veliki priljubljenosti tovrstnih ansamblov pri slovenskih železarjih. Z drugimi besedami lahko rečem, da se je naš združen pihalni orkester Slovenskih železarn povečal za nadaljnjih 40 aktivnih in izredno

požrtvovalnih članov, tako da nas je sedaj že čez 170. Z vsjo smelostjo upam trditi, da je to največji pihalni orkester ne samo v Sloveniji ampak tudi v Jugoslaviji, ki je sposoben tudi skupno nastopiti ob katerikoli priliki. Obenem pa je to tudi dokaz o trdni povezanosti železarjev iz različnih krajev Slovenije, ki jim je glasba skupno izrazno sredstvo.

Tudi v estetskem pogledu je storjen velik napredek. Orkestri iz Raven, Štor in Jesenic so se predstavili v novih krogih, ki vizuelno zelo učinkovito delujejo.

Sam koncertni program ni bil tekmovalnega značaja, pač pa delen pregled ustvarjalnosti posameznih orkestrów. Izbor skladb je bil pri vseh orkestrih dober in zaigran na dostojni kvalitetni ravni, kar so potrdili tudi poslušalci, saj so vse nagradili z burnim aplavzom. Skupni nastop vseh štirih orkestrów je bil v kvaliteti izvajanja nekoliko slabši, kar je povsem razumljivo, saj smo imeli le eno skupno vajo, kar je za večje dosežke seveda premalo. Kljub manjšim spodrslijajem pa so bile razmeroma težke skladbe podane zadovoljivo, manjkalo je le malo več uigranosti.

Vsekakor je ta nastop pokazal moč in ustvarjalnost ter ponovno potrdil tesno povezanost, kakršno imamo na področju gospodarstva, tudi na področju kulture. Zelo uspešna prireditelj je tudi dokaz pravilne usmerjenosti politike dela koordinacijskega odbora za kulturo pri SOZD SZ, ki je naletela na ugoden odziv tudi v sindikalnih organizacijah in vodstvih podjetij, ki so priprave in samo srečanje v celoti podpirali.

Prav bi bilo, da ne ostanemo samo pri teh srečanjih, ampak da skušamo to dejavnost še poglobiti z medsebojno koncertno izmenjavo, tako da delovnim ljudem prikazemo celotno ustvarjalno dejavnost orkestrów. Pri tem ne mislim samo na gostovanje v krajih kjer ti orkestri delujejo, ampak tudi tistih delovnih organizacijah in SOZD Slovenske železarne, ki takih ansamblov nimajo.

Ob sklepu naj še enkrat poudarim zahvalo gostiteljem za izredno pozornost in brezhrebno organizacijo. Vsem, ki smo sodelovali na tem srečanju, kakor tudi vsem obiskovalcem, bo verjetno ta dan še dolgo ostal v lepem spominu na res enkratno doživetje.

mS

STOLETNI JUBILEJ KULTURE V KROPI

Kropa je znano železarsko središče, katerega večstoletni razvoj je že precej opisan in tako z besedo, sliko in drugim zgodovinskim gradivom ohranjen in predstavljen mlajšim rodovom, ki ob izkušnjah iz preteklosti iščejo pot naprej. Prebivalci tega majhnega delavskega kraja pa so kljub težkemu življenju gojili kulturo, posebno predano od srede 19. stoletja dalje.

Učitelji so bili tisti, ki so vodili kulturno življenje in navduševali ljudi, da so se vključevali med pevce in godbenike. Najprej so bili to Simon Maček, Jože Podobnik in Davorin (Martin) Zarnik. Kulturno dejavnost so zelo poživili mladi študentje, ki so se zbrali 1868 v društvu »Narodova ušesa«. Mladi napredni Radivoj Poznik je namreč navdušil več vrstnikov, da so v Kropi in drugod zapisovali ljudsko blago. Njihove zapiske je pozneje uporabil K. Strekelj v svoji znameniti zbirki slovenskih ljudskih pesmi.

Pred 100 leti, torej leta 1876, je učitelj Marko Kovšca ustanovil moški zbor. Pod vplivom čitalniškega življenja, ki je razgibalo Slovenijo, pa so dve leti pozneje tudi v Kropi osnovali dve bralni društvi – »Sloga« in »Čitalnica«. Obe sta nekaj let prirejali številne kulturne večere s krajšimi orskimi uprizoritvami, nastopi obeh pevskih zborov in recitatorjev. Njuno dejavnost je nadaljeval moški zbor »Odmev«, ki ga je vodil učitelj Kovšca. Prepevali so doma in tudi precej gostovali (Kamna gorica, Kranj, Dražgoše, Selca, Bled itd.). 1897 so ustanovili delavsko prosvetno društvo, ki je imelo moški zbor in igralno sekcijo. Zbor je takrat vodil domačin samouk Jurij Legat. Kulturno dejstvo je zelo poživila leta 1905 ustanovljena gasilska godba, ki je delovala do začetka prve svetovne vojne. Med njenimi dirigenti so bili Franc Potočnik, Henrik Sejnost in domačin Valentin Žmitek. V tem času je prišel v Kropo učitelj Josip Pleničar, ki je potem več kot 15 let vodil pevsko in odrsko dejavnost. Leta 1913 so postavili nov oder, na katerem so lahko prirejali večje predstave in nastope. Pleničar je namreč zelo rad povezoval pevske in igralne nastope, da so bili bolj privlačni.

Po končani vojni so se v društveno življenje vključili mlajši, šolani rojaki. Oder je vodil Janez Lozar, glasbeno življenje pa Jože Gašperšič. Leta 1921 je ta ustanovil manjši simfonični orkester »Zvezda«, ki je potem skupno z zborom več let pripravil lepe koncerte, še vedno pa so radi povezovali te nastope z igralstikom. Živahna dejavnost je kar trikrat spodbudila društveni odbor, da se je lotil načrtov za gradnjo kulturnega doma (1921, 1925, 1927). Načrti so ostali neizpolnjeni. Domači pevci, godbeniki in igralci so večkrat gostovali drugod, doma pa so prav tako gostili društva iz drugih krajev.

Leta 1926 so napredni domačini, povezani z dobavskim učiteljem Stanetom Žagarjem ustanovili svoje društvo – »Svoboda«. Imeli so knjižnico in moški pevski zbor. Za dirigenta so pridobili Srečka Goštica, ki je bil na Jesenicah krojač, a je bil tudi dober glasbenik, saj je

končal ljubljansko orglarsko šolo. Tri leta je zbor pridno vodil in nastopal (npr. v Podnartu, Kropi in na Jesenicah), leta 1929 pa je radovljiški srez društvo razpustil in prepovedal.

Nekaj let (okoli 1930) je kropsko glasbeno življenje vodil mladi Anton Dermota, ki se je pozneje uveljavil kot pevec na mnogih svetovnih opernih odrih. Kulturno delo se je že pred tem preselilo v prostore na »Srednjem mlinu«. Igralsko oziroma režijsko dejavnost je prevzel mladi domačin Lenart Varl, ki pa ga je bolezen zelo ovirala in je tudi komaj 38 let star umrl (1948).

V vojnih letih je kulturno življenje seveda zamrlo, pač pa je bilo po letu 1943 precej partizanskih mitingov, pri katerih so sodelovali tudi domačni pevci in recitatorji. Takoj po vojni pa so igralci in pevci začeli intenzivno delati. Prirejali so proslave, samostojne nastope, doma in drugod, se udeleževali tudi tekmovanj in tako ustanovili vzdušje, da bo končno le treba misliti na nov, prostornejši in sodobnejši dom. To je bilo leta 1952. V novem sindikalnem domu je leta 1953 začela z delom društvena glasbena šola, ki je dala godbenike za simfonični orkester in pihalno godbo, v katerih je bilo blizu 60 ljudi. Številni glasbeni in igralski nastopi so ta leta (do 1959) uvrstila med kulturno najbolj razgibana doslej – po množičnosti, raznovrstnosti in tudi kakovosti. Ko je bolezen J. Gašperšiču onemogočila nadaljnje delo pri napornem vodenju šole, zboru in orkestru, je vsa živahnost nenadoma splahnela.

Po kratkem premoru je tradicijo glasbenega življenja nadaljeval moški zbor, odrski del društvene dejavnosti pa se je omejil na recitacijske nastope.

Iz tega kratkega pregleda kropske kulturne preteklosti je razvidno, da letos društvo slavi 100-letnico pevskih zborov, 50-letnico društva »Svoboda« in 15-letnico sedanjega moškega zbora. Jubilej bo zbor seveda proslavil s koncertom (5. junij ob 20. uri v Kropi), zraven pa se je namenil oddolžiti se mnogim dirigentom, kapelnikom, režiserjem, pevcem, godbenikom, igralcem in drugim, ki so pomagali oblikovati podobo te bogate preteklosti. Zato bo ob jubileju izšel »Naš plamen kulture«, ki naj bi z besedo in slikami prikazal razvoj kropske delavske kulture. V jesenskem času pa društvo želi s podobnim namenom pripraviti tudi razstavo in skupno z ZKPO občine Radovljica organizirati občinsko pevsko revijo.

GE

ŽELEZARSKI IZOBRAŽEVALNI CENTER IN ŽELEZARNA JESENICE

razpisujeta

SPREJEM UČENCEV V ŠOLSKEM LETU 1976/1977

ŠOLA ZA METALURŠKE DELAVCE

Na šoli za metalurške delavce se učenci lahko učijo različnih metalurških poklicev. Po končanem šolanju je absolventom zagotovljena zaposlitev v obratih Železarnice.

Vpisali bomo:

15 učencev za talilce pri plavžu, SM peči in elektro peči,
15 učencev za valjavce,
15 učencev za žičarje,
20 učencev za hladno valjavce.

Vpisni pogoji

V šolo za metalurške delavce vpisujemo učence, ki so uspešno končali najmanj šest razredov osnovne šole in so izpolnili obveznost osnovnega šolanja. Na tej šoli prideš po najkrajši poti do poklica, saj traja šolanje samo dve leti. Ostali vpisni pogoji so: da je učenec telesno in duševno zdrav in star največ 18 let.

Ugodnosti šolanja

Pri izobraževanju so zelo pomembni pogoji, v katerih učenci živijo in delajo. Pri nas so ti pogoji zelo dobri, in sicer:

- učenci lahko prejemajo mesečno štipendijo po samoupravnem dogovoru o štipendiranju, ki jo daje železarna Jesenice in je odvisna od učnega uspeha,
- učenci iz oddaljenih krajev lahko stanujejo v domu učencev,
- oskrbnino v domu učencev regresira za svoje štipendiste železarna Jesenice,
- učenci dobijo regresirano malico
- učenci so zdravstveno in nezgodno zavarovani,
- učenci prejemajo v času šolanja dve delovni obleki.

POKLICNA KOVINARSKA, METALURŠKA IN ELEKTRO ŠOLA

Na poklicni šoli se učenci lahko učijo različnih poklicev. Po končanem šolanju dobijo absolventi ustrezno zaposlitev v Železarni.

Vpisali bomo:

45 učencev za stojne mehanike (strojne ključavničarje)
10 učencev za ključavničarje varilce,
5 učencev za orodne ključavničarje,
20 učencev za strugarje,
5 učencev za vodovodne instalaterje,
30 učencev za obratne elektrifikarje.

Vpisni pogoji

V poklicno šolo vpisujemo učence z uspešno končano osnovno šolo. Vpišemo pa tudi učence, če niso ocenjeni iz tujega jezika. Preizkusa znanja za sprejem ni. Ostali vpisni pogoji so: da je učenec duševno in telesno zdrav in star največ 18 let. Šolanje traja tri leta.

Ugodnosti šolanja

Učenci poklicne šole uživajo enake ugodnosti kot učenci šole za metalurške delavce, le da v času šolanja prejmejo tri delovne obleke.

TEHNIŠKA METALURŠKA IN STROJNA ŠOLA

Na tehniški šoli izobražujemo učence za metalurške in strojne tehnike. Po končanem šolanju se lahko absolventi zaposlijo v Železarni in drugih gospodarskih organizacijah ali pa nadaljujejo s študijem na ustrezni višji ali visoki šoli.

Vpisali bomo:

30 učencev v metalurški oddelku,
30 učencev v strojni oddelku.

Vpisni pogoji so:

- uspešno končana osnovna šola,
- uspešno opravljen pisni preizkus znanja iz slovenščine in matematike,
- odlični in prav dobri učenci so oproščeni preizkusa znanja,
- da je učenec telesno in duševno zdrav,
- starost največ 18 let.

Pisni preizkus znanja iz slovenščine in matematike bo 28. 6. t. l. ob 9. uri. Navedenega dne naj pridejo v šolo vsi učenci, ker bodo dobili ustrezna navodila. Šolanje traja štiri leta.

Ugodnosti šolanja

Železarna Jesenice bo štipendirala 25 učencev metalurškega in 5 učencev strojnega oddelka. Učenci iz oddaljenih krajev lahko stanujejo v domu učencev.

PRIJAVA ZA SPREJEM

Za sprejem v eno izmed navedenih šol izpolnite prijavo, obr. 1,20 kolkovano z 2.- din. Obrazec dobite v knjigarnah. V prijavi napišite poleg ostalih podatkov še naziv šole in poklic, za katerega se želite šolati. K prijavi za sprejem priložite:

- spričevalo o končani osnovni šoli,
- rojstni list,
- zdravniško potrdilo.

Za sprejem v dom učencev napišite posebno prošnjo, obr. 1,74 in ji priložite:

- potrdilo o premoženjskem stanju in številu članov skupnega gospodinjstva,
- potrdilo o osebnih dohodkih vseh zaposlenih v skupnem gospodinjstvu.

Prijave in prošnje za sprejem v šolo in v dom učencev pošljite do 26. 6. t. l. na naslov: Železarski izobraževalni center Jesenice, 64270 Jesenice. V primeru, da bodo ostala razpisana mesta nezasedena, bo vpis mogoč do 1. 9. t. l. O sprejemu v šolo, dom in pričetku pouka boste pisмено obveščeni.

UČENCI

Možnosti za šolanje so pri nas velike. Izberate lahko med različnimi poklici, samo odločiti se morate. Zelo pomembno je tudi, da se boste po končanem šolanju lahko zaposlili, saj so Jesenice znano industrijsko središče. Lahko pa boste s šolanjem nadaljevali. Pričakujemo vašo prijavo.

Železarski izobraževalni center
Železarna Jesenice

ZAHVALA

Ob nenadni izgubi moža in očeta

IVANA STRGAJA

se iskreno zahvaljujem vsem sodelavcem, še posebno sektorju novogradnje, znanec in prijatelj, ki so se poslovali od njega in nam izrekli sožalje.

Zahvaljujem se tudi pevcem za žalostinke, tov. Dolencu za poslovilne besede, tov. Štajdoharju za pomoč in pozornost, vsem darovalcem vencev in cvetja ter mnogim, ki so ga pospremili na njegovi zadnji poti.

ŽALUJOČI: žena, hčerki in
ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Ob nenadni izgubi sinčka in vnuka

GORANA KRALIČA

se iskreno zahvaljujem vsem, ki so nam na kakršenkoli način pomagali ob teh težkih trenutkih. Zahvaljujem se vsem sodelavcem, posebno družini Mlakar in Zarnik. Hvala vsem voznikom osebnih avtomobilov.

Vsem še enkrat najlepša hvala.

ŽALUJOČE DRUŽINE Kralič,
Ober in Hribar

ZAHVALA

Ob izgubi naše nadvse ljubljene mame

FRANČIŠKE GIRANDON roj. STARE

se najtopleje zahvaljujem, sorodnikom, prijateljem in znanec, posebno sosedom, ki so nam v tem težkem trenutku stali ob strani, ustno ali pisмено izrekli sožalje in jo v tako velikem številu spremili na njeni zadnji poti. Posebno se zahvaljujem dr. Grošlenu za njegov trud in lajšanje bolečin v času njene težke bolezni. Hvala sodelavcem žalujočih za venco in pozornost ter vsem, ki so njen grob zasuli s tolikim cvetjem.

ŽALUJOČI hčerke in sinovi
z družinami ter
ostalo sorodstvo

VZGOJNO VARSTVENA ORGANIZACIJA JESENICE

objavlja

prosto delovno mesto KNJI-
GOVODJA - BLAGAJNIK,
za nedoločen čas, s polnim
delovnim časom.

POGOJ: srednja ekonomska
šola in vsaj dve leti delovnih
izkušenj

Nastop službe je možen takoj.
Stanovanja ni na razpolago.

Kot poseben pogoj je za ob-
javljeno delovno mesto dolo-
čeno poskusno delo, ki bo
trajalo dva meseca.

Biro za urbanizem in stano-
vanjsko poslovanje Jesenice,
n.sol.o., Titova 18

OBJAVLJA

proste štipendije za visokošol-
ski študij na FAGG in sicer

2 štipendiji za smer gradbeništvo

Kandidati naj na gornji naslov
pošljejo prošnje in to najkas-
neje do 20. 6. 1976.

Prošnji je treba priložiti natančno izpolnjen obrazec 1,65, izdan pri DZS (prošnja za štipendijo), pri čemer morajo biti podatki o dohodku za OD iz leta 1975, prepis zadnjega spričevala, oz. diplome ali potrdilo o opravljenih izpitih z njihovo oceno; izjavo, da kandidat ni štipendist pri drugem štipenditorju.

DEŽURNE TRGOVINE

V soboto, 5. junija, bo na
Jesenicah od 15. do 19. ure
odprta

SAMOPOSTREŽNA
TRGOVINA ZARJA
NA PLAVŽU - Kašta 4,
Tavčarjeva 4

V Kranjski gori bo v
soboto, 5. junija od 15. do
19. ure odprta
ŽIVILA KRANJ
TRGOVINA ŠKRLATICA

Kaj bomo gledali v kinu

KINO RADIO

4., 5., 6. junija ameriški barvni film
ŽRELO ob 17. in 19., režija Stena
Spielberg, igrajo Roy Schneider,
vstopnice lahko nabavite vsak dan
med 16. in 19. uro pri blagajni kina
Radia, cena vstopnic je zvišana.

5. junija ameriški jugoslovanski ri-
sani film JUNAKI RISANEGA
FILMA ob 15. uri.

7. in 8. junija ameriški CS barvni
film NEKOČ JE BIL HOLLY-
WOOD ob 17. in 19.30, režija Jack
Haley, v glavni vlogi Elizabeth
Taylor, Liza Minelli

9. junija japonski barvni film TI-
HOTAPCI ZLATA ob 17. in 19.,
režija Jun Fukuda, v glavni vlogi
Akira Pakarada

10. junija ZAPRTO

11. junija ameriški barvni pusto-
lovski film GOSPODAR OTOKA ob
17. in 19.30, režija Tom Gris, v glavni
vlogi Charlton Heston.

12. in 13. junija jugoslovanski
barvni film SARAJEVSKI ATEN-
TAT ob 17. in 19., režija Veljko Bu-
lajič, v glavni vlogi Christopher Plu-
mer.

12. junija francoski barvni film
LA FONTAINE BASNI ob 15.,
ogled filma je brezplačen za člane
ježkovskega kluba, ki ga poklanja Ju-
gobanka Ljubljana.

KINO PLAVŽ

5. in 6. junija ameriški CS barvni
film NEKOČ JE BIL HOLLY-
WOOD ob 17.45 in 20.

6. junija ameriški jugoslovanski
barvni film JUNAKI RISANEGA
FILMA ob 10.

7. in 8. junija ameriški barvni film
ŽRELO ob 18. in 20. predprodaja
vstopnic vsak dan med 17.30 in 20.
uro pri blagajni kina Plavž, cena
vstopnic je zvišana.

9. junija ZAPRTO

10. junija ameriški barvni film

GOSPODAR OTOKA ob 19.45 in 20.

11. junija japonski barvni film TI-

HOTAPCI ZLATA ob 18. in 20.

12. in 13. junija ameriški CS barvni

film VROČA SEDLA ob 18. in 20.

13. junija francoski barvni film

LA FONTAINE BASNI ob 10.

KINO KRANJSKA GORA

5. junija ameriški barvni film

SODNIK ZA OBEŠANJE ob 20.

6. junija francoski italijanski

španski barvni film REVOLVERA-

ŠICE ob 20.

9. junija ameriški barvni film

ŽRELO ob 18. in 20.

12. junija ameriški CS barvni film

NEKOČ JE BIL HOLLYWOOD ob

20.

KINO DOVJE MOJSTRANA

5. junija ameriški barvni film

DETEKTIVA ob 19.30.

6. junija ameriški barvni film

SODNIK ZA OBEŠANJE ob 19.30.

12. junija japonski barvni film TI-

HOTAPCI ZLATA ob 19.30 in 21

13. junija ameriški barvni film

LA FONTAINE BASNI ob 10.

R A Z P I S

za vpis v 1. letnik gimnazije Jesenice in oddelka pedagoške smeri
pri gimnaziji Jesenice za šolsko leto 1976/77.

V šolskem letu 1976/77 bo gimnazija Jesenice sprejela do 96 dija-
kov v 1. letnik; v 1. letnik oddelka pedagoške smeri pa bomo spre-
jeli do 32 dijakov. Prošnje na razpis je treba vložiti od 21. do
24. 6. 1976 na naslov: Razpisna komisija pri Centru srednjih šol
Jesenice, Trg Toneta Čufarja št. 1.

Pogoji za vpis so naslednji:

1. uspešno dovršena osemletna osnovna šola,
2. starost do 18 let.

Kot prošnjo na razpis naj kandidati izpolnijo »Prijavo za vpis
v 1. letnik gimnazije« (obrazec 1,20), ki se dobi v knjigarni. Ista
prijava velja tudi za oddelke pedagoške smeri. Priložiti je treba
naslednje dokumente:

1. dijaško knjižico iz vseh nižjih razredov osnovne šole,
2. zaključno spričevalo v originalu,
3. izpisek iz matične knjige.

Prijavo je treba kolkovati z 1,00 din državne takse. Na zadnji
strani prijave mora vsak dijak navesti, katerega tujega jezika se
želi učiti poleg angleščine, ki je na šoli prvi tuj jezik. Drugi tuj
jezik, ki bo prav tako obvezen, si dijaki izberejo sami. Za izbor
prideta v poštev nemščina in francoščina. Dijaki pedagoške smeri
imajo za prvi tuj jezik angleščino, za drugega pa nemški jezik.

Kandidati, ki so osmi razred končali z dobrim ali zadostnim uspe-
hom, bodo opravljali preizkus znanja iz slovenskega jezika,
angleškega jezika in matematike in to samo pisno. Preizkus
znanja bo 25. junija 1976 od 8. do 14. ure v prostorih gimnazije.
Rezultati preizkusa znanja bodo razglašeni na oglasni deski v
avli gimnazije v ponedeljek, 28. 6. 1976 od 9. ure dalje. Kandi-
datom, ki so osmi razred osnovne šole opravili z odličnim ali
s prav dobrim uspehom, ne bo treba opravljati preizkusa znanja.

V šolskem letu 1976/77 bo ekonomska šola na Jesenicah sprejela
do 34 kandidatov v 1. letnik. Prošnje na razpis je treba vložiti
od 21. do 24. 6. 1976 na naslov: Razpisna komisija pri Centru sred-
njih šol Jesenice, Trg Toneta Čufarja 1. Pogoji za vpis so enaki
kot za vpis na gimnazijo. Dijaki imajo samo en obvezen tuj jezik
in to angleščino, drugi jezik pa je neobvezen.

KRAJEVNA SKUPNOST SAVA

sklicuje

v sredo, 9. junija ob 18. uri v Delavskem domu pri Jelenu

ZBOR OBČANOV

Dnevni red: Analiza samoupravnih razmer v krajevni skupnosti;
Tolmačenje osnutka zakona o združenem delu.
Osnutek zakona o združenem delu bo obrazložila Marija Zupan-
čič. Vičarjeva, sekretarka OK ZKS Jesenice.

K udeležbi vabi

krajevna skupnost Sava

ZBOR OBČANOV PODMEŽAKLJE

Občane krajevne skupnosti Podmežaklja vabimo na zbor ob-
čanov, ki bo v sredo, 9. junija ob 19. uri v dvorani KS Podme-
žaklja, Mencingerjeva 1.

Na dnevnem redu bo poročilo o samoupravnih razmerah v
krajevni skupnosti in razprava o osnutku zakona o združenem
delu.

K udeležbi vabi svet KS Podmežaklja.

OBVESTILO

V letnih mesecih od junija do avgusta bodo v pisarni KS
Podmežaklja, Mencingerjeva 1. uradne ure za občane od 17. do
19. ure.

Svet KS Podmežaklja

JESENIČANOM ENO PRVO, ŠTIRI DRUGA IN ŠTIRI TRETJA MESTA NA PRVENSTVU GORENJSKE

V soboto, 29. maja je bilo v telovadnici TVD Partizan Jesenice, v organizaciji judo sekcije pri TVD Partizan Jesenice, letošnje prvenstvo Gorenjske v judu za člane. Nastopilo je 31 tekmovalcev iz treh klubov, Triglava iz Kranja, Alpine iz Žirov in domačih Jesenic, ki so imeli deset predstavnikov, največ pa so jih imeli Kranjčani, 17.

V lahki kategoriji (do 63 kg) je nastopilo deset tekmovalcev, med njimi štirje Jeseničani, Maletič, Zlebir, Brelj in Rižnič, vsi še učenci osnovne šole, za katere je bil to prvi nastop v kakršnikoli kategoriji. Prvi je stopil na blazino Brelj in izgubil s Kranjčanom Čaulovićem, kasnejšim prvakom. V repaži se je nato pomeril še s Pičulinom in tudi z njim izgubil. Naslednji je nastopil Maletič in izgubil s Pičulinom (Triglav) ter izpadel iz nadaljnjega tekmovanja. Rižnič je bil naslednji Jeseničan, ki se je pomeril s kasnejšim drugouvrščenim v lahki kategoriji Podkanjakom (Triglav) ter izgubil v parterju. V repaži se je spoprijel še z Bežo (Triglav), s katerim je prav tako izgubil v parterju. Zadnji od Jeseničanov je nastopil Zlebir, ki je izgubil v parterju z Bežo (Triglav). Od štirih mladih Jeseničanov v lahki kategoriji, ki so prvič nastopili na katerikoli tekmovanju in so bili od svojih nasprotnikov pet do deset let mlajši, kaj več nismo mogli pričakovati, pokazali pa so, da se želijo boriti in bi v sebi enaki konkurenci prav gotovo dosegli veliko več, kot so.

V poldnevni kategoriji (do 70 kg) je nastopil za Jesenice Morič, ki je v prvem kolu premagal Renka (Triglav), v drugem kolu pa je izgubil s 3:0 s Tuškom (Alpina). V repaži se je nato boril z Zavbijem (Triglav) in zmagal ter si tako priboril pravico do nadaljnjega tekmovanja, kjer se je najprej pomeril v polfinalu s Kunejem (Triglav) in izgubil. V borbi za tretje in četrto mesto je nato premagal Freliha (Alpina) ter zasedel še vedno odlično tretje mesto. Prvi je bil Kunej (Triglav), drugi Tušek (Alpina).

V srednji kategoriji (do 80 kg) je nastopilo pet tekmovalcev, med njimi Jeseničan Čebulj, ki je v prvem kolu premagal Remica (Triglav), v polfinalu Rekarja (Triglav). V finalu se je nato pomeril z Jerebom (Alpina) in izgubil, vendar pa zasedel odlično drugo mesto.

V poltežki kategoriji (do 93 kg) so nastopili štirje tekmovalci, od tega dva Jeseničana, Fertin in Ravnjak. Prvi je stopil na blazino Ravnjak, ki je premagal Finžgarja (Triglav), v drugem nastopu pa je Fertin po napaki nesrečno izgubil s Podlipnikom (Triglav). V polfinalu sta se srečala Ravnjak in Fertin, klubska tovariša, zmagal je Ravnjak, ki se je finalu pomeril s Podlipnikom (Triglav) in izgubil v borbi, ki je gledalce navdušila, zasedel pa je vseeno dobro drugo mesto, tretji pa je bil Fertin, ki je v borbi za tretje in

četrto mesto premagal Finžgarja (Triglav).

V teški kategoriji (nad 93 kg) so nastopili le trije tekmovalci, med njimi dva Jeseničana Vrdoljak in Anderle. Slednji je tudi prvi stopil na blazino in izgubil z Galičem (Triglav), ki se je nato boril še z Vrdoljakom in tudi njega premagal, ter postal gorenjski prvak v teški kategoriji. Za drugo in tretje mesto sta se borila Vrdoljak in Anderle. Zmagal je Anderle v parterju.

Za konec se je pomerilo še 14 tekmovalcev za naslov absolutnega prvaka Gorenjske (poraženec izpade, sodelujejo pa le najboljši iz vsake kategorije). Jesenice so zastopali: Anderle, Čebulj, Vrdoljak in Ravnjak. Anderle je v prvi borbi premagal Mlinarja (Žiri), Vrdoljak Čauloviča (Triglav) — prvega v lahki kategoriji, Ravnjak Jereba (Žiri) (prvega v srednji kategoriji), Čebulj pa Srebrnaka. V naslednji borbi je Anderle premagal Kuneja (Triglav), prvega v poldnevni kategoriji in Vrdoljak Tuška (Žiri). V mali ponovitvi finala iz teške kategorije je Ravnjak zopet izgubil s Podlipnikom (Triglav), čeprav je imel več možnosti za zmago. Čebulj je nato premagal še Remica (Triglav). V polfinalu je Anderle izločil Vrdoljaka, Čebulj pa Podlipnika (Triglav). V finalu sta se pomerila dva Jeseničana Čebulj in Anderle, zmagal je Anderle, ki je po lepem metu nato potrdil zmago v parterju. Absolutni prvak Gorenjske je postal Anderle, drugi Čebulj, tretje in četrto mesto pa si delita Jeseničan Vrdoljak in Kranjčan Podlipnik.

Vse borbe je dobro sodil Jeseničan Vojko Kučina.

Tekmovanje, ki je bilo zelo zanimivo, je pokazalo, da je na Gorenjskem veliko mladih, perspektivnih judoistov, ki lahko posežejo tudi v sam jugoslovanski vrh. Med njimi so tudi Jeseničani, katerim je bila sreča bolj ali manj naklonjena, pokazali pa so, da se da tudi s skromnim zastopstvom marsikaj doseči.

Prvenstvo Gorenjske je uspelo tako v organizacijskem smislu, kot tudi glede kvalitete, ki so jo nastopajoči prikazali. Jeseniški judoisti nas niso razočarali. Čeprav utrujeni so bili na koncu tekmovanja vsi zadovoljni s svojimi uvrstitvami, predvsem Anderle, Čebulj in Vrdoljak, prvi trije v absolutni kategoriji, ki so dodali nov uspeh judo sekcije pri TVD Partizan. Tudi ostali trije Morič, Fertin in Ravnjak niso razočarali, z drugim mestom in dvema tretjima so dali vedeti, da se mora na njih računati tudi na večjih tekmovanjih.

Gledalci so bili lahko zadovoljni s prikazanim judom, saj so videli veliko lepih metov, predvsem pa veliko borbe v parterju, kjer je odločala kondicijska in fizična pripravljenost posameznih tekmovalcev, ki tudi iz te strani niso razočarali.

-tok

Košarka

BEŽIGRAD : JESENICE — ČLANICE 56:62

V soboto, 29. maja so Jeseničanke odigrale eno najtežjih prvenstvenih tekem v drugi slovenski košarkarski ligi, vendar ne zaradi kvalitete nasprotnic, pač pa zaradi sodnikov Zajca in Pirjevca, za katera lahko brez pomislekov trdimo, da ne zaslužita sodniškega znaka. Po takšnem sojenju se lahko upravičeno vprašamo, ali so tisti, ki delegirajo sodnike pričrpani v njihovo poznavanje pravil igre?

Srečanje je bilo odigrano v Ljubljani za Bežigradom. Gostje so v prvih petih minutah povedle z osmimi koši prednosti, nakar so domačinke s »presingom« razliko zmanjšale. Tako so ob koncu polčasa vodile le še s košem prednosti. Še pred koncem srečanja pa je sodnik Zajec zaradi ugovaranja, poslal z igrišča trenerja Jeseničank, nakar je ekipo prevzel tehnični vodja Rozman.

Proti koncu tekme je moral zapustiti igrišče tudi trener igralke Bežigrada, ker tudi on ni mogel več molčati, ob očitnih sodniških napakah.

V zadnji minuti srečanja so Jeseničanke še vodile s košem prednosti, žal pa v isti minuti prednost tudi izgubile, ker so nasprotnice prestregle slabo podajo.

V podaljšku petih minut pa so vendarle uspeli zmagati s šestimi koši razlike.

Treba je priznati, da so Jeseničanke igrale izredno borbeno, še posebej pa moramo pohvaliti Zoro Malacko in Nado Srpak, ki sta pravzaprav priborili zmago svoji ekipi.

Nastopile so: Malacko 21, Srpak 1, Mulalić 4, Vavpotič, Korbar, Leskovar 2, Kastelic, Crnovič 3, Potočnik 4, Kupljenik in Vrdoljak 27.

W.

ŠK. LOKA : JESENICE — PIONIRKE 58:30

Jeseniske pionirke so v soboto, 29. maja gostovale v Škofji Loki in odigrale prvenstveno srečanje v okviru Gorenjske domače ekipe.

Domačinke so bile skozi vso tekmo boljše nasprotnik in so zasluženo zmagale.

Koše za naše sta dosegli: Klinar 2 in Crnovič 28.

W.

JESENICE : TRNOVO 83:86 (37:47)

Jesenice, 29. maja, prvenstvena tekma 18. kola v 1. SKL gledalcev 300, sodnika Zule (Sl. Konjice) in Kveder (Zalec).

V zelo pomembnem srečanju so Jeseničani izgubili na domačem igrišču proti moštvu Trnova. Kljub dobremu začetku, ko so vodili z osmimi točkami razlike, so domači igralci slabo nadaljevali. Zmehčeno so zaigrali v obrambi in omogočili gostom zadevanje iz vseh položajev. V začetku drugega polčasa so gostje vodili z dvajsetimi točkami razlike. Domačini so se nato poslužili konskega presinga in vztrajno zmanjševali razliko, vendar je za odločilni preobrat zmanjkalo časa.

Po tem kolu delijo Jeseničani deseto do enajsto mesto z dvanajstimi

mi točkami. Položaj je nejasen, ker še sedaj niso izdelana pravila tekmovanja za prihodnjo sezono, tako da ni znano koliko moštvev izpade iz prve lige, vsekakor pa so Jeseničani v nevarni coni.

Nastopili so: Prih P., Smolej, Lohar 7, Prih D. 23, Janjič, Bizjak 4, Smid 2, Vauhnik 12, Mišič 3, Vujačić 21, Pivač, Noč 11.

V naslednjem kolu gostujejo Jeseničani v Celju proti istoimenskemu moštvu. NI

KRVAVEC : JESENICE — kadeti 42:88 (23:43)

Kadeti Jesenic so preteklo soboto gostovali v Cerkljah. Kljub temu, da niso zaigrali ravno najbolj bleščeče, pa so izdatno premagali fizično mnogo slabše domačine. Naši kadeti so bili superiorni pod obema košema, vse preveč pa so grešili pri metih iz najbolj ugodnih položajev. Vseeno pa je bila zmaga kadetov z Jesenic ob koncu več kot zaslužena.

S to zmago so se povzpeli na vodilno mesto v gorenjski ligi.

Koše za Jesenice so dosegli: Rizvanović 11, Mlinarič 6, Berginc 14, Pivač 21, Smolej 12, Matučec 22 in Klinar 2.

GORENJA VAS : JESENICE — mladinci 60:39 (30:18)

Naši mladinci so gostovali v Gorenji vasi in se pomerili z mnogo starejšo ekipo domačinov. Obe ekipi sta prikazali lepo košarko, poraz naših mladincev pa ni prevelik, saj so pokazali dosti borbenosti, manjka pa jim še tekmovalnih izkušenj.

Koše so dosegli: Rizvanović 5, Janjič 7, Varl 2, Berginc 5, Smolej 13, Matučec 6 in Novak 1.

RADOVLJICA : JESENICE — pionirji 39:50 (10:14)

Pionirji Jesenic tudi na gostovanju v Radovljici niso izgubili točk. Vse srečanje so bili boljše od domačinov in vseskozi tudi vodili. Pokazali so dosti borbenosti, v drugem polčasu pa tudi realizatorske sposobnosti. S to zmago so se uvrstili na prvo mesto zahodne gorenjske lige, saj so edina neporažena ekipa po prvem delu lige.

Koše za Jesenice so dosegli: Samardžija 2, Jakšič 3, Novak 1, Rakovič 36, Soklič 4 in Noč 4.

bef

SPORED TEKEM KOŠARKARJEV ZA PRIHODNJO SOBOTO IN NEDELJO

Člani: v Celju v soboto ob 19. uri proti KK Celje;

Članice: na Jesenicah v soboto ob 17.30 proti Kranjski gori;

Mladinci: na Jesenicah v nedeljo ob 9. uri proti Slovanu (Lj.);

Mladinke: na Jesenicah v nedeljo ob 10.30 proti ekipi Kroj (Šk. Loka);

Kadeti: v Kranju v soboto ob 9. uri proti Triglavu;

Pionirji: na Jesenicah v soboto ob 8. uri proti sovrstnikom Kroja (Šk. Loka);

Pionirke: so proste.

bef

Nogomet

JESENICE : NAKLO (člani) 2:0 (0:0)

Gole za Jesenice sta dosegla Komel in Sulejmanović.

JESENICE : ALPLES (mladinci) 2:1 (1:1)

Gole za Jesenice sta dosegla Mimošević in Zubanović.

ŠENČUR : JESENICE (pionirji) 4:3 (1:2)

Gole za Jesenice so dosegli Lamberger, Kucko in Radič.

NOGOMETNI TURNIR V MOJSTRANI

Da bi poživila športno dejavnost, se je OO ZSMS Dovje — Mojstrana odločila urediti športno igrišče za mali nogomet v Mojstrani — na Prodih. Organizirala je prostovoljne delovne akcije prejšnji teden in v soboto, 29. maja že pripravila odprtost igrišča. Igrišče je lepo travnato in ograjeno z leseno ograjo. Na delovnih akcijah so sodelovali mlajši in starejši občani Mojstrane.

Ob otvoritvi igrišča so organizirali nogometni turnir na katerem je sodelovalo šest ekip. Tekmovanje je trajalo od dopoldanskih do popoldanskih ur. Malico je za vse tekmovalce prispevalo podjetje Kovinska oprema iz Mojstrane.

Tekmovanje je bilo zelo zanimivo tako, da so morali drugega finalista med ekipami »Rekreacija« in »Kovinska oprema« določiti z žrebom. Na koncu pa je bil vrstni red naslednji: 1. JLA — graničarji, 2. Kovinska oprema, 3. OO ZSMS Mojstrana, 4. Rekreacija, 5. LIP Bled — obrat Mojstrana in 6. osnovna šola 16. december — Mojstrana.

OO ZSMS Dovje Mojstrana vabi tudi nogometaše iz drugih društev in klubov, da pridejo igrati na novo urejeno igrišče v Mojstrani.

M. S.

VELIK USPEH ŠAHISTOV ŽELEZARNE

V festivalni dvorani na Bledu je bilo 29. in 30. maja 28. ekipno sindikalno prvenstvo SRS v šahu pod pokroviteljstvom občinskega sveta Zveze sindikatov Radovljica in v organizaciji ŠD Radovljica.

Prvenstvo se je tokrat prvič igralo po novih pravilih, po katerih je svojo ekipo smel zastopati le resnični član osnovne organizacije sindikata. Nastopiti pa tudi niso smeli šahisti z nazivi mojstrski kandidati ali višje kategorizirani igralci.

Ker ni smel nastopiti najmočnejši igralec Železarne Branko Zorko, zadržani pa so bili tudi prvokategorniki Korošec, Ciuha in Ravnjak, je bila ekipa Železarne močno okrnjena. Pri žrebanju v polfinalni skupini med 45 sodelujočimi ekipami pa je imela tudi to smolo, da je prišla v najtežjo skupino, tako da ni njihče pričakoval uvrstitve v finalu. Z odlično igro pa so se šahisti Železarne le uspeli prebiti do finala.

V finalu so zaradi utrujenosti od polfinalnih borb, v prvih petih kolen zaigrali precej slabše kot znajo in so bili z 11 in pol točkami šele na osmem mestu.

Po petem kolu je bilo uro odmora, kajti vsi igralci so bili zaradi ogorčenih borb popolnoma izčrpani. Po odmoru so igralci Železarne zaigrali tako kot znajo in izboljševali svojo pozicijo iz kola v kolo. Na koncu so pristali na odličnem tretjem mestu, samo pol točke za drugouvrščeno ekipo INGRAD iz Celja, kar je za pomlajeno ekipo Železarne velik uspeh.

Za železarno Jesenice so nastopili: Ivan Pavlin, Lado Krajnc, Anton Krničar, Pavel Poljanšek, Janko Majtan in Martin Jan.

Vrstni red: 1. RTV Ljubljana 25 točk, 2. INGRAD Celje 22 in pol točk, 3. železarna Jesenice 22 točk itd.

J. M.

Rokomet

MLADI VISOKO PREMAGALI ZADNJE

V nedeljo, 30. maja dopoldan so rokometarji Jesenic gostovali v Škofljici, kjer so se pomerili v XX. kolu LCRL-sever z istoimensko ekipo. Na pot so odšli samo mladi igralci RK Jesenice, ker Pavlič, Pogačnik, Šubic in Prešeren zaradi poškodb niso mogli odpotovati. Jeseniški rokometarji, katerih povprečna starost je bila tokrat 18 let, so zaigrali že v prvih minutah zelo resno in zbrano. Nasprotniku so vsilili hiter način igre in s protinapadi že v prvem polčasu dobodra načeli mrežo domačinov, ki jim niti vstop trenerja v igro ni pomagal. Prvi polčas so dobili Jeseničani z 20:10.

Tudi v drugem polčasu so Jeseničani igrali zavzeto in brez podcenjevanja, v nasprotju z nekaterimi ekipami, ki pa tako visokem vodstvu popustijo in dajo priložnost nasprotniku, da spremeni tok igre. Razlika se je vseskozi večala, igra, ki za marsikoga ni bila več zanimiva, pa je bila s strani Jeseničanov še vedno hitra v napadu in trda v obrambi, čeprav je marsikoga opoldansko sonce pošteno utrudilo. Tekmo so dobili s 43:21 igralci Jesenic. Ekipa, ki bo po vsej verjetnosti nosila glavno breme v novem jesenskem prvenstvu, je zaigrala proti zadnjeuvrščeni ekipi, ki je povprečno veliko starejša od jeseniške, zelo resno. S prestrezanjem nasprotni-

kovih žog, s hitrimi protinapadi, z dobro obrambo in za napadom, ki je kar tridesetkrat matiral nasprotnika, s tako igro zmaga ves čas igre ni bila vprašljiva in za tako predstavo zasluži pohvalo vseh osem igralcev, ki je tokrat nastopilo.

Sedemmetrovke: Škofljica 4(2), Jesenice 7(2) — (malo izkoriščenih sedemmetrovk zaradi prestopov ob izvajanju). Izključitve: Škofljica 0, Jesenice 10 (izključitve zaradi pogo-varjanja med igralci in prigovarjanje sodnikom). Sodila sta Bašar (Kranj) in Rakovec (Duplje), povprečno.

Za Jesenice so igrali Boldžar, Sefaj 7, Močnik 5, Radinovič 6, Šporar 6, Adžić 7, Peternel 11 in Varl 1. V soboto, 5. junija rokometarji Jesenic v popolni postavi igrajo na igrišču za osnovno šolo na Jesenicah z vodečo ekipo LCRL-sever Mokercem. Tekma bo prav gotovo zanimiva, saj bi Jeseničani radi serijo svojih dobrih iger in zmag proti ekipam v vrhu, zaključili še z dobro igro proti vodečemu, ki bi tudi rad potrdil svoje prvo mesto v zadnji tekmi. Jeseničani bi se gostom morali oddolžiti za visok poraz v gosteh (43:17 zaradi grobe igre domačinov) z lepo, športno igro, brez grobotov. Tekma se bo pričela ob 17. uri.

-tok

STRELCI ZA PRAZNIK MLADOSTI

V zadnji številki Železarja smo brali kako so mladi praznovali svoj praznik in se udeležili raznih športnih prireditev oziroma tekmovanj. V okviru teh prireditev je tudi strelska družina Triglav Javornik — Koroška Bela pod vodstvom predsednika Stankota Krmelja in nekaterih članov odbora izvedla strelsko tekmovanje z zračno puško. Tekmovanja se je udeležilo 18 tričlanskih ekip, ki so jih sestavljali mladinci in mladinke.

Najboljše rezultate so dosegle naslednje ekipe:

Mladinke: 1. OO ZSMS Dovje — Mojstrana 122 krogov, 2. Kokrški

odred 74, 3. Jeseniški bataljon 71 krogov itd.

Mladinci: 1. Ježkov odred Javornik — Koroška Bela 190 krogov, 2. OO ZSMS Dovje Mojstrana 178, 3. Kokrški odred 178 itd.

Po končanem tekmovanju je predsednik strelske družine razdelil priznanja oziroma za prvi mesti v obeh konkurencah pokale, za drugo in tretje mesto pa diplome. Že rezultati sami kažejo, da bo treba strelsko športu med mladimi nameniti več pozornosti. Zato bi morale vse družbenopolitične organizacije več pozornosti nameniti strelskim družinam, da bi strelski šport ponovno zaživel v naši občini.

ODPRTO LETNO KOPALIŠČE

V soboto, 5. junija ob 9. uri bo odprto za letošnjo sezono letno kopališče Ukova (višinski bazen).

OBRAČUNALNI ČAS:

— vsak dan ob lepem vremenu od 9. do 18. ure, ob nedeljah pa od 8. ure dalje;

VSTOPNINA: — za enkratni obisk kopališča:

— odrasli 10,00 din
— dijaki, vojaki in upokoјenci 5,00 din
— predšolski otroci 3,00 din

V vstopnino za odrasle, dijake, voјake in upokoјence je vključena tudi uporaba garderobe.

Športno društvo Jesenice

KOČA NA STOLU ZAPRTA

Planinsko društvo Javornik — Koroška Bela obvešča obiskovalce Karavank, da je Prešernova kočna na Stolu zaradi pomanjkanja osebja do nadaljnjega zaprta.

TENIS IGRIŠČA VABIJO

Obveščamo vse ljubitelje tenisa, da so odprta tenis igrišča v Podmežaklju.

Na voljo so rekviziti in strokovna vadba. Igrišča so na voljo vsak dan od 9. do 19. ure.

TENIS KLUB JESENICE